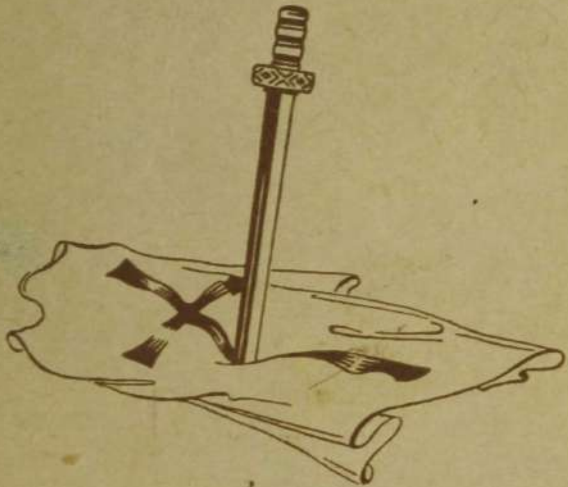
ALEKSANDER ANTSON

VÕIT

RK „ILUKIRJANDUS JA KUNST"

ALEKSANDER ANTSON • VÕIT

ALEKSANDER ANTSON

V Õ I T

ROMAAN

RK

„ILUKIRJANDUS JA KUNST"

TALLINN 1946

Ülo ratsutas säärase ajuga, nagu kihutaks kohe ta kannul katk.

Ta õhetavad helehallid silmad olid pärani, ta noores näos oli pingelist ärevust ja pisut nagu hirmugi. Kõrb ratsu oli juba üleni vahune, kuid noormees sundis teda üha suuremale ajule.

„Kui need kaarnad mulle viimaks veel järele jõuavad," mõtles ta väsinult, ja jälle vihises vinguv vitsahoop hobuse niuetele. Kuid noor traavel kihutas juba niigi, nagu võis. Ta sõõrmed olid pärani, lihased pingul tormavast hoost, väledad kabjad pildumas kuivalt rajalt tolmupilvi, mis kerkisid kõrgele üle põõsaste latvade ja vajusid siis aegamisi teeveersele aasale.

Ülo vaatas uuesti üle õla.

Või nõnda lähedal nad olid juba, need surmatoojad! Vaevalt paarisaja sammu kaugusel kihutas umbes kümme

või viisteist meest. Polnud Ülol nüüd aega nende täpse arvu lugemisekski. Ta teadis vaid, et neid oli nii palju, et ta üksi pole võimeline nende vastu võitlemiseks: paarikolmega ehk oleks ta toime tulnud, nüüd aga võis teda päästa ainult põgenemine.

Ümbrus tantsis Ülo silme ees nagu mingi udune virvendus. Üksikud metsaonnid, siin-seal asetsevad tared, puude puhmastikud, mäekünkad, orud, kõik sulasid ratsutamishoost noormehe kujutluses ebamääraselt ühte. Kitsas põõsaste vaheline rada tegi looklevaid käänakuid. Üks oks oli ratsutamisel kriimustanud vermelise haava ta otsaesisele, kuid nüüd polnud aega mõelda enam sellestki. Sest Ülo pääsemisest olenes tuhandete saatus, — talle oli esimest korda usaldatud tähtis ülesanne. Ta poleks julgenud tõsta oma silmi oma isa ja kaaslaste ees, kui ta poleks kõike teinud nii, nagu tublid mehed olid teinud enne seda.

Ta sundis hobust jälle järjest suuremale rutule. Ta oli noor ja uskus seetõttu enam oma võimetesse kui elukogenud mehed oleksid seda julgenud. Kuid uljast iseteadvusest hoolimata oli ometi temagi hing täis ärevust. Ta teadis, mis tähendas tänane teade, — kurva sõnumi pidi ta viima vanematele ja kodukohale: sõda oli puhkenud, vaenuvanker veeres ringi, rüüstajate väed olid lausa lähenemas. Teist päeva oli ta juba teel selle uudisega, ühe hobuse oli ta poolsurnuks kihutanud, teisega täna ajamas juba kolmat tundi. Eile oli ta pääsenud laastajatele üsna lähedale, peaaegu röövikute pesa juurde. Metsade tagant oli kerkinud põlevate onnide suits. Inimasulad olid leegitsenud lõhinal. Kõrgele üle laante paistsid sädemed ja suitsusambad. Võidutsevate rüüstajate hõisked ja tapluskisagi oli kostnud Üloni. Ülo oli tahtnud ratsutada

üsna sündmuskohale, kuid vana Manivald oli teda hoiatanud, teisedki põgenema aetud raugad manitsenud, ja siis oli ta jätnud minemata.

Hiljem oli ta niigi neid kaarnaid lähedalt näinud: saanud vajalikud teated maale tunginud vaenuvägede suurusest, valmistus Ülo pöörduma koduteele, kui äkki oli metsavaheliselt rajalt esile ratsutanud hulk sõdalasi süsimustadel hobustel.

Algul Ülo oli jäänud vaatama võõraid mehi pärani silmi. Need polnudki nagu inimesed. Nagu nurgelised plekist kujud istusid nad oma ilustatud hobustel. Nende vammused sätendasid kuuhelgis, mehed näisid kandvat hõbedast rüüd. Ja siis oli ta näinud ristimärki nende rinnaesisel ning samalaadset ilustust kõigi nende kilpidelgi.

Säärased siis olidki need ristikaarnad! Mehed, kellest nüüd tervel maal nõnda palju räägiti hirmulugusid... Kuramaalt olid nad valgunud maarahvagi maale, ja neist kõneldi palju halba, kuid väga vähe head. Räägiti sõjarüüst, mida ei läbista ükski oda ega nool; suurest ristist rinnal, mis kurgu alt ulatub otse niueteni. Jutustati veel palju muudki; pajatati hirmuvärinail, et seal, kuhu nad tulevad, jäävad järele ainult tuhk ja varemed, et nad tapavad, röövivad, rüüstavad ja halastust ei anna õieti ühelegi. Ning need, kes olid verelt arad, kinnitasid, et vastu pannagi neile olevat üsna võimatu.

„Võimatu!" oli selle kohta naernud vana Aare. „Seda sõna ma olen kuulnud ainult naiste suust, mõned mehed pomisevad seda vahel vist ka unes. Aga sõdalaste killas sihukest sõna ei tunta. Ega ole ma seni veel vaenlast näinud, kellega mehine mees hakkama ei saaks."

Nõnda ta oli lausunud, ja Ülole oli see ütlemine meeldinud. Ja nüüd nägi ta neid ristikaarnaid päris lähedalt.

Tohutud nad olid tõesti, nagu neljanurgelised haokood. Raudriides... Või niisugune siis oligi see raudriie. Raudmütsid...

„Kui ikka nuiaga lajatada lagipähe, kogu jõuga kõrges kaares keerutada, küllap see peakate siis pudeneb nagu pähklikoor!" oli ta nõnda piiludes endamisi mõlgutanud. Ja ta oleks veelgi neid võõraid vahtinud, kuid korraga oli üks ratsanikest teda märganud, ja nüüd nad olid ajanud oma hobused traavima, et püüda teda nagu kullid aasale eksinud jänesepoega.

Kuigi Ülo oli teinud kaasa ühe sõjaretke Kuramaale, polnud ta hirmu varem palju tundnud. Kuid ka kuulujutud sissetungijate läbistamatust rüüst ja võitmatuist raudrüütlitest enestest kummitasid juba ammu. Ja nüüd ta tundis, kuidas imelik judin käis üle selja. Sest ta teadis, et siin olenes tema saatus suuresti sellest, kas vaenlaste hobused on kiiremad tema omast: kui need jõuavad talle järele, vaevalt ta siis hõlpsasti pääseks! Ja nii algas metsik kihutamine üle põldude ja väljade, — ikka veel püsisid nad tal kannul, need raudsed röövikud. Ümberringi vuhises mööda metsatukk metsatuka järel. Ja endiselt kestis jaht inimese järele, inimese järele, kes teadis, et tema käes on selsinatsel silmapilgul nii tema enda kui ka tema omaste elu ning saatus...

Alles üsna pika aja pärast märkas Ülo, et vaenlased jäid kord-korralt kaugemale ja kadusid lõpuks ta silmapiirilt hoopis.

„Rauapuntrad niisugused!" pomises nooruk kohe ülemeelikult ja nüüd sai ta lasta pisut kergemat traavigi, et metsikust kihutamisest väsinud hobune saaks veidi hinge tõmmata.

Küllap tal on nendega veel edaspidigi tegemist, temal

ja tervel maal, kogu malevkonnal! Sest tänased sõnumid pajatasid sellest, et ristirüütlite vägi valgus Kuramaalt järjest kaugemale. Neid oli tuhandeid ja nad tulid nagu isandad, et röövida ja võtta. Nüüd ta pidi koju viima sõjasõnumi, — tuleb kiiresti koguda malevad, lõunast ja hommikust, õhtust ja põhjast. Tuleb saata kõikjale teele sõjakutse.

Oma pikal teekonnal peatus Ülo paari linnuse juures, varsti uuesti edasi kihutades. Ta oli noor, kuid teadis: aega oli vähe ja iga minut kallis!

Ja asulates, kust ta oli läbi ratsutanud, hakkasid varsti huikama sõjasarved, — hirm ja ärevus täitis Ülo selja taha jäävaid külasid ja linnuseid, kõikjal katkes korraga rahulik töö, hädatsemised täitsid hommikut, laulud kustusid. Sõjaõudus sõitis mööda maad, manala saadikud olid jälle saabumas.

Ja Ülo ratsutas, helekollased juuksed lehvimas ajuhoost, ratsutas halbade teadetega, ähvardavate sõjasõnumitega, süda keemas võitlustahtest. Ratsutas peatamatult, kõrb hobune üleni vahus, üle väljade, põldude, õitsvate aasade, — veel kuulusid need maad pärisrahvale, kes tõusis üksmeelselt, et kaitsta oma pärisosa.

...Kolmandat korda vajus põuapunane päike kauguses sinetavate metsade taha... Kolmandat korda pärast käskjala teeleminekut kerkis kahvatu kuu helendavasse suveöisesse laotusse... Ja Ülo polnud ikka veel tagasi...

Muretsevate nägudega kogunesid maarahva vanemad tänasele hiiepeole. Leetse linnusevanema Jaanuse kulmud olid päris kortsus, kui ta astus vana hiiemäge ümbritsevasse tammesalusse. Oodatavaks saadikuks oli seekord tema enda poeg. Nooruslikust tegutsemistahtest ja püsimatusest, kuulsushimustki aetuna oli see seni mangunud isa, kuni tal lasti minna tollele ohtlikule teekonnale.

Ja täna piinasid linnusevanemat kaks muret: kartus oma rahva saatuse pärast ja hirm oma poja kauase äraoleku tõttu.

Rahus oli elatud sel maal ligi aasta aega. Nüüd kerkisid korraga uued ja ohtlikumad pilved kui kunagi enne. Päev-päevalt muutusid uudised ikka halvemaks. Need polnud küll veel päris selged, selguse saamiseks oligi Ülo teele saadetud, kuid senised sõnumid lasksid oletada halba enam, kui seda varem oli kardetud.

Veel polnud vaenlastest muid jälgi kui esimesed ebamäärased kuuldused. Hirmusõnumeid ja kuuldusi olid aga huuled ja tuuled varemgi küllalt sellele maale lennutanud. Ja nõnda tuldi tänagi üheskoos rahulikult hiiepeole, kuigi kuulujutud vaenlase lähenemisest olid kandunud rahvagi kõrvadesse.

Kõik sellel maal ja selle linnuse ümbruskonnas oli veel endine. Öö tuli nagu eelmisedki ööd. Üksikud kauged tähed lõid tuhmjalt särama ehast heledasti valgustatud kõrges laotuses. Kaste langes, jõeveerel kerkis piimjas udu, ja suviselt õitsvad aasad lõhnasid lillede rohkusest. Öö oli nii vaikne, et alati värisev haabki oli langetanud oma lehed leebesse uinakusse.

Ainult hiietuled loitsid heledalt läbi öö ja pidutsejate laulud kajasid kaugele üle metsade ja karjamaade.

Ning kui tarkade talitused ja ohverdamine hiiepeol oli lõppenud, kogunesid rahvavanemad ohvrikivi lähedusse ja seal küsis Jaanuse kõrval seisev vana Aare, kelle juuksed olid meelekohtadest üleni hallid, kuid silmad veel päris nooruslikud:

„Kuramaa poolt pole veel ühtki teadet? Ja Ülo pole ikka veel tagasi?“

„Pole,“ vastas Jaanus, ja mure kostis ta häälest. „Neljat korda tuleb öö sellest ajast arvates, kui ta läks, — ja ikka veel ootame.“

„Küll ta tuleb. Ülo ei jää juba tulemata,“ ütles Aare, ja ta pilgud ning liigutused olid nii vilkad, et näis, nagu põleks mingi sisemine tuli ta soontes. Sest ta oli inimene, kes ei kaotanud lootust hullemaiski ohtudes, ja õnn polnud teda veel kunagi maha jätnud. Näis, nagu armastaksid Taara õnnevaimud mehi, kes ei karda ega lase pead longu. Kuid oli ju siin ka kartlikumaid. Kauro, kelle

kollakashallid silmad piilusid kavalalt ja pisut kurjalt kulmude alt, lisas nüüd Aare arvamustele:

„Pole see tulek alati mehe enese teha. Läheb mõnigi kord teisiti, kui tahetakse. Aga ju me sedagi mõistame, et jumalad määravad mehisemagi mehe saatuse."

„Kui mehest enesest pole asja, siis jätavad tema jumaladki. Ja mida tublim mees, seda sagedamini õnnetused teda saadavad," vaidles Aare, ja näis, nagu oleks ta Kaurole suunatud pilk löönud korraga trotslikuks.

„Läkitasid ka oma poja. Oleksid võinud saata mõne teise mehe," ütles vana Vello, linnusevanema vend, kühmus rauk, kes rasketes elukogemustes oli muutunud ettevaatlikuks nõutlejaks.

„Igaühel, kelle oleksin saatnud, on isa, — mõnel veel enamgi: naine ja lapsed... Või oled sa märganud, vend, et ma oma poegi olen enam hoidnud kui teiste omi? Kaks neist kadusid manalasse nagu mehed, lahingumöllus... Kui Taara tahab, võtab ta minult kolmandagi, isegi siis, kui teda hoiaksin voodis palakate vahel."

„Korra kihutasime need ristiröövlid piirilt tagasi, nüüd tulevad uuesti. Ja need on halvemad kui rootslased või nogorodlased. Need ei heida armu lastelegi. Surm, leegid ja katk kihutavad nende kannul. Sinna, kust ordumehed üle on ratsutanud, ei kasva kaua aega isegi umbrohtu enam," ütles vana Vello.

„Sõnades sõidutame nad suuremaks ja see on kõik. Inimesed nagu teisedki. Head taprid ja mehised võitlejad, see on selge. Rüüstamas ahnemad kui teised, — see on vahe. Meil tuleb olla valmis igaks juhuks. Aga — see pole jutt tänaseks," vastas Jaanus, kellele venna arvamused näisid pisut vaieldavatena.

Ja vana Vellogi nõustus nüüd, öeldes:

„Nojah, tulime peole, mitte peiedele. Nõumajajutud jätame omaks ajaks.“

See kõnelus näis Aarele eriti meeldivat. Ta polnud mees, kes naiste kombel oleks armastanud muretseda ning kurta. Elurõõmu ja liikumislusti sätendas ta näost. Ning nüüd ta hõiskas hoogsal toonil:

„Mehejutt. Kui on tapripäevad, siis tapeldakse. Kui lahingupäevad, siis lüüakse. Kui peopäevad, tuntakse rõõmu. Mina olen küll vana mees ja vasaku jalaga kalmus, aga vaat, parem tahab veel viimast võtta. Kere kisub kangesti lõbusate lugude ja noorte südamete seltsi.“

Ja nüüd ta pöördus läheduses asuvate kaasitajate ning pillimeeste poole, hõigates:

„Hei, pillimehed, neitsikud ja emandad! Laske kandled helisema, pillid pidulaulu laulma.“ Ja lisas siis nagu enesele: „Muutke vana sõdalase süda nooremaks ja rõõmsamaks. See on küll sagedasti otse ääreni olnud täis mõnu ja maailmalusti, aga ikka ei saa täis. Ikka ei saa küllalt! ...“

Ning otsekui Aare märguandel algasid kandlehelinate saatel uued laulud. Need olid kurvad kaasitused ja aeglased lood. Aare kuulas pisut aega, kulmud kortsus, ja pahvatas siis:

„Noh! Pele küll! Nagu parmud pirisevad, herilased irisevad, laulud teil lausa lamedad! Kas teil vere asemel vesi keres voolab, et te pole tundnud tulisemat tuikamist! Nogorodlaste juurde tuleks teil minna elurõõmu õppima!“

„Nonoh! Tule ise ja katsu kaasitada. Vaat kus vali nõudma!“ hüüti Aarele vahele.

Kuid see tegi, nagu poleks ta midagi kuulnud, jätkates endise rahulolematusega:

„Ei mina mõista! Taaralaste sõdalased pole iialgi haledad olnud. Kust pergel see rahvas need kangesti kurvad kaasitused on võtnud!? Noh, piristajad, hoogu juurde! Tuli tuikamaie! Lõke lõkitsema! Vana Aare tantsib sellegi saatel, kui paremat pole."

Näis, nagu oleksid ta sõnad mõjunud. Pillimehed süttisid. Mängurütm muutus korraga tulisemaks, tantsud hoogsamaks, nagu oleks uus elevus käinud läbi tõsitsevate südamete.

Ja Aare haaras ühe neitsikuist ning pani sellega keerutama säärasel hool, et tüdruk ta käte vahel lausa kiljus.

Vanemad jäid muigega vaatama Aare liitumist pidutsevate noortega. Ainult vana Vello vangutas endamisi pead, ümisedes pooleldi nagu endaette:

„Vaata, vaata! Ühe jalaga juba hauas, teisega pulmalauas."

Jaanus oli ise vana mees, kuid nüüd ta vaatas Aaret õhetava pilguga, öeldes:

„Kui kõik säärased oleksid, elu oleks elamisväärsem!"

„Mõnel see noorus kestab kaua," ütles vana Vello. Ja siis ta lisas rohkem endale kui teistele, lisas nukralt, elutargalt, nagu mees, kes ulatub nägema üle elu ja aja — üle haudadegi:

„Ja mis sest noorusestki. See on nagu helin, mis ikka kustub. Mälestus jääb nagu kaja — ja seegi kaob... Aeg sööb meid kõiki nagu rooste rauda. Ammuks see oli, kui olime samasugused kui meie nooremad pojad. Ja nüüd?!... Ikka hallimaks, vanemaks, ikka tuimemaks, nagu langeks meie luudesse lausa liiva. Peotäis peotäie

järel... Kuni veri enam ei voola, sooned ummistuvad ja elu kustub korraga nagu küünlalt puhutud lõke."

„Ja sellest ei pääse ükski, kõige nooremgi, kõige tervemgi, kõige uhkemgi meist," arvas Jaanus.

Ja nüüd läksid vanemad üheskoos hiiemäelt alla pidutsejate ridadesse.

Aga nad said vaevalt mõne sammu astuda, kui äkki läbistas kume kabjaplagin peokaja, ja hetk hiljem ratsutas lagendikule Ülo. Vanemate läheduses ta peatas järsu tõmbega hobuse. See oli üleni vahus, sõõrmed pingutusest avali, ning ta pärani silmist paistis ääretu väsimus.

Peoväljakul pöördus kogu tähelepanu korraga tulijale. Hulk hiiepidulisi tormas Ülo juurde, ja rõõmsad hüüded: „Ülo! Tagasi, Ülo! Mis sa kuulsid?" täitsid kogu ümbruse.

Linnusevanem Jaanus, kes oli valmistunud hiiepiduliste hulka minekuks, pöördus ja lähenes nüüd pojale. Kõik pidulised tõmbusid tema eest kõrvale, andes vanemale aupaklikult teed.

Üloni jõudes Jaanus peatus ja küsis, nagu seisaks ta ees üsna võõras, kes toonud talle tähtsaid teateid:

„Noh, missuguste sõnadega sa sõidad?"

Kuid Ülo ei vastanud kohe. Ta vaatas kõhklevalt rahvahulgale, ilmselt arutledes, kas öelda toodud sõnumeid teiste juuresolekul või mitte.

Jaanus küsis nüüd järsult, ta toon oli peaaegu käskiv:

„Mis teateid sa tood, häid või halbu?"

Ja alles nüüd vastas Ülo:

„Taara avitagu! Pole mul kahjuks kaasas häid sõnumeid. Mis teha..."

„Oleme harjunud ka halbadega," ütles Jaanus ja jätkas tungival toonil:

„Kõnele! Vanemal pole saladusi oma rahva ees."

„Ratsutasin kolm ööd ja kolm päeva. Lõuna pool on maa täis ristimeeste vaenuvägesid. Need tungivad järjest edasi."

„Selgemalt!" sundis isa poega.

Korraga tekkis rahvahulgas järsk häälte sumin, mis paisus järjest suuremaks. Ärevus oli haaranud hiiepidulisi. Kuid Jaanus summutas sumina ainsa hüüdega:

„Rahu!"

Ta hääl kõlas valjult ning käskivalt. Siis pöördus ta uuesti Ülo poole, öeldes:

„Kõnele edasi!"

Ja Ülo jätkas:

„Võib-olla on nad siin juba enne hommikut. Ratsutasin küll nii kiiresti kui jõudsin. Kuid üks hobustest murdis jala. Kulus hulk aega, enne kui sain teise. See röövis mul mitu tundi. Asulaid polnud läheduses. Päevatee kaugusel juba põletatakse ning tapetakse. Teed, kust nad tulevad, on täis laipu. Näib, et nad on nagu kiskjad!"

„Palju neid on?" küsis Jaanus tumedal häälel.

„Öeldi, et tuhandeid. Mitmed arvasid, et kolm tuhat, teised — kümme tuhat. Kuid küll seda arvu ennem suurendatakse kui vähendatakse. Ma arvan, et kolm tuhat. Eelväed ratsutavad nagu kaarnad. Pääsesin vaevalt ühe salga käest. Ja nüüd ma kardan, et nad on varsti siin. Meil jääb väga vähe aega vastuhakkamise korraldamiseks."

Ja korraga langes pinev vaikus üle pidutsejate leeri. Kõik laulud kustusid nagu vette vajunud sädemed, tantsud katkesid, peomängud jäid pooleli. Siis lõi äkki kogu hiiepiduliste hulk jälle ärevalt sumisema, nagu oleks kuskilt järsku hakanud langema kosk, üha valjenedes, lähenedes, paisudes, kuid häälte sumin suri kohe, kui linnuse-

vanem ülal hiiemäel tõstis käe ja kaugele kajaval häälel teatas:

„Kõik linnusesse! Malevad võitlusvalmiks! Orduväed on teel ja võivad siia jõuda juba enne öö tulekut. Linnuseväravad suletakse peatselt. Kõik tuleb teha kiiresti ja kavakohaselt."

Ja jälle kattis ärev sumin ta sõnad. See paisus nüüd nagu kõuemürinaks, kuid varsti vaibus see jälle seevõrra, et üle üldise ärevussumina kostsid linnusevanema korraldused:

„Rahu! Kõik sündigu kindla korra järgi!"

Ja rahvavool hakkas valguma nagu lai jõgi hiiemäelt alla linnuse poole. Mitmed tormasid. Asulatest tuli korjata kokku varandus. Kõik, mis oli kaasavõetav, tuli linnusesse kaasa viia. Mahajääv oleks röövitud, rüüstatud, põletatud. Selle linnuse vallid olid varemgi näinud võõraid sõdalasi. Teati, mis tähendas nende tulek. Janu, näljasurma, piina, pikaldase vaevlemise ja alandava allaandmise ning orjaks muutumisega võis kõik lõppeda. Seekord lähenesid pealegi ristirüütlid, keda kardeti ja põlati rohkem kui teisi.

Varsti oli enamik hiiepidulistest mäelt ja selle lähemast ümbrusestki kadunud. Ainult vanemad seisid endiselt Jaanuse läheduses. See jagas neile uusi korraldusi ja lõpetas öeldes:

„Teie ülesanded on igaühel teada. Kogu maleva seadku end kohe võitlusvalmis. Taara avitagu!"

Ja vanemad astusid mäelt alla. Nad ei tormanud nagu teised, nad olid väärikad ja rahulikud, sest nad teadsid ja aimasid, mis ootas kogu kodumaad.

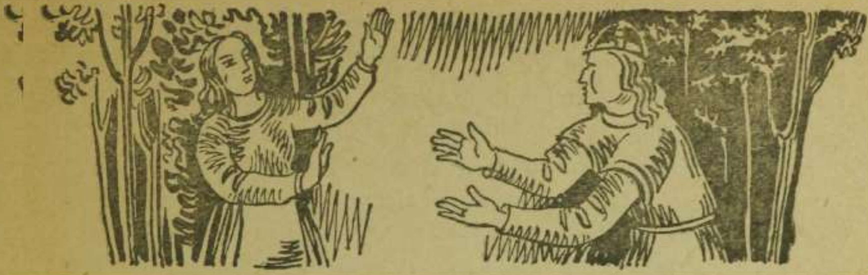
Korraga hakkasid kostma linnuse vallidelt ja selle ümbrusest ärevalt huikavad sõjasarved. Varsti kuuldus

neid helisevat kaugemastki ümbrusest. Kogu maale anti märku vaenuvägede lähenemisest.

Ja siis valgusid teedele põgenikkude voorid, salkkond salkkonna järel. Hobused olid koormatud varandusekandamitega. Veoloomad veeti kuni linnuse väravateni, seal võeti kaasatoodud kompsud maha ja lasti siis osa loomadest vabadusse, sest kõigi loomade jaoks ei jätkunud linnuses ei toitu ega ruumigi.

Linnusevallidele kerkisid algul vahisõdurid, siis palistas nende harju malevlaste tihe müür. Meeste pilgud olid pööratud lõunasse, kust pidi lähenema vaenlaste vägi.

Ja ikka veel huikasid linnuselt ja selle lähemast ümbrusest sõjasarved. Huikasid nagu heledad appihüüded, nagu kesköised hädade ja ohtude kuulutajad.

Ainult kahte ei kiskunud kaasa üldine põgenemisärevus. Teistsugune pinevus pidutses nende soontes, tugevam kui hirm vaenlaste ees, võimsam kartusest võõraste kaarnate ees. Viha ja armastus ajasid neid unustama ümbruse.

Seal nad seisid, üsna hiiesalu veerel, väikesel puudega tihedasti piiratud ja kuust heledasti valgustatud lagendikul. Kauro oli haaranud Meeli ahtast käsivarrest ja hoidis seda nüüd nagu pihtide vahel.

Tütarlapse tumedad silmad lõkendasid vihast. Ta püüdis end väledalt vääneldes vabastada mehe haardest, kuid see oli kogult liiga suur ja tema ise jälle liialt habras selleks, et teostada oma lahtirabelemise-kavatsust.

Ja nüüd ta nõudis ägedalt:

„Lase mind, või ma karjun nõnda, et kogu mets kajab!"

„Karju siis. Kes su karjumist kardab. Orjatüdruku karjumine. Sõjasarvedest sa ikka üle ei suuda hüüda, ja ju neid nüüd veel vähe hüüab, et sa pead kaasa kisendama."

Ning Kauro naeris sõjaka üleolevusega ja lisas siis uuesti: „Karju siis!"

„Kui sa mind ei lase, kohe — silmapilk, siis ma kratsin su silmad peast välja, nõnda et..."

„Eks sa katsu, kõtikene ... Ja mis sa õige rabeled. Ära karda, ega vanemate veri orjatüdrukuid tõmbama hakka: ostan sinu endale orjaks. Maksan Jaanusele hinna, mis nõutakse, ja siis sa juba tuled ja talitad minu kojas."

Meeli kuulas, hirm suuris silmis. Ta sale, nõtke kogu värises hirmust ja vastupanu-tahtest. Ta oli lihtne orjatüdruk linnusevanema kojast, kuid ta oli kaunim ja isemeelsem paljudestki teistest. Tal oli üks, kellel ta silmad peatusid meelsamini kui teistel, kuid see polnud Kauro. Kauro oli vanem, kõrge isand, seda ta teadis. Seetõttu ta oligi selle kutsel peatunud ja üllatunult jäänud kuulama, mida talt nõutakse. Kuid siis, kui see oli tahtnud haarata tüdrukut, oli ta nõtke olemus virgunud üheksainsaks vastupanuks. Ta ei tahtnud taluda Kauro puudutustki. Selle silmad polnud ausad, ta pilk oli ikka imelikult segane, ja iialgi ei võinud teada, mida ta tahtis.

Ja nüüd ähvardas too halb mees teda orjaks osta! Taara avitagu, kui ta selle kavatsuse kord koguni teoks ajab, ahastas Meeli. Ja nii ta siis rabeles Kauro käte vahel, nagu oleneks ta vastupanust kogu tema elu.

„Küll ma sind juba ... saan ... Taltsaks teen nagu metskassi! Katsu sa siis veel mulle vastu rabelda, kui sa oled mu oma ori!"

Ja Kauro haaras äkilise tõmbega Meeli veel tugevamini oma käte vahele.

Tüdruk karjus appi, hüüdis ägedalt, äreval ja kaugelekostval häälel. Kuid ta hüüded kustusid sõjasarvede huikamisse, linnuse poolt tõusvasse häälte suminasse, rataste kägisemisse, üldisse põgenemislärmi.

Ometi tuli talle abi sealt, kust ta seda poleks teadnud oodatagi. Ülo, kes oli vahepeal linnusesse ratsutanud, oli

kõikjalt — oma isakojast, rahvahulgast ja veidi varem isegi hiiemäe ümbrusest otsinud Meelit. Oli otsinud teda nõnda, nagu oleks orjatüdruk ta õde või veelgi enam. Siis oli ta märganud, et vanemate hulgast on kadunud ka Kauro, ning ta mõtles jällegi:

„Selle soesilmad luuravad juba ammu Meeli järele. Kas ta nüüd pole uuesti selles üldises segaduses tüdrukut haaramas?“

Või oli ta selle meelitanud oma nõusse juba tema äraoleku ajal?

Ja nüüd ta oli ärevil, nagu oleks talle mitmelt poolt sihitud korraga kümneid nooli... otse südamesse.

Ka linnusest olid Ülo pilgud asjatult otsinud Meelit või vähemalt Kaurotki, ja siis oli üks küsitavaist talle lausunud, et Kauro pöördunud hiiemäe läheduses asuvasse metsasalusse.

„Praegu, kus teised vanemad arutavad ühiselt olukorda!...“ ümises Ülo ärevalt ning kiirustas linnuse väravast välja, tehes endale teed sisse rühkivate sõdalaste ridades.

Kuid üsna linnuse läheduses tundis Ülo, et keegi äkki haaras ta ürbi siilust.

See oli vana Aare, kelle kõikenägevad sinised silmad tema poole pöördumisel talle vastu särasid. Ja nüüd lausus vanem:

„Noh, teised tormavad ikka linnusesse, sina sealt lausa välja. Kelle sa kaotasid, või mida otsid?“

Ülo ei mallanud vastata. Tal oli selleks pealegi liiga vähe aega. Nii kärsik rutt oli tal, nagu põleksid tulised söed ta taldade all.

„Meelit otsin! Sina ehk tead? Ma ei leia teda kuskilt!“ hüüdis ta üle õla.

Aare vaatas kõrvale ning ütles siis rahulikult:

„Sa oled vanema poeg ja otsid seda väikest orjatari, nagu oleks ta sulle enam kui su ema. Ta on kena, aga ega sellepärast maksa siis veel nõnda tormata.“

Ülo seisatas. Aare ees ta ei tarvitsenud varjata oma kartust ega tundeid, sest see oli talle peaaegu sedasama mis sõber.

„Ma kardan, ta jäi ühes teistega linnusest liiga kaugele ja nüüd ei jõua ta ehk õigeks ajaks tagasi... Muud midagi.“

„Jaa?... Muud midagi?...“ Aare silmad tõmbusid pilukile. Heatahtlik muie libises vaevalt märgatavalt üle ta näo ja siis ta küsis:

„Kas sa oma isa ja ema ning sõpru ka niisuguse õhina ja hirmuga otsid?“

Ülo ei tahtnud end veelgi lõplikult reeta ja vastas ägedalt:

„Nad on linnuses, mul pole vaja neid otsida!“

„Hea küll! Hea küll! Aga mitmed jäävad päris paratamatult linnusest välja, — kõik ei jõua juba õigeks ajaks. see on päris selge,“ arvas Aare.

„Ma otsin praegu Meelit. Ma ei jõua ju kõiki otsida!“

„Ja see on sulle kallim kui kõik teised, kui sa ise?“

„Ma pole seda öelnud!“ püüdis Ülo veelgi varjata, lisades: „Aga ta on minu isa kojast — ja mul oleks kahju, kui ta välja jääks.“

„Pole sul seda tarvis mulle enam öelda, seda näeks isegi iga pime! Minu eest ei tarvitse sa midagi varjata. Loodan, et ma oskan ka sinu saladustest vaikida,“ ütles nüüd Aare.

„Anna siis head nõu, kust ma peaksin teda otsima,“ kordas Ülo, ärevus hääles.

Kuid Aare ei teadnud talle anda mingeid lähemaid teateid. Jah, Kaurot ta oli näinud hiiemäelt kõrvale pöörduvat, — üsna hiljuti veel oli ta teda näinud.

Jätkus Ülole sellestki. Nüüd ta tormas lausa jooksul hiiemäelt alla tammikusse, otsis läbi kaks kasesalu. Kolmandasse rutates kuulis ta äkki valjusti kõlavat appihüüet.

Ülo peatus, — see oli Meeli hääl! Ta tundis seda nõnda selgesti, et oleks selle eraldanud tuhandete häälte hulgast. Harva küll oli see hõbedakõlaline hääl helisenud kõrgete palkseinte vahel. Enam küll kuuldi ta elurõõmsat naeru kui kõnelusi. Kuid sellest vähesestki oli jäänud Meeli hääl Ülo kõrvu, nagu poleks ta iialgi oma elus kuulnud midagi nõnda selgelt.

Ülo seisis hetke nagu jahmunult, kõverdus siis otsekui pingule tõmmatud vibu, ja järgmisel silmapilgul tormas ta kostnud hääle suunas.

Pika teekonna väsimus oli korraga nagu pühitud ta verest ja lihastest. Ning ta tundis: selle hääle järele oleks ta võinud joosta vahetpidamata terve päeva, kas või päris surnuks. Ta ei teadnud isegi, mis oli ses tüdrukus temasse mõjunud, nii et ta ei saanud teda unustada juba mitmel nädalal.

Ülo tormas nagu jõudis ja peatus siis järsku, suutes vaevalt hoida, et mitte komistada otse Meeli ümbert kinni hoidvale Kaurole.

Noorukit märgates vabastas Kauro kohe tüdruku.

Ning nüüd seisid kaks meest vastamisi. Kauro ajas enda sirgu, — hiiglasliku kasvuga, tumedavereline, kavalad silmad laugude vahel kitsa piluna vihaselt vilkumas. Ülo ulatus talle vaevalt lõuani, oli aga oma noorusest hoolimata väle ja tugev, nagu tulel painutatud tammevibu.

Ning Kauro naeris üleolevalt ja ütles, enne kui Ülo oleks saanud midagi ette võtta:

„Ja mis kiili sina siin metsas jooksed? Tulid orjale appi? — Küll minagi teda aitan."

„Sa oled elajas!" hüüdis Ülo vihast väriseva häälega.

Ja nüüd lõi ta Kaurot otse näkku. Lõi nõnda tugevasti, et Kauro otse imestas, kust see nooruk selle jõu õieti võttis. Ta silmade ees läks mustaks — oli see siis löögist või oli see äkilisest üllatusest.

Siis haarasid mõlemad mehed teineteise ümbert, kumbki neist täis põlgust ja viha, kumbki valmis teist surnuks kägistama.

Löögist ägestunud Kauro püüdis nüüd omakorda peksta Ülole parema käega otse näkku, lüüa ta silmad siniseks ning laud paistetama, nii et see poisike enam ei näeks astuda ainustki sammu talutaja abita. Kuid Ülo oli haaranud mõlema käega vastase ümbert nii tugevasti kinni, et selle haamritaolised rusikad kuidagi ei tabanud ta pead. Ja siis tundis Kauro, kuidas ta kergitati õhku, püsis aga siiski veel jalul. Seejärel kahmas ta omakorda kahe käega Ülo ümbert kinni ja mõlemad kaotasid mätta otsa komistades tasakaalu, veeresid mööda künka serva allapoole, püüdsid teineteist peksta käte ja jalgadega.

Meeli oli sulgenud algul hirmu pärast silmad, avas need siis jälle, värises erutusest. Ta ei saanud aru, kumb meeletuks muutunud meestest oli teisest üle, kumb neist võis kaotajaks jääda. Ja hirm haaras teda üha enam, — kui ta poleks praegu nii nõrk olnud, oleks ta Ülole tingimata appi läinud, — sellele, kes oli teda praegu päästma tõtanud, kellest ta oli nii tihti mõtteid mõlgutanud.

Päris ta jalge ees käis võitlus elule ja surmale. Meeli vaatas otsivalt ringi. Tal polnud ühtki relva, millega

abistada Ülot, kuid siis ta märkas enda läheduses väikest, halli, rusikasuurust raudkivi. Ning ta haaras selle.

Ta ei suutnud endale isegi aru anda, mis ta tegi. Kohe tormas ta meeste juurde, kes kõrvu lamasid maas, suurem Kauro kerkimas Ülo kohale, kerkimas selleks korraks, sest vaheldumisi nad veerlesid teineteise peale.

Ning nüüd lõi Meeli metsikus vihas kiviga Kaurole kuklasse. Sai ta küsida sellest, et see oli vanem ja tema ainult ori? Kuid temagi oli inimene ja talle oli tuldud kallale nagu metsloom. Veel polnud ta Kauro võimu all. Veel polnud teda ära viidud linnusevanema Jaanuse kojast. Ja see siin — Kauroga võitlev mees — oli Jaanuse enda lihane poeg. Meeli tundis, et kuigi Ülo poleks tulnud talle appi, kuigi ta poleks talle armas, oleks ta ikkagi löönud kiviga Kaurole pähe, et aidata oma isandat.

Kauro käed läksid lahti ja ta jäi uimasena rohule lamama.

Ülo tõusis, tõukas Kaurot jalaga, nagu oleks see vastik raibe, siis haaras ta Meeli käest ja tõmbas tema ühes endaga minema.

Kõrvuti ja vaikides kõndisid nad nüüd edasi, nagu poleks neil teineteisele midagi öelda. Meeli käis nagu laps Ülo käekõrval, kuigi ulatus talle vaevalt õlani, kuigi tundis noormehe sõrmede puudutusest imelikku hellust oma hinges, hellust, mis ei lasknud tal silpigi üle huulte poetada.

Ülo oli niivõrd äge ja vihane, et see muutis ta samuti keeletuks. Alles hulk aega hiljem, kui nad olid juba linnusele lähenemas, küsis ta Meelilt:

„Mis see koer sinust tahtis?"

Ja ta hääl kõlas hellusest hoolimata peaaegu etteheitvalt ning süüdistavalt.

„Ma ei tea," kaebas Meeli. „Ta kutsus mind valega. Ütles, et Jaanus saatnud mulle järele. Aga seal, kuhu ta mind viis, polnud kedagi."

Ning Meeli kordas uuesti ahastaval häälel:

„Mitte kedagi, ja seal ta siis..."

„Mida siis?" nõudis Ülo, ja ta hääl kostis nüüd päris ähvardavalt. „Mida?"

„Midagi. Mida ta saigi. Ütles, et ostab mind linnusevanemalt endale orjaks."

„Ostab!" kordas Ülo. Ja ses kordamises oli nõnda palju üleolevat ähvardust, et Meelile tundus äkki, nagu oleks Ülo temalegi vihane.

„Küll see tänane läheb talle veel maksma," ütles Ülo.

Ja jälle läksid nad vaikides edasi, ning Meelile tundus ikka enam, nagu arvaks Ülo teda kõiges süüdi olevat.

Kauro toibus löökidest peagi ja ajas end tuigerdades ning tulivihasena püsti. Küllap ta oleks neile veel järelegi jõudnud. Esimesel hetkel ta tahtiski seda, kuid nüüd ta teadis: Ülo oli tugevam kui ta oli teadnud arvata. Ja kui ta täna tema tapakski, kui ta tapaks, kuhu ta siis korraga põgeneks? Linnuses oleks ta tegu ehk hiljem avalikuks tulnud ja kuhu oleks tal vaenuvägede lähenemisel mujalegi minna. Oma maleva ja varandus siia jätta? Küll tuleb aeg, kus ta maksab tänase ja endisegi eest nõnda kätte, et paremini ei oska seda enam tahtagi.

Maksab kätte!... Seda ta tõotab Taara ja teiste jumalate nimel. Maksab kätte, või vastasel korral jääb ta ümbruskonna naeruks!

Seda ta vannub, ja seda ta tõotab!

Nii mõeldes astus Kauro verist kukalt pühkides mornilt ja tulivihasena linnuse poole ja jõudis sinna veel õigel ajal, sest varsti hakati sulgema väravaid.

Nüüd asusid Kauro ja Ülo samade vallide vahel, suletud teineteise lähedusse, verivaenlased teineteisele. Ja kui nende pilgud kohtamisel peatusid teineteisel, siis tundus, nagu oleks külm ja terav teras langenud lõikavalt vastamisi.

Ülo vihkas Kaurot juba ammu, vihkas vaistliku, rohkem erksa loomusunni kui kindlate tõenduste tõttu, ja Kauro põlgas pärast viimast sündmust Ülot otsekui oma suuremat vaenlast.

Oli möödunud öö, ja jälle säras uus päev. Linnuse ümbruses oli jäänud imelikult vaikseks, nagu oleks mustarüüne katk ise astunud ülevalt alla inimasulatesse ning kägistanud elu elamutes ja taredes. Tarad, teed ja põllud olid igal pool tühjad. Ainsastki lõukast ei kerkinud suitsu suvise sinitaeva poole. Ei kaikunud kuskilt inimhääli. Laial maa-alal linnuse ümbruses oli kõik korraga surnud.

Ainult päike helendas endiselt üle kastes säravate rohendavate aasade, mis olid suvisest õitsemisest värvilised ja rõõmsad. Juba varahommikul oli kuum ja vaikne. Nii vaikne, et linnusest kerkis suits kõrge sambana taeva poole.

Kui mujal oli elu surnud, siis siin pulbitses nagu keev vesi kitsas katlas. Siin kostsid valjud hõiked läbisegi. Veeti ühises pingutuses varupalke valli varjendite paikamiseks üles. Kanti katlaid tõrva keetmiseks, tõsteti raudkive vahitornidesse vaenlastele pähe paiskamiseks. Kibe sagimine sumises ja kees läbisegi.

Jaanus oli igal pool ise juhtimas ja korraldamas ning Ülo saatis teda ta tähtsal teekonnal teiste vanematega koos. Vallide kaitsmiskohad jaotati vanemate vahel. Tormijooks linnusele võis alata varsti ja selleks ajaks pidi kõik valmis olema.

Hulk malevlasi oli kogunenud linnuse värava läheduses asuvasse vahitorni. Nende hulgas võis näha ka linnusevanema seitsme-aastast poega, kes elavast huvist aetuna oli põgenenud ema hoole alt ja otsis nüüd kõrgemaid kohti, kust võiks näha kaugemale ja kuulda vanade meeste arutlusi. Siin ta nüüd oli ja trügis vaateluugile lähemale, vilkad sinisilmad täis lapselikku uudishimu ja suu imetlusest ammuli.

Malevlaste meeleolu polnud nõnda pidulik kui poisil. Nad teadsid, mida tähendasid neile järgmised päevad: kas surma või orjapõlve. Ja viimane polnud palju parem esimesest. Kolmandat võimalust, võitu, oli raske uskuda, sest ordurüütlite väed olid mitu korda suuremad ja linnuseid piirati harilikult nõnda kaua, kuni seesolijad olid sunnitud alla andma. Ja nälg võis tulla piirajaid sagedasti abistama.

„Halvale kohale on asunud meie esivanemad," arvas keegi malevlastest. „Üks rüüstajate salk vajub teise järel siia — läänest, lõunast, põhjast... liivlased, rootslased, ristirüütlid... vahetpidamata aastast aastasse."

„Eks nende jumalad ole nad loonud tulusaks tööks:

meie ehitame, nemad põletavad, meie külvame, nemad tallavad," lausus vahitorni luugi kõrval vahti pidav malevlane.

„Ja meie käime võõrastel maadel vist ehitamas ja külvamas? Ilus jutt veeretamiseks, mõnus kõne mõistmiseks," pilkas kolmas.

Nüüd ägestus vaht ja asus põhjendama oma varemlausutud arvamusi:

„Meie... meie käime korraks ja tuleme jälle tagasi. Need ristivennad aga tahavad siia jääda päriseks. Need on ahnemad, tooremad ja hullemad kõigist."

Linnusevanema poeg kuulas meeste kõnelust nii suure huviga, nagu oleks kogu jutt just tema pärast räägitud, ja nüüd ruttas ta küsitlema:

„Aga kui palju neid on, neid — ristirüütleid?"

„Noh, eks neid ole ikka terve vägi, oma musttuhat," vastati talle.

„Kas neid on enam kui meid?" küsitles nooruk edasi.

„Küllap neid on enam."

„Aga kui mina suureks saan, siis on meid ka rohkem, siis me võidame kindlasti!" oli väikemees väle oletama.

„Muidugi, kui me ainult linnuses nii kaua vastu peaksime ja juba enne nälga ja janusse ei sureks. Kui me, jah, nii kaua vastu peaksime, kuni sa suureks kasvad. Aga see annab oodata," vastas üks vanadest malevlastest. Ja naer saatis tema sõnu.

Kuid äkki juhtus midagi, mis katkestas kõneluse vahitornis silmapilkselt. Valvel olev malevlane sirutas käe kauguses sinetava metsa poole, mille äärest kulges tee, hüüdes, endal hääles kerge erutusevärin:

„Vaadake! Sealt nad vist juba tulevad — sealt tagantpoolt!"

Kõik pöördusid korraga vahitornist väljavaatamiseks. Linnusevanema poeg, väike Olevgi püüdis trügida nagu väle linavästrik meeste vahel ettepoole.

„Ristirüütlid!"

„Juba siin!"

„Kus? Ma ei näe midagi!"

„Tulgu aga!"

Hääled ja arutlused kostsid läbisegi.

Ja nüüd nägid needki, kes varem ei näinud, metsa varjust esile ratsutavaid võõraid, nägid, kuidas suur salk verivaenlasi kaugelt metsaveerest ratsutas linnuse läheduses asuvale lagendikule, kuidas nende read üha lisanduvate saabujate tõttu järjest tihenesid ja peatselt hakkasid poolkaares linnuseesisel laiali hargnema.

Nüüd oli väike Olev nagu nõel meeste jalge vahelt linnuse luugi juurde trüginud. Siin ta seisis päris esiplaanil ning kilkas, nagu näeks ta imelikke haldjaid:

„Oi kui tore! Küll on palju! Vaadake! Vaadake! Miks nad nõnda läigivad?"

„Toredat pole siin mitte midagi, kulla pojuke. Need toovad surma ja hukatust, kui sa ei oska õigel ajal eest ära hoida. Nüüd sa pead küll alla minema," hoiatati last malevlaste ridadest.

„Aga teie ju jääte, miks siis mina ei tohi?" vaidles Olev, haarates kätega torni servast.

„Siin sa võid surma saada, kui sa siia jääd. See on selge," vastati talle.

„Aga ma hoian eest ära."

„Kus sa hoiad, katsu hoida!"

Vastupuiklemisest hoolimata tuli Olevil ometi lahkuda. Ta pooleldi kisti vahitornist alla. Poiss nuttis vanemate meeste vägivalla tõttu ning kinnitas vahetpidamata, et

ta ei karda ning hoiab eemale, kui vaja on. Ja ta lõpetas ähvardades:

„Aga lähen ikka üles! Viige alla, aga vaat, lähen ikka üles — teise torni. Katsuge siis hoida!“

Elevus linnusevallidel kahekordistus. Jälle hakkasid kõlama signaalsarved. Kaitsetarade taha kerkisid malevlased tiheda müürina. Vibud, viskodad ja kilbid seati korda. Tuli tõrvakatelde all lõõmas juba ammu. Kiiresti vaadati veel kord üle palkvarjendid. Varsti võisid asuda tööle katapuldid ning kõigeks tuli olla valmis.

Kuid ristirüütlid ei lähenenud kohe linnusele. Nad peatusid märksa kaugemal, päikesekiired helkimas raudriietel. Seal nad nähtavasti korraldasid oma vägesid linnuse piiramiseks ja oodatavaks tormijooksuks.

Linnusesse kogunenud malevlasi heidutas vaenlasvägede tohutu hulk. Neid oli saabunud lagendikule juba tuhandeid. Raske oli nende arvu täpselt arvata, kuid vanade sõdalaste silmad olid harjunud varemgi vaenuvägede loendamisega. Umbkaudne see kõik oli, aga üldine pilt saadi sellestki. Ja siin oli neid enam, kui oli arvatud. Ja ikka veel voolas teedelt uusi vägesid juurde.

„Ära tahavad meid lämmatada oma hulgaga,“ lausus vanem Vello.

„Egas nad vallidele ronimisel üksteise selga ikka ei mahu. Mis muud, — meie mehed peavad kiiremini lööma,“ vastas Jaanus, kes kortsus kulmul vaatles vaenuvägede kogunemist.

„Ja lööme nõnda, et — kas või kaks ühe hoobiga!“

„Eks langejad vea teised ka kaasa ja eks see tormijooksuredelgi vaju seda raskemini tagasi, mida rohkem seal mehi kobaras küljes,“ arvas vana Aare, kelle hea meeleolu püsis raskemaski olukorras.

Kauro kukal oli kerkinud öö jooksul veelgi kumeramaks ja valutas nüüd vahetpidamata. Vanem oli sidunud juustest kerkiva paistetuskühmu ja armi varjamiseks valge sideme ümber pea ja kui ta nüüd möödus linnusevallil pahurana Aarest, küsis viimane pilkavalt:

„Kas sa hakkad juba alla andma?“

„Alla andma?“ ühmas Kauro pahuralt.

„Nojah, sul ju valge lipp juba nupu otsas lehvimas,“ ütles Aare.

„See, kes selle siia lehvima pani, lunastab selle veel kord allaheitmisega.“

„Sooh! Kes see sind siis nõnda hoolsasti sidus ja kellega sa õige oma sarved kokku oled jooksnud?“

„See jääb sulle küll mõistatuseks,“ vastas Kauro ja ruttas kohe kindlusevallilt alla. Ta oli märganud Jaanuse ruumide esisel Meelit, kes parajasti väljus, erutatud kuuldustest vaenuvägede lähenemise kohta. Seal ta nüüd seisis üsna eemal teistest, ja Kauro tahtis näha, milliste silmadega ta õige vaatab talle täna otsa. Tahtis näha ja kuulda, kas tüdruk juba pisut ehk ei kahetsegi oma eilset tegu. Kauro oli endast alati heal arvamisel ja öösel

ta oli mõelnud, kas ta polnud eile ehk liiga räpakas ja pealetungiv sellele tüdrukule, — võib-olla oleks ta eile teinud targemini, kui vägivalla asemel oleks tüdrukut meelitanud lubadustega ja kingitustega. Küllap ta siis oleks jõudnud kaugemale ja küllap ta jõuab edaspidigi veel. Ainult Üloga ta õiendab oma arved esimesel heal võimalusel. Küll ta selleks soodsa tunni leiab.

Ja Kauro mõlgutas oma kurje mõtteid... sest ta teadis, et kavaluse poolest ei võistelnud temaga keegi. Tal tarvitses näiteks vaid hiilida öösel Ülole selja tagant järele ja teistele märkamatult tõugata ta linnusevallilt alla. Veel parem oleks seda teha ehk lausa võitluse möllus... Teised märkaksid seda sel juhul veelgi vähem. Jah, küll ta juba oskab oma arveid õiendada. Oli osanud seda enne ja mõistab edaspidigi. Küll ta juba leiab paraja silmapilgu!

Kuid kõigepealt oli muidugi vaja Meeliga mõni sõna vestelda. Selle tüdrukuga tuleb ta toime, kui Ülo on esimesel soodsal juhusel kõrvaldatud. Siis ta ostab tüdruku Jaanuselt endale ja teeb temaga, mida iganes tahab. Emandaks? Seda vaevalt. Selleks ta otsib mõne vanema tütre, rikkuse, küllusliku veimevaka ja võimu suurendamiseks.

Nõndaviisi arutades tormas Kauro pikal sammul Meeli juurde, kes seisis selg tema poole, käsi tõstetud silme kohale, vaatlemas linnuse kaitsmiseks valmistuvaid sõdalasi. Viimased sammud hiilis ta nii ettevaatlikult, et Meeli ei märganud ega kuulnud üldises lärmis ja linnuse kaitsmiseks tehtavate ettevalmistuste mürinas Kaurot enne, kui see haaras tugeva käega ta õlast.

Nüüd pöördus tüdruk silmapilkselt. Ta silmades välgatas pahameel, kui ta märkas Kaurot. Ja enne kui see jõudis midagi öelda, küsis tüdruk:

„Jälle?!... Jälle!!... Miks sa mind ometi kord rahule ei jäta?"

„Mitte enne, kui mina ise seda tahan!" vastas Kauro, ja ta silmad hiilgasid.

Kauro teadis, kui armastusväärselt koheldi linnusevanema majas Meelit, kes oli seal üles kasvanud, nagu oleks ta Jaanuse ja tema emanda lihane tütar. Kas nad üldse kunagi soostuksid teda edasi müüma, seegi võis olla veel kahtlane. Küllap siis kindlasti, kui linnusevanema naine oleks olnud juba manalas... Aga see oli alles üsna kõbus. Ja korraga täitis Kauro südant sellest mõeldes vihane otsus: selle orjatüdruku pidi ta saama ükskõik millise hinna eest.

Meeli püüdis vabaneda vanema tugevast haardest, kuid see hoidis teda endiselt ja kähistas summutatud häälel:

„Miks sa kardad mind? Mina peaksin ju sind kartma, sest sina olid see, kes eile oleks mu kas või surnuks löönud. Seda sa ei küsinud siis, kuigi ma pole teinud sulle midagi halba."

„Sa ei jäta mind ju rahule."

„Ei! Sa meeldid mulle selleks liiga palju. Ja ma ei saa aru, miks sa oled minu vastu nii tõrges. Mis ma sulle halba olen teinud? Keegi ei oleks sinu vastu nii hea kui mina. Usu mind!"

Kauro silmad läksid seda öeldes kollaseks nagu metskassil. Tüdruk seisis tema kõrval ja värises. Ta oleks põgenenud, kui Kauro poleks hoidnud raudse pigistusega ta randmest. Ja Meeli kordas uuesti tungivalt:

„Lase mind!..."

„Ei," ütles Kauro ja jätkas siis õhinal:

„Ei mõtlegi lasta. Tule õhtul minu taresse. Mul on toredaid sõlgi ja rätikuid. Mul on nii ilusaid asju, millest sa

ei oska mõeldagi. Ilusamad sõled ja rätikud annaksin sulle. Kõik annaksin sulle, kõik!"

„Ei, ma ei tule!" kordas Meeli tasa, kuid säärase kindlusega, mis silmapilguks pani jahmuma isegi Kauro, kes alati oli kindel endasse ega kartnud nüüdki, et ta kavatsused ei teostu.

„Tuled. Tean, et sa tuled! Kui sa täna ei tule, siis sa tuled homme. Ja teeksid rumalasti, kui sa ei tuleks. Keegi ei ole sinu vastu nii hea, nagu mina olen! Mitte keegi, usu mind!"

Kauro oleks vist veelgi jätkanud, endiselt sedasi meelitanud, kuid äkki nägi ta kaugemalt vallilt alla ruttavat linnusevanema poega Ülot, ja tehes, nagu poleks ta seda üldse märganud, oli tal äkki ometi eriline rutt äraminekuga. Rahulikult, nagu sünniks minek tema enda soovil, vabastas ta tüdruku käe ja lausus:

„Mõtle hästi selle üle järele, ja küll sa tuled! Tean, et sa tuled."

Ja nüüd ta ruttas vastaspoolsele vallile, kordagi tagasi vaatamata.

Meeligi märkas varsti lähenevat linnusevanema poega, tahtis kohe tagasi majja rutata, kuid otsustas siis teisiti ja jäi õhetaval pilgul ja erutatuna ootama Ülo saabumist. Siis nad seisid vastamisi vaikivatena, nagu ei oskaks kumbki midagi öelda. Ülo, kes oli tulnud Kauro nägemise tõttu üsna sõjakana, seisis nüüd peaaegu abitult piiga ees ega osanud hetkelise vaikuse järel öelda muud kui:

„Kas ta jällegi?! ..."

Tüdruk langetas pilgu ja vastas siis tasa:

„Ei, nüüd ta oli tükkis teistsugune. Nüüd meelitas."

„Meelitas?! ... Ikka ei anna rahu? ... Sa usudki teda veel viimaks?!"

„Usun?..." Meeli naeratas, nagu kuuleks ta midagi päris naljakat, ja lausus siis lõbusalt:

„Kas ma siis tõepoolest nii laps olen?"

„Mida ta sinult tahab?" küsis Ülo, ja ta hääl kõlas jälle tumedalt ning ähvardavalt.

„Kutsus mind õhtuks oma taresse. Lubas mulle näidata toredaid rätikuid ja sõlgi. Lubas kõik need mulle kinkida, kui ma tulen. Aga teadagi... mis mul tema lubadustest."

Nüüd kõlasid linnusevallidelt korraga sõjasarvede valjud hääled. Neid puhuti mitmelt poolt ja nendega kutsuti vallidele kõiki sõdalasi. See oli märguanne peatse lahingu algusest. Ülo võpatas, sest ta teadis, et see märguanne kutsus tedagi oma kohale. Ja ta teadis, et tuli kohe minna, kuid ta kordas õhinal:

„Ega sa ei lähe ju? Sa ei lähe ju? Sa ei tohi minna! Aga... Ela hästi. Ma pean nüüd minema."

„Taara avitagu!" lausus Meeli.

Juba oli Ülo vallidele ruttamas. Tüdruk jäi ainiti talle järele vaatama. Ta silmadesse oli tekkinud äkki ahastus, ja need saatsid minejat, nagu tahtes teda haarata hellitavasse kallistusse.

Jälle ründasid rüütlid linnust. Juba viiendat korda kümne päeva jooksul. Nagu tormine meri kerkib kohiseva mürinaga üle kallaste, nõnda tõusid nüüd ründavate vaenlaste salgad linnuse vallidele üles, vajusid tagasi ja kerkisid uuesti. Voog voo järel kerkis ja vajus. Hõiked, kilpide tärin, vihased sajatused ja langevate, surmani haavatute korin segunes ühiseks lahingukohinaks. Kuid kellelgi polnud aega selle kuulamiseks.

Juba kolmandat tundi järjest püüdsid ristirüütlid vallutada linnust. Igast ilmakaarest toetati pikad tormijooksuredelid linnuse vallidel asetsevate palkseinte harjadeni. Kogu ümbrus kees suitsust. Piirajate leeris lõõmasid tuleriidad, milles süüdati noolte külge köidetud süütematerjali, tõrvatud takukoonlaid, tökati ja süüteõlidega immutatud merirohu- ja õlepuntraid.

Vallidel aurasid keeva tõrva katlad, levitades ümbrusse läkastamapanevat suitsu ja lõhna.

Lõunapoolsetel vallidel oli süttinud osa kaitsetarastikust, ja linnuslastel tuli siin üheaegselt näha vaeva ründavate ristirüütlite tagasitõrjumise ja tule kustutamisega. Vett oli linnuses vähe, seda tuli hoida pikkadeks piira-

mise päevadeks. Juba nüüd jagati seda linnuses viibijaile jaokaupa. See oli nii kallis varandus, et seda ei saanud raisata põlevate kaitseseinte kustutamiseks. Üha laienevaid leeke püüti summutada niiske liiva ja mulla loopimisega lõõmasse. Mitu sõdalast ropsis põlevaid palke seljast kistud hamedega. Tõrvane ja pigimust suits kerkis kõikjal kõrgete, keerlevate sammastena õhtuselt hämarduva taeva poole. Redelid tõusid ja vajusid. Mitmed neist olid värvunud valatud tõrvast ja nõrisevast verest triibuliseks. Ja ikka ja jälle ronisid ristiga kaunistatud kilpe pea kohal hoidvad rüütlid otse kobaras mööda kõrgeid redeleid linnuse vallidele. Kuid vähesed neist pääsesid tagasi tervena ja elusana.

Näod tahmast määrdunud ja võitlusärevusest virildunud, silmad leekimas vihast, pinevusest ja surmaerutusest, seisid kindluse kaitsjad kivikuhilatega vooderdatud palktarade varjul, pilukil silmad piilumas lähenevaid vaenlasi. Nooled lendlesid vihinal ümberringi, ja jälle haarati siin-seal korinaga rinnust, kaelast, ja mees mehe järel vaarus, vajus külili, otseti, selili, — haavatuna või surnuna.

Lõunapoolsetel vallidel oli hädaoht kõige suurem. Seal põlesid kaitsetarad. Paljud kaitsjaist lamasid oma veres. Oiged, käsklused ja korin täitsid ümbruse. Kolm tormijooksu-redelit oli kerkinud kõrvu siinsetele vallidele. Kaitsjaid oli vähe ja nende arv vähenes veelgi järjest ning abi polnud kuskilt tulemas. Teistel vallidel kees samuti võitlus. Mujal polnud küll kaitsjail nii kibedad päevad kui siin, kuid peagi võis muutuda olukord seal samasuguseks.

„Tõrva!“ karjus vana Aare, kelle habemest pool oli kõrbenud lõõmavais leekides, metsikusest kriiskaval häälel.

Ja pahinal kummutasid kaks sõdalast määratu tõrvakatla keskmise redeli kohale.

Oli ka viimane aeg. Juba oli esimene redelil üles tormavaist ristirüütlitest ulatumas valli harjani. Liiga vara oli ta tõstnud kõrvale oma nägu varjava kilbi. Selle varjult ilmus silmapilguks nähtavale teravajooneline kitsas nägu kahe ümmarguse hundisilmaga. Need vahtisid ümbrust otsekui ahmiva aplusega — vahtisid seda viimast korda. Keev, tulikuum, kobrutav tõrvalaviin vajus mehe õhukestele linnulaugudele. Kiivrist ainult pooleni varjatud nägu kattus põletava tõrva valanguga. Kostis lõikav karjatus, ja siis vajus röövel käsi pea kohale tõstes tagurpidi redelilt alla, kiskudes robinal kaasa mitu oma kaaslastki.

Aare, kelle võitlusärevuses pilukile tõmbunud silmad jälgisid tähelepanelikult ümbrust, nägi kogu sündmust. Põlevasse tõrva uppuv murdjanägu lõikus talle mitmevõrra rohkem ajju kui langeva mehe valuline karjatus. Kuid ta pöördus kohe jälle kõrvale, — siin polnud aega halemeelsuseks! Kui ta poleks varem teinud oma korraldust, oleks teda tabanud samuti surma saatus, ja nüüd ta hüppas esile palktara varjust, haaras appi tulnud sõdalasega üheaegselt redeli ülemisest otsast, ja üheskoos nad tõukasid selle vallilt tagasi. Redel, mille ülemine osa oli tõrvavalanguga ründajaist puhtaks rüüstatud, kõikus silmapilgu ja vajus siis vallilt tagasi. Kuid kahelt teiselt ähvardati seda tõsisemalt linnuse kaitsjaid.

Parempoolselt redelilt olid juba paar rüütlit jõudnud tungida linnuse vallile ja uusi oli tulemas järjest juurde. Aare ühes kaaslastega märkas kohe, et ainult kiire abi võis siin aidata, ja kahe kaaslasega ründas ta kohe kõrvalt vallile jõudnud rüütleid. Samaaegselt oli jõudnud

kohale teisigi kaitsjaid. Ühele neist tungis üles jõudnud ristirüütli mõõk otse läbi kaela, kuid abi tuli mujaltki, ja silmapilk hiljem oli seegi redel meeste poolt ühiselt vallilt tagasi tõugatud. Ründajad pudenesid langeva redeli küljest nagu sipelgad.

Kolmanda redeli ümber käis samal ajal veelgi ägedam võitlus. See oli kergitatud vallile märksa hiljem kui kaks eelmist, kuid sellel kerkivaid tormijooksjaid toetasid alt osavalt ambujate salgad. Niipea kui ükski linnuse kaitsjaist püüdis läheneda redelile selle allatõukamiseks, tabasid teda nooled. Juba lamas kaks meest oma veres. Esimene nähtavasti ainult haavatuna, teine surnuna, ning samas olid kerkimas siingi tormijooksjad valli harjale. Vileda vihinaga vingusid nooled ümberringi. Nende lend ei lakanud silmapilgukski. Ristirüütlid olid nähtavasti sellele valliservale koondanud oma paremad ambujad. Nende nooled tabasid nii hästi, et kaitsjad, kellest nüüd juba mitu meest oli langenud, lõid kõhklema ega julgenud enam väljuda kaitsetarade varjust. Ja ründajad redelil olid juba üles jõudmas. Aimates ähvardavat olukorda tormas kühmus ja hallijuukseline vanem Aare, kelle osaks oli antud selle linnuseosa kaitsmine, kiiresti kohale. Tema korraldusel veeretasid neli meest valliservale varuks valmis seatud raudkivi redeli kohale, et tõugata seda ülesronivaile ristirüütlitele lagipähe. Kuid seegi üritus ebaõnnestus. Kui mehed asusid viimasele pingutusele ja määratu kivimürakas oli juba alla langemas, tabas nool üht tõukajaist; see vajus korinal külili ja tõukejõud keskendus nüüd kivi ühele servale. Kivi veeres küll alla, kuid redelist mööda, riivates vaevalt ühe ülesronija kätt.

Aare kiirustas mehi tara varjust väljatungimiseks, kuid kaitsjate arv oli rünnakuks jäänud üsna väheseks ja

needki kõhklesid kohe korraldust täitmast. Liiga selgesti nähtavaina lamasid nende silmade ees kaitsetara varjust välja rutanud kaaslased, nooled keres.

Hädaoht suurenes üha, — kaks tormijooksu-redelit oli nõnda siis alla tõugatud, kuid kolmandalt ähvardasid ründajad linnusesse tungida. Aare kulmud tõmbusid kortsu ning ta vana, võitlustes karastatud süda muutus muretsevaks enam kui kunagi varem. Selle linnusevalli kaitsmine oli antud tema juhatuse alla, ja kui rüütlitel õnnestuks just siit linnusesse tungida, langeks kaotuse häbi otse tema hallidele juustele.

Sääraste mõtetega roomas Aare end üsna maa ligi hoides ja kilbi varju peites tara tagant välja. Ning lühikese kõhkluse järel järgnesid talle teisedki linnuse kaitsjad. Ja nüüd nägi vana sangar, et paremalt poolt kiirustas kohale üsna püsti päi, kilp hoitud ainult rinna varjuks, linnusevanema poeg Ülo.

„Hoia ennast!" karjus Aare, ja nähes, et Ülo ei mõtlegi mõistmatuna kohe tema korraldust täita, karjus ta uuesti, veelgi valjemini: „Hoia ennast, mees! Kükita kilbi varju! Mina olen vanem ja käsutan sind, kui sa ei kuula..."

Kuid kilbi varjul kuulamiseks ja kükitamiseks polnud enam aega ei Ülol, ei kellelgi teiselgi. Kaks ristirüütlit olid juba redelilt vallile hüpanud. Teine neist langes aga kohe otseti: üks suguvendade poolt lastud nooltest oli tunginud tal seljast sisse, — ja nüüd lõpetasid ambujad alt oma tiheda nooltesaju, kuna selle jätkamisel oleks ju võidud surmata teisigi vallidele tungivaid ristirüütleid.

Ühe langenu asemele asus aga samaaegselt vallile kaks uut vaenlast, ja nende arv suurenes veelgi. Laia redelit mööda tungisid mehed otse kobaras üles.

Aare mõõk tärises esimesena vastu ristirüütli raudset kilpi, ja nüüd läks heitlus lahti elu ja surma peale. Polnud enam aega kartuseks ega kaalutlemiseks: oli ainult kaks võimalust, — võidelda ja surra, või võidelda ja pääseda. Võidelda tuli aga nii esimese kui ka teise võimaluse jaoks, surmast poleks enam päästnud põgeneminegi. Noolte eest kaitsvad tarad poleks nüüd enam varjanud, sest rüütlid tungisid sinnagi.

Ja juba välkus Ülogi haljas mõõk ristirüütlite peakohal. Tärises vastamisi vaenlase terasrelvadega, tantsis nende kilpidel ja nägude kohal.

See polnud noorukil esimene võitlus. Ta oli vajaliku kooli saanud juba eelmistel tormijooksudel. Oma nooruslikus tormakuses hulljulgena polnud ta palju osanud karta, kuid õnn saadab harilikult julgeid, ja nii oli Ülogi pääsenud kergete kriimustustega. Ta oli noor ja tugev ning pinevas võitluses elu ja surma peale oli nii palju erutavat, meeli ja verd keema ajavat: kas tema või mina. Pealegi oli ta harjunud mõõka käsitsema juba varasest noorusest peale, — vanema pojana oli ta õppinud vehklemiskunsti selle ala paremailt asjatundjatelt: ühelt vangistatud nogorodlaselt, kahelt rootslaselt ning lugematult arvult kaasmaalastelt, ja teda oli harva võidetud vehklemises.

Kuid mis tähendas lahingus vehklemisoskus. Ühe vaenlasega võideldes võis juhus teise samal ajal saata vapramalegi võitlejale selja taha, ja sealt oli sellel mänguasi vajutada oma mõõk pidemeni surmavaks pisteks.

Siin selles võitluses oli seljatagune vaba. Siin, kus vaenlaste arvgi polnud väga suur, tähendas mõõga käsitsemise oskus palju. Ja esimese rüütliga tuli Ülo hõlpsasti toime. See oli väikesekasvuline, kuigi vilgas ja tugev

mees. Ülo lõi osava löögiga mõõga ta käest, ja vaenlane varises seejärel surnuna linnusevallile. Järgmine vastane polnud niisama hõlpsasti võidetav. See oli pikakasvuline hiiglane. Selle mõõk tantsis säärase osavusega, mis pani Ülogi jahmatama. Ja esimest korda oma elus tundis noormees, et ta oli saanud endale täiesti väärilise, võib-olla üleolevagi vastase. Igal muul ajal oleks see Ülole valmistanud ülevat lõbu. Nüüd aga polnud tal palju põhjust rõõmustamiseks. Ülo teadis selgesti, see lõbu tuleks tänase võitluse lõppemisel tema kahjuks lunastada liiga kallilt — omaenda eluga.

Ülo nooruslikult üleolev nägu tõmbus tõsiseks. Tal tuli end kaitsta omaenda jõuga, see oli ta elu raskem võitlus. Haljas teras sähvis vahetpidamata ta silme ees. Vaenlane oli nii tugev ja väle, et Ülol tuli kogu oma oskus ja jõud kokku võtta, et tõrjuda surmaga ähvardavaid lööke. Ta tundis, et vastase väleduse tõttu ta endagi väledus kahekordistus, vastase jõu tõttu muutus temagi jõud mitmekordseks. Korraga välgatas läbi ta pea mõte:

„Ja kuigi ta võidaks, siis ma ei tee talle seda lõbu, et ta võiks mind kergesti võita. Mind ei võideta nõnda lihtsalt! Ja kui ma pean surema, — siis teadku ta vähemalt, et ma surin nagu mees.“

Ülo oli algul märganud oma vaenlase näol, millest enamuse varjas raudne näokate, ilmset üleolekut, kuid see sulas võitluses samuti pinevaks tõsiduseks, nagu oli sulanud Ülogi üleolek esimeste löökide vahetuse järel. Siis nägi ta äkki oma vaenlase silmi. Need olid tumepruunid ja nende pilk oli lõikavalt tige. Selles pilgus oli viha ja irvitust, põlgust ja armuheitmatust. Ja need vaenlase silmad näisid Ülole määratu suurtena ning tundusid tungivat järjest lähemale, ikka lähemale. Samas tundis Ülo,

et järsk värin läbistas ta keha: vaenlase väledate löökide all oli ta käsi vääratanud, ja nüüd vajus ristirüütli mõõk ta pea kohale, mis oli üsna kaitseta...

Ülo taganes kiiresti, tõstes samal ajal kilpi pea kohale ja tõmbudes ise küüru. Silmapilgu pinevusest läks tal silme ees mustaks. Ta ei näinud midagi, ei vaenlast, enda ümbrust, ainult kujutlus sellest, mis nüüd järgneb, läbistas ta keha külma hirmutundega. Siis kuulis ta, kuidas vaenlase löök tärises vastu kilpi, mille ta oli jõudnud veel viimasel silmapilgul tõsta, ja ta taganes veelgi, kasutades pettemomenti selleks, et vaenlast kiire torkega rünnata. Seejuures aga takerdus ta jalg vallil vedeleva raudkivi taha, ta komistas ja langes kaitsetarastiku kõrvale täies pikkuses selili, nähes, kuidas vaenlane samal ajal haaras endal kaelast.

Selja taga leegitsevaist palkidest lõi tihe suitsuvoog talle otse näkku. Ta tundis langedes vaid üht: nüüd on kõik läbi. Iga hetk pidi vaenlase teras puurima ta rindu. Õudusest ta sulges silmad, kuid ainult hetkeks. Pääsmise lootuses ta ajas need jälle pärani. Välkkiirelt oli ta tõstnud kilbi rinna ette, kuid ta pea ja kael olid alles varjamata.

Ülo ei näinud esimesel pilgul oma vaenlast. Ta ootas sellelt vaid surmavat lööki. Ärevuseudu tantsis ta silmade ees, ja kui oodatud surmahoopi ei järgnenud, tundus Ülole äkki, nagu oleks Taara lasknud vaenlase vajuda lausa maa alla, nagu oleksid vallid neelanud ta oma kivisesse sügavusse.

Siis nägi Ülo enda kohal vana Aare halle silmi ning habetunud nägu ja nüüd ta kuulis, kuidas vanamees lausus:

„Sul läks veel hästi, jäid elama. Oled sa haavatud?"

„Ei," vastas Ülo tumedalt. Hele rõõm läbistas kogu ta olemuse, kuid ta hääl kõlas möödunud ärevuse tõttu tumedana ja talle tundus, nagu valmistaksid vahepealsed vapustavad sündmused nüüd talle raskusi kõnelemisel. Nii imelikult vanana ja väsinuna tundis ta end äkki, nagu oleks vahepealne võitlus röövinud ta üdi ja jõu otse viimseni.

„Hästi on!" ütles Aare ja lisas siis naeratades: „Sain veel viimasel silmapilgul jaole. See hiiglane oli sind juba läbi torkamas, kui sain ta kõrvalt kahjutuks teha. Teised lõime kah vallidelt alla, ainult sulle sattus kõige vägevam vastane."

Aare heatujuline kõnelus katkes äkki üllatuskarjatuses:

„Ai sa... paharetivaim küll," ja samal ajal vajus Aare end püsti ajanud Ülo asemele. Ristirüütlite ambujad olid jälle oma nooled lendlema pannud ja üks neist oli tunginud Aarele altpoolt põlve jalga.

Ülo kandis oma elupäästja ühe sõdalase toetusel tarastiku taha ja seal selgus, et vanema vigastus polnud eriti ohtlik, kuigi röövis talt tõenäoliselt mitmeks ajaks vabama liikumis- ja võitlusvõime.

Õhtu hakkas vajuma üle linnuse ja piirajate laagri. Vallil asuvad kaitsetarad lõõmasid paaris kohas lausa leekides, kuid tormijooksjad olid igal pool tagasi tõmbunud ja nüüd asuti nii vallidel kui ka all abistama haavatuid ja matma langenuid. Nende arv polnud väike ei siin ega seal. Linnuslased olid kaotanud mitukümmend oma paremaist kaitsjaist. Rüütlite ridades oli surmasaanute arv märgatavalt suurem.

Ja kui vanemad pisut hiljem pimeduse saabudes kokku kogunesid, et anda aru oma kaotustest, langenute arvust ja vahetada mõtteid muugi võitlusega seoses oleva üle, —

selgus üldiseks üllatuseks, et vanemate hulgast puudus Kauro. Haavatuid polnud rohkem kui Aare, kuid Kauro oli kadunud. Nähtavasti oli ta langenud lahingus ühes teiste linnuse kaitsjatega.

Kohe saadeti hulk mehi otsima langenud vanema laipa. Kuid tunniajalise otsimise järel tulid need tagasi käsi laotades ja kinnitades, et Kaurot ei leidu kuskil, ei elavana ega surnuna.

Jaanuse küsimusele, kas mehed on linnuse vallid küllalt hoolsalt läbi otsinud, vastasid need üksmeelselt jaatavalt. Nii näis, et linnuslased olid ses lahingus kaotanud lisaks paljudele sõdalastele ka ühe oma vanemaist.

Kauro oli võidelnud oma meestega põhjapoolse valli kaitsmisel. Vaenlase surve oli olnud sellele linnuse osale kõige nõrgem, seetõttu oli seal langenud vaid paar meest. Needki juhuslikult noolte ette sattunuina. Kogu tänase tormijooksu kestel polnud sellel valli osal kerkinud ainustki tormijooksu-redelit.

Järgneval ülekuulamisel selgus, et ükski Kauro meestest polnud näinud oma vanema langemist.

Võis oletada, et Kauro oli vaenlase noolest tabatuna vallilt alla langenud ristirüütlite hulka ja nende poolt minema viidud.

Tund aega pärast tormijooksu algust olid paar meest teda näinud — hiljem mitte.

Kaurol polnud palju sõpru. Ta oli selleks liiga isemeelne ja halvaloomuline, et oleks leidunud neid, kes nüüd oleksid leinanud ta järele. Kuid ta jäljetu kadumine oli linnuses selle lahingu järel järjekordseks kõneaineks, mille ümber veeretati mõtteid üleval vallidel vahti pidavate meeste vahel kui ka all vanemate majades. Ainult neil, kelle omaksed olid langenud lahingus, polnud aega mõelda

kadunud vanemast. Nende oma valu oli selleks liiga suur, et mõelda teistest. Naised nuuksusid kummuli oma meeste, emad poegade laipade kohal. Selle öö nad pidid viibima omaste läheduses, kuigi need lamasid elutuina ja nende kõrvu ei kostnud enam ükski hellitav sõna. Ometi olid nad veel siin. Nende surmast moonutatud ja kahvatuks tõmbunud näod seisid veel sõprade silme ees. Veel oli aeg neid vaadata, hommikuks pidid nad minema jäädavalt ära — manalasse.

Veel kord, viiendat korda olid ristirüütlite väed löödud tagasi linnuse kaitsjate poolt. Kuid seegi kord polnud see kerge võit. Üle seitsmekümne mehe, kes alles eile olid naernud, silmad täis ülemeelikust ja rõõmu, lamasid täna suletud laugudega, verest tühjaks nõrgunuina, näost sinakaina laudisel.

Rüütleidki oli langenud, kuid nende väed olid mitu korda suuremad. Nad võisid kutsuda abivägesid. Neil oli all kõike külluses, liikumisvabadust, toitu, vett. Nad võisid teha, mis tahtsid: kas olla siin või koguni ära minna.

Linnuslastel polnud sääraseid valikuvõimalusi. Neil tuli võidelda. Võidelda ja surra, või alistuda. Viimane võimalus aga oleks olnud halvem esimesest. See oleks tähendanud vabade meeste orjaksmuutumist, naiste häbistamist ja üldist alandust igaühele, olgu see vana või noor.

Kui kaua suudeti veel ülevõimule vastu panna? Vanemad teadsid, et vastupanu muutus iga tormijooksuga ikka raskemaks. Linnuse piiramine oli kestnud juba kümme päeva. Mehed olid väsinud alatisest valvamisest ja vaatasid vallidelt murega, kuidas all, piirajate leeris, valmistati katapulte, tormijooksu-redeleid ja punutavaid varjendeid, teritati odasid ja hõõruti mõõku vahedaks ning läikivaks. Laagrituled lõõmasid pimeduses, valgerüülised

ristirüütlid liikusid nagu tontlikud varjud lõkete ümbruses. See oli sõjakas rahvas, sest vaevalt oli lõppenud väsitav lahing, kui juba jälle hakkasid kostma laulud nende laagrist. Laulud, pilkehõiked, pillijoru, purjus hõisked ja ülbed naerupursked.

Ja siin linnuses... Siin oleks võideldud kas või viimase meheni. See oleks olnud aus kaotus, kuid nüüd oli olukord veelgi halvem. Vesi oli lausa lõppemas, anumate uurded hakkasid juba kuivama. Vana linnusekaevu põhjas oli seda vaid kämblalaiune kord, kuid seegi veetilk segi poriga. Oleks Taara andnud vihmagi. Taevas püsis ööd ja päevad pilvituna, ja kui neid vahel kerkiski, nagu tänaselgi õhtul, siis polnud need vihmapilved.

Samuti olid linnuses lõppemas toidutagavarad. Vett ja toitu jagati siin juba esimesest piiramispäevast alates jaokaupa. Kuid igaühele antav osa vähenes iga päevaga ikka pisemaks. Nälg ja janu ähvardasid linnuses viibijaid: mehi, naisi ja väeteid lapsi.

Ei olnud siis ime, et meeleolu linnuses polnud enam nii uljas ja sõjakas kui piiramise esimestel päevadel. Igaüks leinas juba mõnda oma lähedastest. Ükski polnud enam päris kaotuseta. Ja kui kaua oli antud elada neilegi, kes täna veel elasid?

Aga kuigi sügav mure oli vallutanud nõnda linnuse, vajus uni ometi öö saabumisel üle väsinud meeste ja naiste laugude. Ainult valvurid ja leinajad ei uinunud. Ja linnusevanem Jaanuski jalutas oma kojas edasi-tagasi, käis nii mõtteisse süvenenuna juba pikemat aega.

Tema arutlemised ja nõutlemised katkestas kesköö paiku saabuva käskjala tulek.

See astus peaaegu kuulmatult linnusevanema majja ja lausus:

„Kauro ilmus tagasi.“

„Kust?“ küsis Jaanus üllatunult.

„Meile ta midagi ei seletanud,“ vastas sõnumitooja tasa.

„Saatke ta kohe siia!“ käsutas linnusevanem ja ta kulmud tõmbusid kortsu.

Veidi hiljem seisid Kauro ja Jaanus vastamisi.

„Sind otsiti tervest linnusest, kus sa olid?“ küsis Jaanus.

„Otsiti. Kui mind otsiti, ju mind siis oleks pidanud leitama. Kust mind otsiti?“ vastas Kauro, ja imelik naeratus virvendas üle ta näo. Selles naeratuses oli pisut pilkavat üleolekut, märgatavat salapäratsemist ja kavalat valmisolekut edasisteks süüdistusteks.

„Vanemad ei kao siis, kui on vaja aru anda. Sind otsiti tervest linnusest tundide kaupa. Kuid ükski ei leidnud sind. Kus sa olid? Sa oled kohustatud mulle kui linnusevanemale seda ütlema.“

„Ega sa ometi ei arva, et ma vaimuks olen muutunud, et mind ei nähta? Ma korraldasin oma keldris toidutagavarasid,“ vastas Kauro, ja pilklik ilme ta näol muutus veelgi väljapaistvamaks.

„Linnuses on ühine toidukelder. Meie jaotame kõigile võrdselt. Vanemad pole eesõigustatud olukorras, — ehk ainult siis, kui nad oleksid — imevad lapsed,“ vastas Jaanus, ja ta häälest kostis ilmne etteheide.

„Ma tõin oma toidutagavarad ise endaga kaasa, kui linnuse piiramine algas. Teised oleksid võinud teha sedasama.“

„Seda tegid teisedki, kuid teised tõid oma toidutagavarad ühisesse keldrisse. Kui sõdalased nälgivad, siis vanemad ei nuuma end. Ma saadan sulle kaasa paar malev-

last, ja sinu toidutagavarad kantakse veel täna ühisesse keldrisse."

Jaanuse toon oli niivõrd vali ja käskiv, et Kauro pilkav muie korraga kadus. Ta valmistus midagi vastama, kuid siis püüdis ta end kiiresti valitseda ja vastas hetkelise vaikuse järel:

„Kui sa seda õiguseks pead... Hea küll. Aga... selleks ma küll pole oma tagavarasid seni jaokaupa hoidnud ja ise targu nälginud, et hiljem teised sellega end nuumata saaksid."

„Pole sinu näost näha, et oleksid nälginud."

„Võin ma nüüd minna?"

„Jah," vastas linnusevanem.

Kuid Kauro oli vaevalt jõudnud pöörduda, kui linnusevanem teda peatas lausudes:

„Aga kas kogu see kõne keldrist polnud ainult vale? Kas sind pärast tormijooksu ei nähtud hämaruses nööriga linnusevallilt alla laskumas ja vaenlaste leeri kadumas? Vasta mulle."

Ja Jaanuse pilk, mis nüüd oli nagu külmast ja lõikavast terasest, peatus süüdistades Kauro näol.

Kauro kahvatas. Liiga ootamatult tuli see häbistav süüdistus, liiga ootamatult selleks, et kohe end koguda. Ta vaikis pisut aega ja küsis siis tumedal häälel:

„Kes seda nägi?"

„Vasta mulle, kas sa olid vaenlase leeris?" kordas Jaanus, ja ta hääl kõlas nüüd valjuna ning veelgi süüdistavamana, — sellest kostis säärane kindlus, nagu oleks ta ise näinud Kaurot mööda alatuid reeturiradu käimas.

„Ei... küll... Mis sa minust õige arvad! Sa unustad selle, et ka mina olen vanem, ja seda ma tean hästi, et vanemad ei roni nööri mööda vaenlase leeri."

Seda öeldes hakkas Kauro tagasi saama oma endist kindlust, ja ta silmisse ilmus jällegi pisut pilklik ning üleolev naeratus. Kuid see kustus kohe, kui Jaanus talle vastas:

„Seda, et sa vanem oled, pole sa unustanud täna esimest korda — keldris. Lühikest aega sa seal just ei olnud."

„Seda, et keegi oma keldri korras hoiab, ei saa panna süüks isegi sellele, keda sihilikult süüdistatakse."

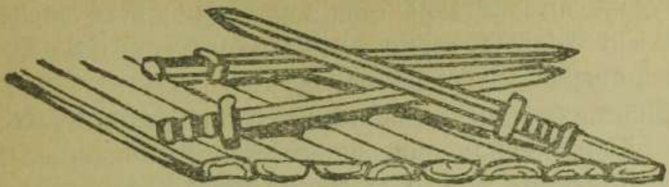
„Sa olid keldris päikese loojaminekust kuni kesköönì. Kuigi sul on seal põhjust olla ja sinu tagavarad pole vist väiksemad kui su isu — see on siiski liiga pikk aeg, isegi säärase õgija jaoks, kel oleks kümme kõhtu."

„Kes sulle ütles, et ma olin kogu aja keldris?" küsis Kauro, ja ta häälest kostis nüüd ilmne viha. Ta hakkas nähtavasti ikka enam kaotama oma rahu.

„Hea küll — mine! Kuid pea meeles, nüüdsest peale pean ma sind ja sinu keldrit hästi silmas!"

Kauro lahkus. Järsk kergendustunne kerkis ta ilmesse, kuid Jaanuse silmad saatsid põlgusega lahkuvat vanemat.

Ta polnud varemgi Kaurot usaldanud. Täna oli ta usaldamatus aga veelgi kasvanud.

Linnuse piiramine oli kestnud juba neliteist päeva, aga ikka veel püsisid ristirüütlite väed tiheda ja läbitungimatu rõngana vallide ümber. Nende valged telgid valendasid päeval päikeses ja helendasid öösel lõkketule kumas. Ja neil päevil ning õhtuil, kui ägedamad lahingud olid raugenud, kõlasid laulud piirajate laagrist. Seal joodi ja lõbutseti, ja häälte sumina ning hõigete järgi võis järeldada, et ristirüütlitel polnud puudust ei söökidest ega jookidestki.

Linnuses ja selle vallidel valitses seevastu peaaegu täielik vaikus. Seda lõhestasid vaid üksikud korraldused ja hõiked. Ei olnud siin palju põhjust rõõmuks, lõbutsemiseks ja laulmiseks, nagu all piirajate leeris. Ristirüütlitel oli kõike küllalt. Nad olid röövinud pealetungil kõik, mis röövida andis. Samal ajal kui nemad võisid juua veini ja mõdu nii palju kui süda soovis, polnud linnuses enam isegi vett. Järjest enam kuivavat kaevu valvasid vahetpidamata kolm sõdalast, et mõni, kelle kurk kuivas, poleks janu tõttu omavoliliselt läinud ja asunud kuritarvitama ühiskonnale kuuluvat varandust. Selle hind oli kerkinud kulla vääriliseks ja varsti võisid tulla päevad, mil iga-

üks oleks andnud kõik oma tagavarad ainsa veelonksu eest. Kui vahepeal vihma ei tule, võis veest jätkuda veel vaid kolmeks-neljaks päevaks.

Toidutagavaradega polnud olukord palju parem. Needki olid niivõrd kahanenud, et malevlased, vanemad ning linnuses asuvad naised ja lapsed pidid leppima vaevalt kolmandikuga sellest, mida nad võisid kasutada vabaduse ja rahu päevil.

Linnuse vallidel viibivate vahisõdurite pilgud olid pöördud peaaegu vahetpidamata kaugusse. Nende südameis värises nõrk lootus: vahest tuleb ometi kord abi. Ei teatud küll õieti isegi, kust seda oleks oodata, kuid ometi loodeti, et vahest päästab mingi ime, sest tõenäol'selt võis ainult ime veel aidata.

Kõigi tundemärkide järgi tuli oletada, et ristirüütlid ei kavatsenud niipea linnuse alt lahkuda. Vastupidi, nad näisid valmistuvat pikemaaegseks leerijäämiseks. Päeval veeresid suured moonavoorid üksteise järel ristirüütlite laagrisse. Neile veeti juurde toidu- ja relvatagavarasid.

Tormijooksud linnusele olid aga peaaegu täielikult lakanud. Nähtavasti lootsid rüütlidki, et linnuslased peavad paratamatult varem või hiljem ilma suurema võitluseta alistuma janu ja nälja tagajärjel. Seda enam, et nende endagi väed olid tüdinud kauasest paigalpüsimisest.

Oma retke alustades olid anastajad pidanud seekordset sõda palju hõlpsamini teostatavaks ega lootnud nad pooltki sellist vastupanu neilt neetud paganailt. Kuid kõikjal, kuhu nad ilmusid, võeti neid vastu vihaste võitlustega. Suitsvad ahervaremed, verised lahinguplatsid, mille kohal keerlesid kraaksuvad raisakullid, ja rüüstatud maa oli jäänud neile selja taha. Ja ees seisid relvastatud väed, kes ei taganenud võitluseta ainustki sammu.

Ristiusku ja armuõpetust olid nad tulnud oma sõnade järgi kuulutama, kuid ainult risti ja viletsust tõi nende tulek maarahvale, ja armuõpetusest ning ristiusust ei mõelnud õieti ükski ristirüütlitest ega juhtidest. Saagi saamise lootus, vara kokkuajamise ahnus ja röövimise rõõm täitis nende uue usu toojate kalgistunud südameid. Ning nüüd nad ootasid linnuse langemist, nagu hüäänide kari ootab laiba ümber selle elutuks muutumist ja kangestumist.

Siis saabus piirajate leerist linnuslastele uus katsumine: ristirüütlite saadikud tulid ja kutsusid linnuse esindajaid oma leeri läbirääkimistele.

Kui vanemad olid linnusevanema majja üldisele nõupidamisele kogunenud, lausus Jaanus:

„Ristirüütlid saatsid oma saadikud ja kutsuvad meid alla enda juurde. Head meil sealt palju loota ei ole. Taara andku meile tarkust, Uku ise avitagu küsimust külmalt ja kaalutult otsustada.“

Vanemad olid pinevusega oodanud linnusevanema seletust. Seda nad teadsid kõik, et ristirüütlite saadikud olid käinud linnuses. Kuid need olid läinud kohe Jaanuse juurde ja neil polnud senini veel teada, milliseid sõnumeid saadikud tõid.

Ja nüüd lausus vana Vello, kes rasketes elukogemustes oli muutunud ettevaatlikuks kaalutlejaks ja kellele meeldis aeglane asjade arutamine ja igakülgne kaalumine üle kõige:

„Ikka külmalt. Tohi me siin tuliselt tormata. Rebane võib tormates oma sabagi kaotada, inimene aruta kogu oma elu nurja ajada. Ikka kaaluda.“

Selle peale lausus Jaanus:

„Ristirüütlid soovivad läbirääkimisi. Mina ei usu nendelt midagi head, kuid sõnu võib ju sõidutada.“

„Seda võib," ütles Aare ja lisas kohe: „Meist pole veel ükski oma ega võõra keele otsa komistanud."

Ning nüüd arvas Kaurogi, et temal on aeg öelda oma arvamust:

„Ennem kuluvad meie mõõgad selles lahingus lühemaks kui meie keeled läbirääkimistel. Selleks on üsna viimane aeg."

Aare näo üle käis pilkav muie ja ta lausus, kuigi Kauro nähtavasti kavatses veelgi jätkata:

„Noh, sinul on seekord küll päris vastupidiselt: keel kulunud ja mõõk täitsa terve. Esimesega sa oled seni üsna mehiselt sõdinud. Teist pole sa vist palju tupest väljagi saanud."

Kauro kulmud tõmbusid kortsu ja ta sähvas vihaselt:

„Kas sina oled käinud minu vallisid kaitsmas?"

Linnusevanem raputas nüüd oma heledajuukselist pead ja ütles etteheitvalt:

„Jätke sõnelemine! Sina, Kauro, arvad siis, et me peaksime alla andma?"

Ja küsivalt jäi ta ootama Kauro vastust. Ning küsivalt pöördusid teistegi pilgud Kaurole, keda enamik vanemaist hästi ei sallinud.

„Minul ei ole üksinda midagi arvata, mina olen ainult üks teie hulgast ja meie otsustame kõik üheskoos," vastas Kauro.

„Ja mis sina siis arvad?" küsis Jaanus uuesti.

„Arvan, et teeksime targemini, kui selle sõja lõpetaksime. Arvan, et rahutegemiseks on viimane aeg. Nüüd võiksime veel pisut paremad tingimused välja kaubelda, — kes teab, kas hiljem saame sedagi. Linnuse piiramine on kestnud juba neliteist päeva, malevlased on kurnatud, paljud neist püsivad väsimuse, nälja ja janu tõttu veel vaevalt jalul."

„Noh, sina näed oma jalgu ja väsimust küll kümnekordselt," lausus pilkamishimuline ja eluröömus Lehho naerdes. „On päris halb, kui juba vanemad hakkavad sajajalgseks muutuma."

Kuid Jaanus katkestas Lehho noriva kõneluse hüüdega:

„Rahu, ärge segage Kaurot! Selles kojas võib igaüks öelda oma arvamised salgamata. Sina, Kauro, soovitad siis allaandmist?"

„Mina soovitan olukorra kaalumist. Vesi on linnuses lõppenud, meie toidutagavarad kestavad veel vaevalt viis, kuus päeva, janu piinab igaüht, malevlased nälgivad juba nüüdki."

„Noh, sinu näost pole seda küll näha," sähvas Lehho teravasti vahele.

Kauro heitis vihase pilgu Lehhole. Ta lõuapärad tõmblesid, näis, et ta surus hambad risti, püüdes end valitseda, et pilkajale mitte kohe kallale tungida.

Kuid pineva olukorra päästis Aare, öeldes:

„Pole viga, varemgi on nälga ja janu tuntud. Kui mina noor olin, piirasid rootslased meie linnust samuti nädalaid. Vesi lõppes, põud kõrvetas, päike küttis kivid vallidel tuliseks nagu põletava raua. Janu oli nii suur, et mehed lakkusid öösiti kasteseid rohukõrsi. Kortlitäie vee eest oleks võinud kogu oma varanduse ära anda. Kuid janu polnud millegagi kustutada. Nool tabas mu käsivart, jõin iseenda verd. See karastas vähemalt suulage. Ja nüüd? ... Nüüd elame nagu pulmas sellega võrreldes. Ja leidub ju mehi, kes nutavad nagu lapsed, kui emarind suust minema lipsab. Kallis Kauro, sa pole raskeid päevi veel näinudki!"

Kaurole tundus, nagu oleksid kõik teda süüdistama asunud, ja ta hõikas ägestunult vahele:

„Vaadake mehi, käige toidukeldrid läbi!“

Kuid ta tegi halvasti, et sedagi oli öelnud, sest Lehho leidis nüüd jälle võimaluse oma terava keele tarvitamiseks:

„Mine nüüd sinu ametisse segama. Sina see keldrivanem oledki. Sina tead seda asja paremini.“

Nüüd oli Kaurole küllalt. Ta nägu tõmbus tulipunaseks ja samas tõmbas ta oma mõõga vöö vahelt. Näis, et vanemate vahel tekib tõsine tüli.

Kuid enne kui Kauro sai Lehhole kallale tungida, astus Jaanus ta teele. Ta varjas oma hiiglasliku kasvuga väikese Lehho enda selja taha ja lausus valju hukkamõistuga:

„Ma hoiatan sind, Lehho! Tüli tõuseb tühjast sõnast, vaen kerkib kergest kemplemisest. Asjad on halvad, kui mehed omas majas igaüks ise kanti kisuvad. Olukord pole nii paha, nagu Kauro seda kujutab, kuid tema sõnades on omajagu tõtt. Täna pole meist veel ükski nälga ega janusse surnud, aga ...“

„Ma ei kõnele tänasest, vaid homsest. Hoiatan teid!“ ütles Kauro kiiresti vahele ja ta nägu oli vihane ning morn.

„Hoiatada on kerge. Lase kuulda ja lausu lausa, mis sa tahad ja nõutled, — kas allaandmist?“ küsis Aare.

„Ma soovitan suuremat leplikkust. Väljastpoolt oleme asjatult oodanud abi juba kaks nädalat. Seda ei tule niikuinii.“

„Kaurol on õigus,“ ütles nüüd vana Vello. „Meie olukord on väga raske, see on selge. Ja kavalus ning leplikkus aitab enam kui lausa uisapäisa tormamine. Abi võiks meid veel päästa, aga seda oleme, mis seal salata, tõesti asjatult oodanud.“

„Mees teeb ja lööb ise araks," arvas Aare. „Sina oled vana, kulla Vello, sinust ma saan aru. Aga Kauro, temast ma ei saa aru. Laulusalmgi lausub:

Memmepoja poisukene
ootab abi amme käesta,
toetusta teisest majast.

Ma olen hall ja samblane mees, aga mul on häbi sinu pärast, Kauro. Vanemad ei kõnele allaandmisest."

Nüüd sirgus Jaanus. Ta põrutas rusikaga lauale ja lausus:

„Rahu! Mitte selleks ei tulnud me siia, et sõnelda. Tulime selleks, et otsustada meie ühist saatust. Mul on vaja vanemate kaalukat nõuannet. Nüüd ma istun nagu larisevate koerte koopas. Vaadake, kuidas malevlased seal üleval külg külje kõrval võitlevad. Nad ootavad meilt arukat otsust, ja meie siin all... Tõsi küll, oleme juba üle kahe nädala suletud kitsaste vallide vahele. Janus, peaaegu näljas, — see teeb meid tigedaks ja umbusklikuks. Kuid meil on ühine saatus, ühine maa, ühine linnus. Kui sureme, siis sureme üheskoos — külg külje kõrval. Elada või surra üheskoos, see on, mis meil tuleb otsustada. Orjamärgi kandmiseks ei paindu vist ükski pea selles ruumis. Meil pole kahte võimalust. Kui ristirüütlid soovivad rahu, siis lahkugu linnuse alt. Võime neile anda osa oma varandusest, kuid vabadust — ei iialgi. Muud pole meie saadikuil neile öelda."

Nüüd kõlasid vanemate hulgast heakskiitvad hüüded:

„Õige! Täitsa õige!"

„Mehe jutt!"

„Vabadust meie ei müü! Ennem surm kui orjapõlv!"

„Aga kui nad esitavad meile teistsugused tingimused?“ küsis Vello umbusklikult.

„Mõistagi, et esitavad,“ lausus Kauro. „Või arvate, et nad kutsuvad meid selleks läbirääkimistele, et teatada: linnuse piirajad otsustasid alla anda. Arvate, et selleks?“

Aare pahvatas valjusti naerma ja lausus siis:

„Ahaa! Kui teravmeelne sa oled!“

Siis ütles Jaanus:

„Meid oodatakse juba täna läbirääkimistele. Ma ei looda neist läbirääkimistest palju. Ma ei usalda ristirüütleid. Oleksid nad nogorodlased. Iseasi. Need on ausamad. Mulle on ristirüütlitest nii palju halba kõneldud, ja ma kardan, kas seegi pole lõks.“

„Kui sa kardad, vanem, siis ei ole sul mingit mõtet minna,“ ütles Kauro.

Näis, nagu oleks ta heatahtlikult hoiatanud linnusevanemat. Kuid tema lause oli teravalt puudutanud Jaanuse enesetunnet, sest see vastas häält tõstes:

„Mina ei ole enese pärast iialgi kartnud. Ma arutlen ainult seda, milleks nad kutsuvad meid läbirääkimistele.“

„Seda kuuleme sealt,“ arvas Aare.

„Mis muud, tahetakse mõjutada, et annaksime alla,“ lisas Lehho.

„Ma arvan, nad on ise samuti piiramisest tüdinenud. Nad on siin juba kaks nädalat lasknud endale lagipähe peksta, ja mulle näib, et neil on nüüd tunne nagu koeral, kes on mitu päeva iseenda saba taga ajanud. Kui hammustad, karjatad ise,“ arutles vana Vello.

Kuid Jaanus tõi mehed arutlustelt uuesti tagasi otsustamisele. Ta pilk rändas küsivalt meeste nägudel, siis ütles ta:

„Mis otsustab nõumaja? Kes on selle poolt, et minna läbirääkimistele, heidab oma mõõga lauale."

Ja vanemate mõõgad tärisesid üksteise järel lauale.

Ja kui ruumis jälle vaikus valitses, lausus Jaanus:

„Läbirääkimistele minek on otsustatud jaatavalt. Meie ei tea, mis seal tahetakse, kuid ma tahaksin kuulda teie arvamist, missugustel tingimustel võiksime olla nõus pakutava rahu saamisel."

„Kõigepealt oleksime sellega nõus, et nad siit võimalikult kiiresti minema läheksid," lõõpis Lehho.

„Selleks nad sinu käest küll nõusolekut küsima ei tule," naeris Aare ning lisas siis kohe tõsinedes, märgates endal Jaanuse etteheitvat pilku: „Mina arvan, meie ei luba palju. Toida hunti tare taga, tuleb uuesti tagasi. Anna kiskjale hame hammaste vahele, tahab su tagumist poolt tagant järele."

„Eks nõumaja või hiljem otsustada, kui kuuleme, mis nad tahavad. Egas me kohe pea vastust andma," arvas vana Vello.

„Võime seda sealgi otsustada, kui nad ainult liiga palju ei nõua," ütles Jaanus.

„Siis peaksid kõik vanemad, isegi linnusevanem, nõupidamisele minema. See poleks hea," kaalutles vana Vello.

„Kas ka sina arvad, et ma kardan minna?" küsis Jaanus. Ja ta häälest kostis solvumine.

„Mina pole seda kunagi arvanud, et sina kardaksid. Selleks tunnen ma sind liiga hästi. Aga kas see küllalt tark oleks..." vaidles Vello edasi.

„Kauro kuuldi seda enne arvavat," ütles Jaanus, ja ta kulmud olid kortsu tõmbunud.

„Kauro otsustab seda nähtavasti iseenda järele," lisas Aare vahele.

„Kumb meist lahingus enam on kartnud?“ küsis Kauro. „Kas sina või mina?“

„Ma pole lahingus saanud palju vaadata, mul pole kuklas silmi ja selja taha ma hästi ei näe. Eks sa tagumistes ridades ole mees oma eest.“

Näis, et sõnelus ähvardab jälle areneda tüliks. Kuid Jaanus katkestas selle, öeldes otsustavalt:

„Kõigi vanemate minek pole vajalik, jätkub sellest, kui kolm meist läheb. Mina olen üks. Keda määrate veel?“

„Mina tulen kaasa,“ kinnitas Lehho.

„Mina samuti,“ ütles Kauro.

Ja Jaanus loetles:

„Niisiis Lehho, Kauro ja mina. Sellest jätkub. Teised jäävad linnusesse. Vello, sina oled vanem. Sina jääd seniks linnusevanemaks. Usun, et te võite meid usaldada. Teie huvid on meie huvid, kogu rahva uhkus meie ühiseks uhkuseks. Ühtki alandavat ja orjastavat lepingut meie ei sõlmi.“

„Kui sina lähed, on kõik hästi. Usaldan sind nagu omaenda isa,“ kinnitas Aare.

„Taara avitagu teid!“ lisas vana Vello.

Ning nüüd korraldas Jaanus:

„Kauro ja Lehho, seadke end minekuks valmis. Kumbki teist valigu oma sõdalastest viis meest ja tulgu üsna pea linnuse värava juurde. Ristirüütlid ootavad meid varsti. Taara avitagu!“

Nõumaja koosolek oli lõppenud. Vanemad tõusid, ja tuppa jäid nüüd ainult Jaanus ja ta poeg Ülo, kes oli kõrvalseisjana kogu aeg vaikides ja seesmise erutusega, mis paistis ta pilgust, kuulanud vanemate arupidamist. Nüüd ruttas ta õhinal isa juurde ja lausus:

„Isa, ma tulen sinuga ühes.“

„Sina! Milleks siis sina sinna?..." Ja Jaanuse kulmud tõmbusid jälle pahaselt kortsu, sest poja soov näis talle väga vähe meeldivat. Kuid ta armastas oma poega ja püüdis kasvatada temast julget meest, ega hoidnud teda seetõttu ühestki hädaohust eemale. Nüüd aga käis vari üle ta näo ja ta näis võitlevat enesega.

Kuid Ülo anus edasi:

„Palun sind, ära ole kuri, isa! Ma tahaksin tõepoolest kaasa tulla."

„Sooh! Ja milleks siis?" Vari Jaanuse näol süvenes veelgi.

„Tahaksin ju neid näha, isa. Kogu sealset elu seal all leeris. Nüüd on selleks võimalus."

„Kas sa neid veel vähe oled lähedalt näinud. Viis korda oled sa nendega võidelnud nagu mees, silm silma vastu. Täna Aaret, et sa viimast korda eluga pääsesid. See oli õnn. Õnn ei saada meid aga iga päev. Ma kardan sind kaasa võtta."

„Aga sa kinnitasid enne, et sa ei karda. Ja ma olin uhke sinu pärast, isa," vaidles Ülo talle ägedalt vastu.

„Enese pärast ma ei karda, sinu pärast aga küll, poeg. Su ema kõrval sa oled mulle seni olnud minu suuremaks rõõmuks. Sa pole minule kui vanemale milleski häbi teinud. Seda ei või igaüks enda poja kohta öelda. Mina võin aga seda öelda uhkusega. Oled olnud tubli poiss."

Ja heldides patsutas Jaanus oma pojale õlale. Nähtavasti lootis ta sel teel teda nõustuma saada.

Kuid Ülo vaidles endise visadusega:

„Noh, isa, see pole veel midagi. Mul on veel palju õppida. On häbi öelda, aga vana Aare nooled ja odad tabavad paremini kui minul. Ja seal all oleks mul mõndagi näha.

Eks ju, isa, sa võtad mu kaasa? Ma tahaksin näha, kuidas need ristirüütlid seal all elavad, — lähemalt näha. Tõepoolest."

„Kõike ei jõua elus näha. Ja mida rohkem näeme halba, seda vähem tahame üldse näha!"

Ta pilk läks kaugusse, nagu näeks ta oma silme ees kogu möödunud elu. Alles siis pöördus ta pika vaikuse järel poja poole ja ütles:

„Hea küll, poeg. Olin kord ise samasugune. Tule siis. Ainult hoidu tülist! Hoia mõõk tupes, keel hammaste varjul, ja pea meeles — see on rahu teekond."

„Ole terve isa, tänan sind!"

„Sea end siis valmis!"

„Üks, kaks, kolm, — olengi valmis."

Ülo süleles tormiliselt isa ja tormas siis püsti päi uksest välja, — puudus vähe, et ta oleks pikali jooksnud oma hallijuukselise ema, kes parajasti üle läve majja astus.

Piret jäi väljatormavale pojale pärani silmi järele vaatama. Siis raputas ta naerdes pead, lausudes imestunult:

„Nagu ta isagi nooruses, torm ja tuli."

Tema hääles ja naeratuses, mis nagu päikesepaiste valgustas ta nägu, oli rohkesti hellust ja emaarmastust ühes tagasihoidliku uhkustundega oma poja üle. Ning nüüd ta lisas:

„Pidi mind päris pikali tormama. Kuhu ta küll siit kihutas?"

Jaanus tõstis langetatud pilgu. Ta kõhkles silmapilgu, nähtavasti mõeldes, kas öelda oma elukaaslasele kõik või mitte. Siis ütles ta aegamisi:

„Ta tuleb minuga ühes. Tormas siit ennast valmis seadma."

Piret kuulas teda, ja hirm ilmus ta ilmesse ning silmadesse.

„Kuhu siis? Kuhu te siis nüüd?... Egas ometi jälle?..."

„Ole mureta," lausus Jaanus. Kuid ta nägu püsis tõsisena ja muretsevana.

„Vaatasin vallidelt," jätkas Piret. „Väljas on nõnda vaikne, üle hulga aja. Ainult laagrituled lõõmavad. Muidu

oleksin arvanud, et nad on juba ära läinud. Et see kord ometi sünniks! Seda äraminekut on nõnda oodatud nagu abigi. Mis inimesed peaksid ometi inimesi jahtima. Nagu maailmas poleks kõigil küllalt ruumi elamiseks. Järved, jõed ja mered on kalu täis, metsloomi on igal pool, põllud kasvatavad seal kaugel veel enam vilja kui siin — ja ometi nad tulevad siia rüüstama ja põletama. Milleks küll? Ja need hirmsad lahingud. Egas ometi täna jälle? Taara avitagu! Need olid nii koledad päevad ja ööd. Ju needki seal kord väsivad."

„Meid kutsuti läbirääkimistele," ütles Jaanus.

„Kuhu? Sinna või?"

Ja Pireti häälest kostis nii suur hirm, et ta küsimus tundus tagasisurutud karjatusena. Jaanus lähenes talle, pani oma käed naise mõlemale õlale ja ütles talle silmi vaadates ning iga sõna rõhutades:

„Jah. Ole mureta. See on rahu teekond."

„Sinna siis?" kordas Piret, ja mure kostis ta häälest.

„Selles pole midagi kardetavat," püüdis Jaanus teda rahustada. „Ma ei mõista sinu muret. Seal pole midagi, mis oleks meile hädaohtlik. Ühtki saadikut pole varem hukatus ähvardanud."

„Tead sina seda?! Aga, aga... kui nad teid tagasi ei lase?"

„Kuidas? Sa kardad sedagi."

Ja Jaanus muigas.

„Miks siis just sina ja Ülo?" küsis Piret.

Jaanus vangutas pead ja ütles siis:

„Kes siis, mina olen ju vanem?"

„Aga Ülo, Ülo? ... Kes siis teda sunnib. Milleks sa tema kaasa võtad?"

„Lubasin. Ära nüüd asjatult halise ja ära unusta ühte: sa oled linnusevanema naine. Sa oled seisnud kogu aeg

vääriliselt minu kõrval, kõige suuremaski hädaohus, ja seisad nüüdki, kui pole mingit hädaohtu. Ära ainult muretse! Nüüd pean minema end valmis seadma, teised vist juba ootavad. Ma lähen valin endale saatjaks viis sõdalast."

Jaanus haaras naise oma sülelusse ja ruttas siis kiiresti välja. Piret jäi seisma keset tuba, — ahastus ei kadunud nüüdki ta silmist. Näis, et ta püüdis võidelda endaga, kuid ometi ringutas ta käsi, neid valuliselt vastu rindu surudes. Viimaks pöördus ta, et väljuda, kuid samas tormas Ülo tuisates tuppa. Ta oli end pidulikult riietanud, uue rihma vööle sidunud, ning näis nüüd kärsitult minekut ootavat. Piret haaras mõlema käega ta randmeist, küsides:

„Miks sa teed seda, poeg?!"

Kuid Ülo pidulikku õhinat ei suutnud kaotada mure ema kogu olemuses ja hääles. Rõõmsalt kaisutas ta ema ning küsis:

„Mida ema? Mida siis?!"

„Miks sa lähed sinna?"

„Ja miks siis mitte, ema? Mispärast siis mitte?" vastas Ülo, ja ta häälest ning kogu olemusest tulvas elurõõmu ja muretust. Otse noorusliku õhinaga jätkas ta:

„See on tore, ema! Asjata sa kardad. Ah sind küll! Olen vallidel kõige raskemates olukordades võidelnud ja sa pole kartnud."

„Oi, kuidas sa kõneled, poeg! Pole kartnud?! Tead sina seda? Kas sina oled mu südamesse näinud?"

„Noh, täna küll pole selleks põhjust. Nüüd lähen jalutuskäigule. Ja sina kardad. Jäta, ema, jäta! Seal pole midagi karta!"

Ja alles nüüd näis, nagu oleks poja nooruslik hoog ja kindlus muretsevat ema pisut rahustanud. Hoides poega ikka veel oma embuses küsis ta:

„Usud sa seda?“

„Kindlasti, ära muretse! Mõne tunni pärast oleme tagasi. Aga, ema, isale võiksid sa otsida kaasa ta piduhame. Siis saame kiiremini.“

Ülo jäi üksinda. Ema muretsemine polnud suutnud kaotada ega vähendadagi ta pidulikku elevust. Edasi-tagasi käies ja laulu ümisedes kohendas ta oma riietust ning näis kärsitult ootavat, millal ometi kord pääseks minema. See oli talle uus olukord: minna saadikuks vaenlase leeri, ja selle mineku uudus meelitas teda, nagu iga uudne võimalus meelitab noorukit.

Kuid vaevalt oli Ülo üksinda jäänud, kui peaaegu hääletult ja märkamatult astus nõumaja uksest tuppa Meeli. Ta seisis nõutult rätikunarmaid näppides ukse kõrval, oodates, et Ülo teda ise märkaks. Pöördumisel peatuski Ülo pilk üllatunult Meelil. Noormees peatus ootamatusest, siis täitis ta hele naer nõumaja ruumi. Ta hääles helises varjamatu rõõm, kui ta hüüdis:

„Meeli! Sina! Sa tulid nagu ilmutus.“

Meeli näppis endiselt narmaid ja millegipärast ta ei julgenud vaadata üles, vaid hoidis oma pilgu ikka veel maas, öeldes:

„Ilmutus? Ma tulin ju üsna tasa. Ma kuulsin sinu emalt, et sa lähed alla ristirüütlite leeri. Ma ei tea, miks, aga sinu ema ütles, et sa oled seda ise soovinud.“

„Ja siis? Mis siis!?“

„Ma ei... Ma ei...“

Näis, nagu ei suudaks Meeli kuidagi edasi öelda seda, mis ta kavatses lausuda. Kogu ta olekust paistis liigutav nõutus. Vaevu ja sosinal suutis ta jätkata:

„Ma ei — taha seda!“

Ülo häälest kostis samaaegselt rõõmu ja üllatust.

„Noo, sina ei taha seda?“

Ja Meeli kordas uuesti tasa, tumedal ja peaaegu sosistaval häälel: „Jah. Ma ei taha seda.“

„Aga ... ma lubasin, lubasin isale.“

„Mis siis, sa ei lähe ometi?! Ei? Sa ei lähe?“

Ülo vaatas pärani silmi, siis ütles ta vaid ühe sõna:

„Noo?!“

Kuid selles ainsas lühikeses sõnas oli koos kogu nooruki süda ja hing.

Siis lähenes ta kiiresti Meelile, haaras tema mõlemad käed ja lausus kirglikult:

„Meeli! Sa räägid minuga nagu minu ema. Samuti nagu minu ema! Ja ometi sa ei ole mulle emaks.“

Ja nüüd ütles Meeli:

„Ei. Ma ei ole. Aga ma räägin seda veel enam, veel enam! Palun sind!“

„Sina veel enam kui ema. Meeli! Oled see sina või näen ma und? Oi, Meeli, Meelikene!“

Ja nüüd pihtis Meeli, ikka veel pilku maas hoides, endal käed värisemas Ülo peopesades:

„Ma ei tahtnud tulla, aga ma ei saanud teisiti. Mitte ei saanud. Ma ei tea, olen see mina, ma ei tea! ... Tean ainult: ma ei taha, et sa lähed. Ei taha!“

„Miks sa seda mulle varem ei öelnud?“

„Ma ei teadnud. Ma ei kartnud varem sinu pärast.“

„Ja nüüd sa kardad?“

Meeli ei vastanud hulk aega midagi, siis sosistas ta tasa:

„Jah, kartsin, kartsin sinu pärast, kõigi pärast ... Nüüd ma ei julge sulle enam silma vaadata.“

„Miks siis? Kuidas sa ei julge?“

„Nüüd ma enam ...“

Ülo haaras ta oma sülelusse, tõstis ta siis äkilise tõmbega endale sülle, keerutas toas rõõmsana nagu tormihoog ja suudles teda korduvalt, suudluste vahel hüüdes: „Sina, sina, sina!"

Kui Meeli viimaks poolnõrgana ta sülelusest vabanes, palus ta uuesti: „Sa ei lähe ometi?"

„Aga miks siis? Lubasin ju. Ise palusin isa. Miks ma siis nüüd minemata jätaksin? Nüüd läheksin ma kas või manalasse! Tulest ja merest läbi! Naerdes, lauldes ja hõisates!"

Meeli tõsines ja alles nüüd julges ta jälle noormehele otsa vaadata. Ta pilk oli täis imetlust, kui ta ütles:

„Siis tulen ka mina sinuga kaasa."

„Kuhu? Ristirüütlite leeri?"

Ülo oli üsna üllatatud.

„Igale poole! Sinna, kuhu sina lähed, tulen ka mina."

„Sinuga ühes oleks mul hea igal pool, see oleks palju toredam, aga sind ei lubata ju. Kuidas sa siis tuleksid?"

„Ma ei tea, ükskõik kuidas."

Meeli jäi mõttesse. Siis muutus ta äkki rõõmsaks:

„Ma teen ennast meheks! Kui sa mulle ainult riided muretseksid."

Ülo mõtles silmapilgu, siis vastas ta:

„Hea küll! See sobib. Seal pole niikuinii midagi karta, ja mul on eriti tore sinuga ühes minna. Aga kohe, kohe! Nüüd me peame kiiresti tegema."

„Aga kui nad mind kaasa ei võta? Isegi siis, kui ma oleksin nagu teised sõdalased?"

„Küll ma tean. Küll ma korraldan. Sa tuled mõne mehe asemel, keda mu isa on kaasavõtmiseks välja valinud. Aga nüüd kohe, kohe!"

Ja mõlemad tormasid nagu noored sälud uksest välja.

Tihe pimedus oli vajunud üle linnuse ja ristirüütlite laagri. Piirajate leeris lõõmasid valevate telkide ees öised laagrituled. Linnusevallidelt kerkisid vaid üksikud põlevad tõrvikud, mille kumas paistsid mõned kilpidest varjatud malevlased. Nii ülal kui all valitses vaikus, näis, nagu oleks rahu langenud üle maa ja kogu vaen võitlevate leeride vahel kadunud. Ainult kaugemalt, kus asusid orduvägede juhtide telgid, kostis vali lärm, vaheldudes laulu ja üksikute hõigetega. Siin pidutsesid piiramisest tüdinenud orduvägede pealikud.

Kõrgete telkide esisele oli seatud üles pikk ja lai tammepuust laud. See oli kuhjaga kaetud äsja tulel orade otsas pruuniks praetud nuumhärja- ja vasikalihaga, leivaga ja pealikute jaoks varutud paremate toidupaladega. Laua keskel ja nurkadel asetsesid kõikjal kõrged veinipeekrid, mida joobnud rüütlid mõnuleval ilmel päris sagedasti suule kummutasid.

Üks rüütlitest oli tõusnud kõrgele istumisjärile püsti ja veeretas kaaslaste valju naerulagina saatel värsse orjarahvast ja nende isandatest. Ta jäme hääl kajas kaugele üle pidutsemispaiga:

„Mees tare taha peitu puges,
kui tuli rüütel.“

Kohe kordasid laua ümber istuvad rüütlid kooris:

„Kui tuli rüütel!...“

Ja uuesti jätkas värsilugeja:

„Tal koerapoiss kakssada hoopi suges,
kui tuli rüütel.“

Ning nagu möirgav vastukaja kostis jälle joobnud rüütlite koor:

„Kui tuli rüütel!...“

Ja värsilugeja sattus üha enam hoogu:

„Toas Gottfried nobedasti saaki jahtis,
kui tuli rüütel,
kui tuli rüütel.
Küll iga seelikut ja seeklit vahtis,
kui tuli rüütel,
kui tuli rüütel!
Aus Gottfried mõlemaid ju tahtis,
me undrukute rüütel!“

Hirnuva naeru saatel hüürgas rüütlite koor nüüd kaasa:

„Uhuh-hui, me undrukute rüütel!“

Kuid rüütel Gottfriedile see laul nähtavasti ei meeldinud. Näost üleni punane, kargas ta laua otsas oma järilt

püsti, tõmbas mõõga ja sellega lapiti lauale lajatades karjus:

„Kui su lorilaulud kord juba ei lõpe, siis lõikame need lühemaks!"

Kuid värsimeistri käsi polnud vähem väle kui ta keel. Välkkiirelt oli ta haaranud omagi mõõga, ja hüpates järilt, seisis korraga võitlusvalmis, väledalt vastasele hõigates:

„Kui on lõikajat."

Gottfried leidis, et lühem tee vaenlaseni on sammuda üle laua. Ainsa hüppega oli ta järilt laual. Rasvane ja pruun seakints sattus ta saapanina alla, teise jalaga lükkas ta kolinal ümber veinikannu. Kullakarva vedelik valgus üle leivaanuma ja voolas sealt vulisedes lauale.

Ta oli juba vastast oma pika mõõgaga õiendamas, kui ta samas tundis, kuidas tal äkki tugevasti randmest kinni haarati. Vihaselt pöördus ta kõrvale, et näha, kes see õige julgeb teda takistada seda neetud lorilaulikut karistamast. Kuid kohe taltus ta pilk ja teguviis, kui ta nägi, et ta randmest hoidja pole keegi muu kui orduvägede pealik Siegfried ise.

See hüüdis käskivalt:

„Noo narr, kas ses leeris nalja ka enam ei mõisteta? Õige rüütel naeraks kaasa!"

„Nalja, seda ma mõistan selletagi," vastas Gottfried, kes kuidagi ei suutnud varjata oma pahameelt selle üle, et teda oli takistatud enda pilkajale käsitsi kallale kargamast, ja nüüd ta lisas:

„Seal on üks rüütel juba päris kojanarriks muutunud."

Siegfried, kes ikka tal randmest hoidis, tõmbas rüütli järsu tõmbega laualt alla, mille juures praekäntsakas rõõmsalt mütsatades maha langes.

„Jäta! Olen tüdinenud teie kaklustest. See läheb mulle juba igavaks!“ hüüdis ta.

Gottfried urises rahulolematult:

„Ärgu siis naerdagu narri kombel.“

Siegfried summutas ta kõneluse käsutusega:

„Lõpp sellele!“

Ja karikat tõstes põrutas ta:

„Joome parem!“

Orduvägede pealik laskus raskelt oma kohale, tusasel häälel öeldes:

„Nii või teisiti, aga ma ei talu seda enam. Kolm nädalat samal kohal ja ei saa sammugi edasi. Meid on viis korda enam kui neid nuiamehi, meil on soomussärgid, paremad odad, pikemad mõõgad, toitu ja viina, — ja meie ei saa sammugi edasi.“

Siegfried oleks vist veelgi jätkanud oma tusast kurtmist, kuid üks laua otsas istuvaist väejuhtidest hõikas:

„Ära unusta, meister, need seal linnuses on samuti mehed. Neil on kõik mängus: vabadus, naised, lapsed, varandus, kodud.“

Siegfriedi kulmud kerkisid ja ta küsis tusastunud häälel: „Ja meil ei ole?“

„Ei, meister! Niipalju mitte. Meie võitleme võõral maal, meie kodud on puutumata,“ asus võitlema üks noortest pealikutest, kes seni oli vaikinud.

„Aga meie au?“ küsis Siegfried.

Ta vastust saatsid hulgalised heakskiitvad hüüded:

„Täiesti õige!“

„Õige, meie au...“

„Rüütli au!“

Kuid noort pealikut ei heidutanud põrmugi teiste üksmeelne vastuseis. Ta vaidles endiselt edasi:

„Kas nende au ei sunni neid samuti võitlema?"

Nüüd pahvatas Siegfried täiest kõrist naerma, hüüdes:

„Mis asi?! Nende au?!"

Ja teised kisasid kaasa:

„Paganate au!"

„Mis asi see on?"

„Küll sul on arvamised, Hermann! Arutud arvamised!"

Kui kaaslaste lärm oli vaibunud, vastas Hermanniks hüütu rahulikult, ja ta sinised silmad mattusid kortsu tõmbuvate kulmude alla:

„Nad on head võitlejad. Jah, nad on väga tublid sõdalased."

Ja üks vanemaist rüütlitest, kes oli vaikides kuulanud ülema vaidlust noore pealikuga, asus seda otsekohe kaitsma.

„Hermannil on õigus. Sõdida need paganad oskavad. Ja surma nad ei karda. Seda ei saa salata."

„Kardad sa neid?" hüüdis Siegfried äkki pilkavalt vahele.

„Olen olnud igal tormijooksul esimeste hulgas. Ma pole teistest pealikutest seal paljusid üldse näinud. Kas see või teine tähendab kartust, seda ma ei tea," vastas noor pealik rahulikult.

„Hea küll," möönis Siegfried. „Ma ei taha siin enam kauem istuda. Neliteist päeva nende tühiste vallide all. Mul on igav. Liivimaal öeldi mulle: see on lõbus jalutuskäik — mõne nädalaga on terve maa teie käes. Nüüd istume siin ainult nende viletsate kuhilate ees juba mitu nädalat. Veerand mu vägedest on juba maha tapetud."

„Noh, neil ei ole vähemalt enam igav," hõikas üks rüütlitest vahele.

Kuid Siegfried ei pannud vahelehüüet millekski. Ta jätkas endise tooniga:

„Meid naerdakse välja, kui me siit tühjade kätega tagasi läheme. Ma ei talu seda."

„Niisugust lugu juba ei juhtu!"

„Seda ei tohi olla!"

„Tagasi tühjade kätega, — kas me selleks siia tulime!" hõikasid rüütlid mitmelt poolt, kuid Siegfried jätkas, nagu kõneleks ta ainult üksi, omaette jäetuna, iseenesega:

„Ma olen tüdinenud sellest istumisest siin. Kurguni tüdinenud. Ons see mingi asi? Liivimaal öeldi meile: küll nad annavad alla, ükski ei hakka seal vastu... Ja nüüd?! See oli selge pettus. Kui ma seda oleksin teadnud, ma oleksin võtnud kaasa palju suurema sõjaväe. Maatasa oleksin ma nad teinud. Kümme tuhat meest — ja ma oleksin tahtnud näha, kas need nuiamehed mulle veel oleksid vastu hakanud. Aga nüüd... Kurat ja põrgu! Joome!"

Ja kannu kõrgele tõstes pöördus ta rüütlite poole ilmel, nagu oleksid need kõlbulikud ainult kaasajoomiseks. Kannu peaaegu tühjaks kummutanud, jätkas ta kohe:

„Aga nüüd on nende lõõg täis. Ma kutsusin nende saadikud siia."

„Tore otsus!"

„See on hästi tehtud!"

„Just hästi!" hõikasid teised.

„Las nad tulevad ja ütlevad, mis nad tahavad," jätkas Siegfried. „Las nad paganad tulevad, et me neid pisut lähemalt näeksime. Küll me neile siis ütleme, mida neile vaja on öelda. Kui teisiti ei saa, siis saame niimoodi."

„See on tore otsus," kiitis kõrgekasvuline ja laia näo ning punase ninaga rüütel, kes vahetpidamata veini-

peekrit suule kummutas ja jõi nagu härg. Oma arvamuse öelnud, jõi ta jälle tugeva lonksu peekrist, tõmbas peopesaga üle suu ja ninaaluse ning kordas veelgi:

„See on tore otsus!"

Siegfriedi lõug kerkis veelgi kõrgemale, ja häält tõstes ütles ta:

„Mina ise magan vahel, aga minu pea ei maga. Mehe mõistus ei maga, ma ütlen teile. Nüüd võtame neil nupud maha."

Kuid vana rüütel, kes varem oli toetanud noort pealikut vaidluses orduvägede juhi vastu, oletas:

„Teeme halvasti! See oleks meile häbiks!"

Siegfriedi kulmud kerkisid, ta suu ümber ilmus vali ja pilkav joon.

„Mis asi? Minu mõte — ja meile häbiks?!..." ning ta toon oli üsna ähvardav.

Kuid vana rüütel lausus rahulikult:

„Nagu sa arvad. Aga rüütli auga ei taha see sobida."

Nüüd tõusis joogilauas üldine lärm. Rüütlid hõikasid läbisegi:

„Jäta juba!"

„Lapse jutud."

„Ole vait!"

Kuid äkki muutus Siegfried suuremeelseks ja hõikas valjusti:

„Las ta räägib!"

„Mina olen samal arvamisel. See on meile häbiks," asus nüüd Hermanngi kaitsma vana rüütli seisukohti, ja ta häälest kostis ilmne hukkamõist.

„Teie mõtlete siis, et me peaksime siin vallide all istuma kas või terve aasta. Pisut palju, härrad! Ja häbiks pole siin midagi. Meie pakume neile rahu. Ja küll te

näete, nad võtavad selle vastu. Kohe esimese korraga võtavad nad selle vastu."

„Hermann arvab, et meie peaksime ise alla andma," irvitas nüüd punase ninaga rüütel, ja teised toetasid teda naerulagina ning pilkehüüetega:

„Ju ta ise tahab hakata paganatele poisiks."

„Ehk tahab ennast ise pantvangiks pakkuda."

Kuid Hermann küsis, nagu poleks ta kaaslaste mõnitusi kuulnudki:

„Aga kui nad meie poolt pakutud tingimusi vastu ei võta?"

„Nad oleksid lollid, kui nad seda ei teeks," arvas Siegfried.

„Siis nad oleksid juba ise alla andnud."

„Meie sunnime neid selleks varem või hiljem," suurustas Siegfried, „ja kui nad kauem sõdiksid, notiksime neid veel enam maha, ja kes teab, kas meiegi kõik ellu jääksime. Nüüd me teeme targemini. Nüüd saame linnuse juba homme kätte. Ei ole asjatut verevalamist ega midagi."

„Kõik ei lähe alati nii, nagu arvatakse," ütles Hermann.

Need sõnad ärritasid Siegfriedi. Suured veresooned ta otsaesisel ja kaelal pundusid. Ta läks näost punaseks, kuid valitses end, et hoida oma väärikust.

„Jäta loba!" hüüdis ta. „Sinu kahtlus on nii vedel ja lahja, et mu kurgulagi otse kisendab kibedama ja mehisema järele. See on minu otsustada, mis ma teen, ja selle üle ma ei tarvitse iga rüütliga vaielda. Mul on igav sääraste meestega, kes halisevad nagu lapsed. Viina!"

Teenrid ruttasid täitma ordurüütlite peekreid ja kannusid. Heakskiitev sumin saatis Siegfriedi sõnu, ja nüüd karjusid kaaslased:

„See on tore otsus! Tore! Viina!“

„Meie ei halise! Kõik on hea, mis sa kavatsed!“

„Igal mehel ei ole niipalju mõistust, et seda mõista!“

Kuid samal ajal katkestas üldise lärmi üksiku käskjala saabumine, kes lähenes kiiresti Siegfriedile.

Siegfried pöördus, ja nüüd pöördusid ka kõigi teiste pilgud saabunud sõnumitoojale.

See lausus tasa:

„Kõrgeaulik ordupealik, kindlusest tuli saatkond. Kas tohime neid lasta edasi? Kas võtate neid kohe vastu?“

Siegfried tõusis. Rõõmusära valgus üle ta näo, mis tõmbus peatselt laiale naerule. Siis tõsines ta ja lausus:

„Hästi! Oodaku veel vähe. Kuni korralduseni. Siis tulgu, ootame neid!“

Käskjalg ruttas kiiresti tagasi. Siegfried pöördus võidurõõmsal ilmel kaaslaste poole. Ta pilk eksis üle rüütlite nägude ja peatus kohal, kus asusid Hermann ja vana rüütel. Ta ütles vaid:

„Ahaa! Nägite nüüd!“

Siis tõusis ta lauast ja sosistas midagi teenistusvalmilt tema läheduses seisvale rüütlile, kes ruttas kohe korraldust täitma.

Ja hetk hiljem kõlas vali sarvesignaal, mille märguandel kerkis nagu maa alt suur salk üleni relvastatud rüütleid, kes tihedate ridadena piirasid peatelgi esise.

Ei möödunud palju aega, siis saabuski linnuslaste saatkond. Esireas astus Jaanus. Kohe tema selja taga Kauro, tema poeg ning Lehho ja üsna nende läheduses sõdalaseks riietatud Meeli. Neile järgnes umbes viisteist kuni kakskümmend meest.

Kõigi rüütlite pilgud pöördusid korraga saabuvale saatkonnale. Nende tähelepanu näis köitvat ennekõike pika-

kasvuline Jaanus, kelle püstipäises hoiakus ja jõulises ning nooruslikus rühis avaldus nii rohkesti mõjuvat suursugusust, et rüütlidki teda lausa imetlesid. Kuid teisedki saatkonnas näisid tähelepanu väärivaina. Väikesekasvuline, kuid laiaõlgne Lehho hoidis enda pead püsti, nagu oleks ta kogu rüütlite leeri vallutama tulnud. Ta pilk näis olevat täis julgust ja mehist ning peaaegu lõbusat hoolimatust. Ülo võitis tähelepanu oma kauniduse, noorusliku vilkuse ja rõõmsa naeratusega. Ta oli niisama jõuline kui ta isagi ning ta olemuses oli samavõrra seda sõnulseletamatut sugestiivsust, mis muudab vaprad mehed tuhandetegi hulgast väljapaistvaks.

Meeli, kes nüüd, kus saatkond asetus peatelkide esisele, oli jäänud seisma üsna Ülo kõrvale, puudutas viimast kergesti käest ja lausus:

„Vaata, kui pidulikult meid vastu võetakse."

Ülo sosistas talle tasa vastuseks:

„Ma näen seni ainult sind. Ja siin laagris pole ma seni palju uut näinud peale joomise."

Kui ükski ristirüütlitest ei lausunud saabujaile sõnagi, astus Jaanus veelgi ettepoole ja ütles rahulikult ning aeglaselt:

„Me tervitame teid. Meid kutsuti läbirääkimistele. Tulime."

Siegfried vaatles teda pisut aega väljakutsuval ja üleoleval pilgul, ilma et oleks lausunud sõnagi. Alles pika vaikimise järel ütles ta:

„Kes teist on linnusevanem? Mina räägin ainult vanemaga."

Tõlk, kes Jaanuse kõneluse oli Siegfriedile ümber seletanud, asus nüüd viimasegi nõuet tõlkima, kuid Jaanus tegi käega tõrjuva liigutuse. Ta mõistis peale liivi ja

rootsi keele ka ordurüütlite keelt, sest oli juba noorena paljudel kaubaretkedel suure osa naabermaadest läbi sõitnud. Nüüd võis ta vastata rüütlitele nende emakeeles:

„Meid on siin kolm vanemat. Linnusevanem olen mina. Kuuleme kõik ja otsustame kõik, sest meie asju ei otsusta üks. Meil pole üksteise ees saladusi. Kuulame koos ja otsustame koos. Kogu malev ja kogu rahvas."

Siegfriedi ja rüütlitegi suhtumine Jaanusesse näis korraga muutuvat. Tema väärikas esinemine ja asjaolu, et ta oskas nende keelt, näis tunduval määral tõstvat lugupidamist tema vastu. Kuid ometi ei tõusnud ristirüütlite pealik nüüdki, et kombe kohaselt ulatada vaenlasvägede juhatajale kätt läbirääkimiste algamiseks. Aga ta vastas nüüd märksa vähema üleolevusega, ja naeratuski ilmus korraks ta kalgile näole:

„Pakun teile rahu, meie ei taha enam sõda!"

„Soovime samuti rahu. See oleneb seekord aga rohkem teist kui meist. Meist pole ükski tunginud teie maale," vastas Jaanus. „Ja linnuse alt ei takista teid keegi lahkumast."

„Meie tulime teile pakkuma rahu ja tooma ristiusku, aga teie hakkasite vastu."

„Kui te oleksite tulnud nagu külalised ja sõbrad relvadeta, me oleksime teid teisiti vastu võtnud," kinnitas Jaanus.

„Te võite veel kõik heaks teha, mis te seni olete teinud halvasti, kuigi te olete juba väga palju halba teinud," vastas Siegfried, ja etteheide kostis ta häälest.

„Meie pole tulnud teie maad ja linnuseid rüüstama. Oleme elanud rahus. Teie tulite siia tule ja mõõgaga."

Jaanuse hääl kõlas nende sõnade juures valjemalt kui varem, ja tema toonist kostis, et ta on mees, kes ei lase end ega oma rahvast alandada.

„Meie tulime teile armuõpetust tooma."

„Mõõga ja nooltega," lausus nüüd Lehho.

Kuid Siegfried vastas:

„Mina kõnelen ainult vanemaga."

Ja siis ütles ta, pilk Jaanusele pööratud:

„Teid jäetakse ellu ja te võite homme rahulikult lahkuda linnusest, kui annate ära oma relvad ja kogu oma varanduse. Ma kingin teile kõigile elu! Kuid sada meest ma viin kaasa sõjasaagiks. Need te määrate ise, ja kes soovivad, võivad liituda minu vägedega, sest ma kavatsen siit veel edasi minna ja mul on tarvis mehi, kes tunneksid seda maad."

Jaanus oli kuulanud Siegfriedi kõnelust tähelepanelikult ja ta kulmud tõmbusid selle kestel üha enam kortsu. Suu trotslikult suletud, hõõguv pilk kulmude alt vaenlasvägede juhile suunatud, ei vastanud ta kohe midagi. Hetkeks ilmus pilkav naeratus ta näole, siis pöördus ta kaaslaste poole ja tõlkis Siegfriedi tingimused ka teistele. Tekkis üldine pettumussumin malevlaste saatkonnas. Ülo haaras mõõgapidemest, kuid Jaanus karistas teda etteheitva pilguga, kuigi ta näost oli näha, et ta ristirüütlite ettepanekuga ei nõustu.

Lühikese vaikimise järel pöördus Jaanus uuesti Siegfriedi poole ja ütles:

„Lahkume linnusest, kui viite oma väed viimase meheni maalt välja, enne mitte. Ja mingist edasiminekust ei ole juttu!"

„Kuidas?!... Mis sa ütlesid?! Lahkun?... Edasiminekust ei ole juttu?!..."

Paljud rüütlitest vastasid Jaanuse sõnadele valju naeruga. Kostsid hüüded:

„Ohoo! Toredad soovid!"

„Oi, oi! Kuulge nüüd!“

„Nõnda vähe te tahategi!“

„Ja meid orjadeks ei soovigi?!“

Ning jälle saatis neid hüüdeid vali ja hirnuv naer.

Jaanuse huuled tõmbusid trotslikult kokku, kuid ta ei vastanud sõnagi. Siegfried aga jätkas:

„Kenad soovid! Kui te seda arvate... siis... Ei ava te ise väravaid, teeme linnuse maatasa, siis ei jää sellest ainustki valli, kivi kivi peale!“

„Õige! Täiesti õige!“ hõigati rüütlite hulgast.

„Mis siin pikalt seletada. Linnus maatasa, ja otsekohe!“

„Seda te olete juba neliteist päeva püüdnud teha. Kui te arvate, et me tulime teile linnuse võtmeid tooma, siis te küll eksite,“ ütles Jaanus rahulikult.

„Mida varem need toote, seda parem teile. Homme me neid teie käest enam ei küsi. Tee linnusesse leiame ilma teie abitagi,“ vastas Siegfried.

„Ja muud teil meile ei ole öelda?“ küsis Jaanus.

„Oo! Huvitavad asjad alles järgnevad. Oodake ainult. Oodake pisut veel!“

„Kui nõuate linnuse allaandmist, siis sõidutate asjatult sõnu. Seni kui ükski põlvekõrgune poisike veel linnuses elab, ei anta seal alla,“ kinnitas Jaanus.

„Seda me näeme,“ ähvardas Siegfried.

Ja jälle saatis rüütlite naer ning hüüded teda koorina.

„Ohoo!“

„Ohoo, kui uhke!“

„Kuulge, kuulge!“

„Orjamärgi eest ei osteta meilt rahu,“ ütles Jaanus.

„Siis verega?“ küsis Siegfried ja lisas kohe:

„Kuidas soovite, egas meil ole põhjust teiega pikalt kaubelda.“

Jaanus vaikis pisut aega ja vastas siis:

„Kuidas soovite. Teid ei takista keegi valimast, mida tahate, kuid see siin pole teie maa. Need on meie põllud, mida tallate, meie metsad, meie linnus. Varem või hiljem pekstakse teid siit niikuinii minema. Teil on oma maa, omad põllud, omad linnused. Meie pole üksinda. Meid on rohkem, kui te arvate. Minge varem tagasi, kui teid selleks sunnitakse, sest võib-olla, kui te hiljaks jääte, ei lahku teist ükski enam."

„Arvate, et kutsusime teid siia meid õpetama! Paatreid on meil endalgi kodus küllalt."

Siegfriedi hääl paisus seda öeldes. Ta näole oli ilmunud ülbe üleoleku-ilme. Sumin rüütlite hulgas suurenes järjest ja see mattis peaaegu Jaanuse küsimuse:

„Milleks meid siis kutsuti?"

„Tulime teile ristiusku õpetama, paganaid ristima. Kindlat korda maale tooma. Meie ei taha teiega sõdida. Tulime tooma rahu ja armastuse õpetust," kinnitas Siegfried, ja ta hääl oli nüüd nagu meega määritud.

„Kas sel viisil? Tapri ja mõõgaga?" küsis Jaanus ja jätkas seejärel: „Seal, kust te olete tulnud, on jäänud järele rüüstatud maa, ahervaremed, tapetud elanikud. Kas see on rahu ja armastuse õpetus?"

„Kui te teisiti ei lase end ristida, siis sunnime teid selleks — tule ja mõõgaga! Laske end ristida. Elage armastuses. Andke alla. Siis on teil hea elada ja rahu kogu maal."

„Orjarahu!" vastas Jaanus. „See rahvas on olnud siin alati vaba. Meil ei ole vaja võõraid valitsejaid ja meie ei anna oma õigusi selleks! Meie esivanemad olid vabad ja meie tahame elada samuti! Niikaua kuni meil hing sees seisab. Ja jumalaid valime endale ise. Võõraid valitsejaid ja võõraid jumalaid me küll ei soovi."

Siegfried naeris üleolevalt:

„Seda me veel vaatame, seda me veel vaatame, kas te kinniseotult ka veel nii uhked olete.“

„Me ei tulnud selleks siia, et teie ähvardusi kuulda,“ vastas Jaanus. „Kui teie tingimused samasuguseks jäävad, siis on asjatu lauseid raisata.“

Siegfried naeris pilkavalt ja peaaegu karjus siis:

„Oh ei! Muidugi mitte! Küll me juba lahenduse leiame!“ Ja häält veelgi tõstes käsutas ta järsku:

„Andke otsekohe oma kilbid ja mõõgad ära!“

Üllatusvirvendus käis üle Jaanuse näo, siis ütles ta rahulikult:

„Noo! Kas te unustate, et me tulime siia kui kutsutud saadikud?“ Ja ta hääl oli seda lausudes täis põlgust ja viha.

Ning uuesti teeskles Siegfried end sõbralikuks, öeldes lahkesti:

„Noh . . . siis istume lauda. Meie siia ja teie sinna, tahapoole.“

„Ükski meist ei istu enne lauda, kui on sõlmitud kokkulepe. Oma vaenlastega meie ühes lauas ei istu,“ ütles Jaanus.

„Valesti arvatud,“ vastas Siegfried. „Ega meie orjade ja vangidega ühes ei istu. Teie auks on lauad kaetud seal tagapool, kus koerad konte söövad!“

Nüüd oli malevlastele Jaanusega eesotsas selge, missugune saatus neid ootas. Ristirüütlite juhi toon oli seevõrra haavav, et kaksipidi mõtlemiseks polnud enam mingisuguseid võimalusi, ja ainsa kiire tõmbega oli Jaanus haaranud mõõga. Teised ta kaaslased tegid kohe linnusevanema eeskuju järele. Ainult Kauro viivitas relva haaramisega. Salalik ilme näol, vaatas ta paremale ja

vasakule, et näha, kuidas kaaslased suhtuvad ta teguviisi, kuid kellelgi neist polnud aega jälgida Kaurot. Siis peatusid ta silmad muigega, mis virvendas ainult hetkeks üle ta näo, Siegfriedil. Viimane käsutas nüüd mürisevalt:

„Andke oma kilbid ja mõõgad ära! Otsekohe!"

Ärev sumin käis läbi malevlaste ridade. Mehed koondusid kiiresti selg selja vastu tihedaks ringiks, ja hetk hiljem olid vanemad ühes saatjaskonnaga võitlusvalmis.

Kauro, kes märkas, et Ülo talle küsiva pilgu heitis, võttis nüüd teiste eeskujul mõõga ja seadis ennast võitlusvalmis.

Pöördudes kaaslaste poole, ütles Jaanus tasa:

„Uskumatu alatus! Nii võetakse vastu kutsutud saadikuid..."

Lehho vastas põlgusest väriseva häälega:

„Mina olen vana sõdalane ja palju kordi saadikuks olnud, kuid säärast äraandlikku tempu näevad minu vanad silmad küll esimest korda. Kui nende usk ka samasugune on, siis hoidku meid küll selle eest. Armuõpetus!... Tore armuõpetus!"

„Teil on veel aega, andke heaga alla!" käsutas Siegfried, kes nüüd oli haaranud omagi mõõga ja taganenud peatelgi esisele, kus teda tiheda hulgana piirasid võitlusvalmis rüütlid.

Jaanus pöördus uuesti kaaslaste poole. Ta nägu oli muutunud valgeks ning oli näha, et ta käed värisesid ärritusest ja vihast. Kuid ta hääl oli rahulik, kui ta küsis:

„Kas teist mõni arvab, et me peaksime relvad ilma võitluseta ära andma?"

„Ei, isa! Mina seda ei tee! Ennem suren, kui ka teised vabatahtlikult alla annaksid..."

„Ennem sureme!" kordasid malevlased.

„Elusalt ei saa nad meist ühtki!“ vastas Lehho.

„Hea. See on ainus otsus, mida teie võisite mulle öelda,“ lausus Jaanus. „Meie jaoks ei ole teist võimalust. Teadke seda.“

Ja jälle kordas Siegfried:

„Hoiatan viimast korda, avage linnuseväravad! Ma kingin teile kõigile elu. Mõelge ja otsustage, annan teile veel paar minutit aega.“

Meeli oli jälginud sündmust pineva huviga. Nüüd seisis ta Ülo kõrval, trots ja viha silmis ning huuled põlglikult kokku surutud nagu teistelgi. Ülo pöördus tema poole ja ütles tasa:

„Meeli, sa oled mulle enam kui elu! Hoia end mu selja taha. Võitlen meie kahe eest, küllap näed, kuidas.“

Ja Meeli vastas talle tasa, kuid kindlalt:

„Kui langed, siis tapan end. Olen elus ja surmas sinuga! Ainult sinuga! Alati! Ja ei jäta sind.“

Ta pilgud peatusid imetluse ja armastusega Ülol. Neisse ilmus nii palju hellust, et läheduses seisev Lehho, kuuldes osa kõnelusest Ülo ja Meeli vahel, jäi nüüd üllatatult vaatama tüdruku silmi. Üllatus oli nii suur, et ta seda ei varjanudki, hüüdes kohkunult:

„Meeli! . . . Taara avitagu, kuidas siis sina siia said?“

Nüüd pöördus Jaanuski ümber.

Ja Meeli sosistas tasa, pilk pöördud Jaanusele:

„Isand, ära ole kuri, ma p e a n siin olema!“

„Taara avitagu teid! See ei ole sul küll kerge. Meie oleme mehed, aga sina pole seda mitte.“

„Ma ei karda, isand! Olen rõõmus, et olen siin! Teiega ühes surra on kergem kui üksi elada. Kuulun siia. Siin on mu koht.“

Kuid nüüd küsis Jaanus Ülolt:

„Arvad sa, poeg, et me teeksime targemini, kui annaksime end vangi?“

Ülo vastas kõhklematu kindlusega:

„Ei, isa. Ei iialgi! Ma ütlesin juba.“

„Tubli, teistsugust vastust poleks minu poeg mulle andnud! Anna mulle käsi, poeg! Viimast korda!“ lausus Jaanus.

„Võitlen ka sinu eest, isa!“

„Hästi! Ja sa ei tunne hirmu?“

„Ei. Ainult suurt viha,“ vastas Ülo.

Nüüd hõikas Siegfried uuesti:

„Küllalt! Kas annate alla?!“

„Te meelitasite meid siia säärase alatusega, mida varem pole kusagil nähtud. Meie tulime nagu saadikud, ja teie tahate meid tappa. Häbi teile! Kolmekordne häbi! Seda ei pese te enam millegagi puhtaks. Kui te veel pisutki ausad olete, siis lasete meid minna, nagu see on kombeks igas ilmakaares.“

„Ja ükski teist ei anna vabatahtlikult alla?“ küsis Siegfried.

„Mina siiski!“ ütles Kauro ja astus ootamatult teiste hulgast kiiresti rüütlite hulka. Ta oli juba varem vargsi hiilinud malevlaste ridadest tahapoole ja ei olnud seetõttu kuulnud ega näinud vahejuhtumit Meeliga, keda ta endiselt pidas lihtsaks malevlaseks, milletõttu ta talle polnud omistanud üldse tähelepanu.

Ning otsekui enda teguviisi vabandamiseks hõikas ta rüütlite hulgast kaaslastele:

„Mõttetu on pimesi kuristikku tormata!“

„Häbi!“ hüüdis Ülo, ja teised malevlased kordasid talle kooris järele:

„Häbi! Häbi! Häbi!“

Kuid Kauro lausus veelgi:

„Täiesti mõttetu on meeletult surma tormata!"

„Parem on avasilmi orjaks astuda! Head teed, äraandja!" hõikas Ülo talle vastuseks.

Ning nüüd haarasid rüütlid alistuva Kauro ja viisid tahapoole.

Malevlased koondusid tihedaks salgaks, seistes ringina selg selja vastu rüütlitest ümberpiiratuna.

Paljastatud mõõkadega vaenlaste hulk hakkas üha enam lähenema malevlastele. Kuid näis, nagu kardaksid nad oma arvulisest ülekaalust hoolimata otseselt võitlusse astuda käputäie eestlastega. Ükski neist ei tahtnud olla esimene, kes oleks rünnanud malevlasi. Ja Ülo hõikas nüüd pilkavalt:

„Julgemalt! Julgemalt!"

Siegfriedi vali kähisev kisendus oli pealetungi märgiks:

„Peale! Edasi! Linnusevanem võtke elusalt vangi!"

Jaanus haaras kõvemini mõõgapidemest, ja siis kuulsid lähedalseisjad, kuidas ta ütles tasa, otsekui iseendale:

„Seda te vaevalt saate!"

Nüüd ründasid rüütlid korraga mitmest küljest. Algas meeleheitlik võitlus, millest rüütlite juhid ise tõmbusid tagasi. Mitmed viimastest olid koguni hüpanud pidulauale, et sealt paremini jälgida elu ja surma peale käivat heitlust nagu mingit lõbusat vaatemängu.

Siegfried, kes oli asetanud käed risti rinnale, jälgis naeratava ning mõnuleva näoga kallaletungi linnusest väljameelitatud saadikuile. Muheleva rahuloluga lausus ta ühele enda kõrval seisvale kaaslasele:

„Tore! Äh! See on tänase peo kõige uhkem number!"

Ning kaaslane vastas talle samasuguse mõnulevusega:

„Maksab vaadata! See pole enam igav!"

Nüüd keskendus Siegfriedi tähelepanu Ülole, kes võitles säärase hoo ja tulisusega, nagu oleks ta võimeline vallutama kogu rüütlite väge, nagu kaitseks teda läbistamatu soomusrüü pealaest jalatallani. Selle noore pagana võitlusoskus ja uljas hoog, uhke ilme ning viha näis vaimustavat Siegfriedigi, kuigi ta enda mehed langesid selle noormehe mõõga all. Ning nüüd müksas orduvägede juht kaaslasele küünarnukiga ribide vahele, osutades parema käega Ülole ja lausus:

„Vaata! Vaata seda seal! Kas pole ta tuline? Äh?"

Ja siis karjus ta metsikul häälel:

„Linnusevanem elusalt vangi võtta!"

Võitlejaile polnud see samasugune lõbus vaatemäng kui nende elu ja surma küsimust otsustavat lahingut jälgivaile ordujuhtidele, — neile oli see hoopis midagi muud. Ründavaist ristirüütleist olid juba mitmed kaotanud oma elu, mitmed lamasid haavatuna maas ja nende oiged täitsid ümbruse. Linnuslaste salkkond oli samuti kahanenud mitme sõdalase võrra, kuid viha kahekordistas malevlaste jõudu ja võitlusoskust.

Ründajad, kelle kaotused olid märgatavalt suuremad, taandusid uueks ja otsustavaks hoovõtuks. Kuid Siegfried, kes nähtavasti polnud rahul esimese rünnakuga, käsutas nüüd valjusti:

„Jätke! Piigimehed kohale!"

Ristirüütlid taandusid, kergendusilme näol. Nende asemele kerkis kaugemalt pimedusest tihe meesteparv, kelle ettesirutatud pikkade piikide mets piiras linnuslasi igast küljest. Ja nüüd karjus Siegfried uuesti:

„Andke alla! Annan teile veel vähe aega järelemõtlemiseks!"

Jaanus pühkis vasaku käega otsaesiselt higi ja pöördus siis ellujäänud kaaslaste poole:

„Kas keegi kardab surma?"

„Ei, isa! Iga nende puudutus rüvetaks meid!" vastas Ülo, ja tundus, nagu kõlaks ta sõnadest kõigi teistegi võitlejate valmisolek ja võitlusiha.

„Ülol on õigus," lisas üks malevlastest.

Kuid teine näis kahtlevat ja ütles:

„Kas on mõtet end nii tappa lasta, võib-olla pääseksime teisiti?"

„Sa võid minna, sa oled vaba. Võid teha, nagu tahad! Mina ei sunni kedagi," sõnas linnusevanem leplikult.

Kuid malevlane vastas, otsekui oleks Jaanuse sõnadest uut võitlusjulgust saanud:

„Ei, vanem! Võitlen ja suren sinu kõrval!"

Ja nüüd hüüdis Jaanus rüütlitele:

„Mida te ootate? Meie vastuse kuulsite juba ammu!"

Ja uuesti asusid ristirüütlid ründama ellujäänud malevlasi. Tiheda parvena valgusid nad nagu tontlikud varjud valgetes rüüdes pilkasest pimedusest edasi, pikad piigid ette sirutatud. Järgnes lühike, kuid kurb ja lootusetu heitlus, milles malevlased, kellel ainsaks relvaks oli lühike mõõk ja kilp, osutusid peatselt võimetuiks vastaste vägevate relvade vastu.

Esimesena langes Lehho, kellele piik tungis otse rindu. Siis sai otsa veel mitu malevlast. Jaanus oli võideldes jäänud kaaslaste langemise tõttu teistest eraldatuks. Mitmed rüütlitest püüdsid Siegfriedi korraldust meeles pidades säästa ta elu, taganedes tema eest, piigid võitlusvalmilt ette sirutatud, et vanem oma mõõgaga neile lähedale ei pääseks.

Jaanust oli vaenlaste alatus seevõrra vihastanud, et ta

ei heitnud armu ühelegi ettesattuvale ristirüütlile. Kuid ajal, mil ta parajasti üsna üksinda rajas endale teed ristirüütlite ridades, tungis talle terav piik selja tagant otse rindu. Ta vaarus, siis pudenes mõõk ta võimsast käest, ja hetk hiljem langes linnusevanem.

Samal ajal komistas Meeli ühe langenud rüütli laibale. Ta sõdalase-kübar langes peast, ja ründavad ristirüütlidki nägid oma üllatuseks, et nende ees seisis meheks peetud sõdalase asemel pikkade lehvivate juustega kütkestavalt kaunis neiu. Ülo oli kohkunult kummardunud teda aitama, ja näis, et varsti puurivad temagi läbi mitmelt poolt lähenevad piigid, kuid samal silmapilgul karjus Siegfried valjul häälel:

„Pidage! Võtke nad elusalt! Elusalt!“

Ülo jõudis Meeli vaevalt püsti toetada, kui samas haarati mõlemad kümnete käte poolt. Nad vangistati ühes nelja ellujäänud malevlasega ja veeti veidi hiljem Siegfriedi ette.

Ristirüütlite juht, kes seni oli imetlenud Ülot, vaatles nüüd vahetpidamata enda ees seisvat noort neidu, kelle kaunidus teda lausa kütkestas. Ta silmad kiindusid selle näole, nagu näeks ta enda ees mingit otse ilmutuslikku olevust, ja kohe käsutas ta:

„Tooge see naine siia ja samuti linnusevanem! Teised viige vangide hulka.“

Meeli, kes oli haaranud kahe käega kramplikult Ülo käsivarrest, kisti oma kaaslasest toorelt eemale. Kuid mõlemad hoidsid teineteist nii tugevasti, et kulus kaua aega, enne kui neid saadi lahutada. Ülo haarati mitme mehe poolt ja viidi toorelt tõugates minema. Ta püüdis küll kogu jõudu kokku võttes vastu panna, kuid oli võimetu võitlema kümnete meeste vastu.

Viha täitis ta südant ning ta silmad hõõgusid põlgusest. Valuga südames pidi ta seotuna ja kinnihoituna märkama, kuidas teda lahutati sellest ainsast, kes oli talle peaaegu kõik, — rohkem kui ta isa, ema, sõbrad! Ränk alandustunne, tuim valu ja sügav põlgus hinges, laskis ta end lohistada eemale võitluspaigast, kus tema ja ta kaaslased olid kaotanud kallima osa oma elust — vabaduse. Ta ei astunud ühtki sammu ise, kuigi teda selleks sunniti. Nii suur oli ta viha, et ta püüdis hammastega pureda kinnihoidjaid, kes peksid teda halastamatult. Tema nägu oli verine, kuid ta oleks ennem olnud valmis kannatama iga piina kui vabalt alistuma.

Nii ta kadus Meeli silmist, kes jäi talle järele vaatama pilguga, milles oli niipalju ahastust nagu sellel, kes on korraga kaotanud kõik, mis elamiseks veel mõtet annab.

Siegfried mõnules rahulolust. Ta oli saavutanud kõik, mida tahtis. Rohkemgi, kui oli lootnud. Vangidele ja võidule lisaks oli ta allaheidetute hulgas leidnud naise, kelle kaunidus kogu ta tähelepanu endale tõmbas. Ainult korraks pööras ta pilgu kaaslastele, et neilt küsida: „Kus on linnusevanem?“ Ja kui talle vastati, et surnud, pöördus ta lühikese sajatuse järel uuesti Meeli poole. Ta vaatles teda, nagu püüaks tüdrukut pilkudega neelata, siis ümises ta endamisi:

„Suurepärane!“

Ning veidi hiljem küsis ta:

„Kuidas said sina siia?“

Ja tema hääl oli selle küsimuse esitamisel jällegi nagu õlitatud.

Kuid Meeli seisis ta ees, suu trotslikult suletud, ilma et oleks silpigi vastanud. Tundus, nagu ei näeks ta üldse orduvägede juhti ega osutaks sellele vähematki tähele-

panu. Ta vaatas Ülole niikaua järele, kuni teda üldse veel nägi. Siis tardus ta pilk nagu tühjusse.

Siegfried arvas, et Meeli ei mõista ta kõnelust, ja kutsus kiiresti kohale tõlgi, lootes selle abil piigat pisutki leebemaks meelitada.

Kuid Meeli vahtis tardunult enda ette ega lausunud ainustki sõna.

Alles teistkordse küsimuse peale ütles ta tõlgile:

„Vasta talle, et ma vihkan teda nagu ilget madu, nagu vastikut koera, nagu alatut lojust!"

„Sul on kasulikum seda mitte öelda," manitses teda tõlk. „Nii võid sa kergendada iseenda ja oma ellujäänud kaaslaste saatust."

Kuid Meeli kinnitas trotslikult:

„Ma ei soovi teilt midagi. Viige mind vanglasse! Sinna, kuhu teisedki viidi."

„Mis ta kõneleb?" küsis Siegfried.

„Soovib, et teda viidaks vanglasse."

Orduvägede pealik lähenes talle, teda endiselt himural pilgul vaadates, ning nüüd käsutas ta äkki karmilt mehi, kes Meelit kinni hoidsid:

„Laske ta vabaks! Ta on liiga ilus selleks, et teda kohe vanglasse viia!"

Ja ta püüdis nende sõnade juures haarata Meelit käsivarrest, kuid see taganes vastikustundega, hüüdes ägedalt:

„Ära puutu mind! Ära puutu mind! Vihkan sind!"

Siegfried naeratas:

„Hermann, viige ta emandate juurde! Pestagu ta puhtaks ja õlitatagu, ja siis tood ta ööseks minu telki. Sind ma usaldan, sest sina oled truu ühele naisele ega hooli enam teistest," ütles ta ülbelt.

Ja häält kõrgendades hõikas ta kaaslastele:

„Kõik magama! Pidu on läbi. Vajan öörahu. Homme on otsustav päev, on vaja selleks jõudu koguda."

Ta pilk peatus veel korra Meelil, siis astus ta telki. Rüütlid taandusid. Vahepeal oli enamik lõkketuledest kustunud. Öine vaikus hakkas vajuma üle röövrüütlite leeri.

Hermann ja Meeli jäid kahekesi. Rüütel puudutas tütarlast tasa küünarnukist. Selle pilk oli pöördud maha. Nüüd tõstis ta võpatades pea. Ta suured silmad peatusid täis hirmu ja valu enda kõrval seisva noormehe näol. Kuid selle kaastundlikus pilgus pidi olema midagi, mis teda tegi ta vastu usalduslikumaks kui teiste puhul. Ta vaatas küsivalt kõrval seisjale. See viipas käega, andes märku edasiminekuks.

Ristirüütlite juhi telkide piirkonnast kaugemale jõudnud, ütles Hermann Meelile tasa, kuid sõbralikult:

„Usalda mind. Olen sinu sõber."

Tüdruk vaatas talle küsivalt otsa, aga kuna ta ei mõistnud keelt, mida ristirüütlid kõnelesid, vaikis ta endiselt.

Hermann vaatas tähelepanelikult ringi, ja märgates, et ümbruses polnud ühtki inimest, lausus uuesti:

„Ära karda! Olen sinu sõber. Aitan sind."

Meeli ei saanud sõnagi aru saatja kõnelusest, kuid selle toon tundus nii sõbralik ja hoolitsev, et ta küsivalt rüütlile otsa vaatas, ja märgates endal selle heatahtlikku ja puhtailmelist pilku, jäi ta seisma ja raputas pead.

Nüüd võttis rüütel tasa ta käsivarrest ja talutas teda hoolitsevalt edasi.

Meeli ei teadnud, kuhu teda juhiti, kuid ta soovis ainult ühte, et teda viidaks sinna, kuhu viidi Ülogi. Ometi aimas ta vaistlikult, et enne sünnib küll kõik muu kui see, et

teda viidaks ta armsama juurde. Ta oli näinud ristirüütlite juhi pilke: need olid sarnanenud Kauro pilkudega, olnud veelgi enam alasti, ja naiseliku vaistuga aimas ta, mis teda ootas. Kuid seda meest enda kõrval, seda ta usaldas kohe. Sellel olid nii head silmad, peaaegu lapsesilmad. Ta poleks iialgi võinud uskuda, et ühel ristirüütlite hulgast, ühel vaenlasel võisid olla säärased silmad.

Ja äkki tuli ta südamesse tagasi hele lootus, — lootus pääseda! Jah, kui ta seda oleks saanud, ta oleks kohe läinud ja kutsunud linnusest abi, et päästa Ülo või surra temaga üheskoos. Ühtki teist ei olnud tal enam maailmas. Jaanust, kes oli hoolitsenud ta eest nagu isa, polnud enam, — oli veel vaid Piret, kuid mis pidi ütlema sellegi süda. Oi, kui nüüd ainult pääseks, mõtles Meeli, ja see mõte arenes tas ainsaks suureks kogu ta olemust haaravaks kireks. Kui ... ainult ... pääseks!

Nüüd olid nad juba telkide piirkonnast välja jõudnud. Siin avarduv lai lagendik mattus öisesse pimedusse. Öö oli täiesti kuutu ning ainult seevõrra valge, et võis vaevalt näha enda ees olevat rada.

Meeli ei võinud aimatagi, kuhu teda viidi, kuid samas kerkis ta pähe mõte: kui nüüd põgeneks. Kuid kaaslane hoidis teda käsivarrest ning võib-olla polnud põgenemiseks veel paras aeg. Hiljem, siis oleks ta end kuidagi lahti rabelnud ja jooksnud. Jooksnud kas või surnuks.

Viimased telgid olid juba jäänud selja taha, ja äkki tekkis Meeli südamesse kartus: kui võõras rüütel teda viimati ei meelita veelgi halvematesse olukordadesse kui teda oleks oodanud seal selja taga. Kuid kohe tuli talle meelde saatja leebe hääl ja sõbralikud silmad, ja ta käsivarrest hoidva võõra käe puudutuseski oli nii palju toetavat sõbralikkust, et kartus Meeli südamest peatselt kadus.

Äkki märkas Meeli enda läheduses tumedaid kogusid. Veelgi lähemale jõudes selgus, et need olid hobused, kes olid ristirüütlite poolt linnuse läheduses asuvale aasale toodud.

Põgenemismõte muutus Meeli kujutluses ikka tugevamaks. Ta kaalutles kogu aeg, kuidas saaks vabaneda oma saatja valve alt, kas või silmapilgukski. Kas ta jõuaks tormata mõne hobuse juurde ja hüpata selle turjale enne, kui rüütel teda tabaks?

Kuid samas peatus ta saatja, vabastas ta käsivarre ning sõrme huulile surudes tegi teise käega viipeid kaugusse.

Meeli oleks äkki tahtnud hõisata rõõmu pärast. Ta saatja vihjed olid nii selged. Need kõnelesid seda, et ta soovitas talle põgeneda, kiiresti kaduda.

Vaba! See tunne vallutas tütarlapse kogu olemuse. Tundus, nagu heliseks iga verelible laulvalt: vaba! See haaras teda, nagu kosk haarab rohulible.

Ja ilma et ta oleks osanud tänadagi oma päästjat, tormas Meeli pimedusse. Väledalt hüppas ta esimese ettejuhtuva hobuse turjale ja järgmisel silmapilgul ratsutas ta kiire ajuga minema.

Nüüd virgus aga üks hobuste valvureist, ja kohe kajas ta vali hõige läbi pimeduse:

„Hei! Kes seal ratsutab?“

Ja nagu kauge vastukaja kostis teise valvuri hääl:

„Kes seal ratsutab?!“

Kohe lähenes Hermann esimesele valvurile, kes vahepeal oli tukkunud ja kiire kabjaplagina peale ärganud, ja hüüdis omakorda ärevust teeskleval häälel:

„Vang põgenes! Vang!“

Nüüd lähenes neile ka kolmas valvur, küsides unisel häälel:

„Mis siin juhtus?"

Hermann vastas talle sajatavalt:

„Kurat võtku! Tüdruk põgenes! Meie kõige paremal hobusel!"

„Või põgenes! Vang põgenes!"

„Mis siis nüüd teha?" küsis teine.

„Ratsutage järele!" käsutas Hermann.

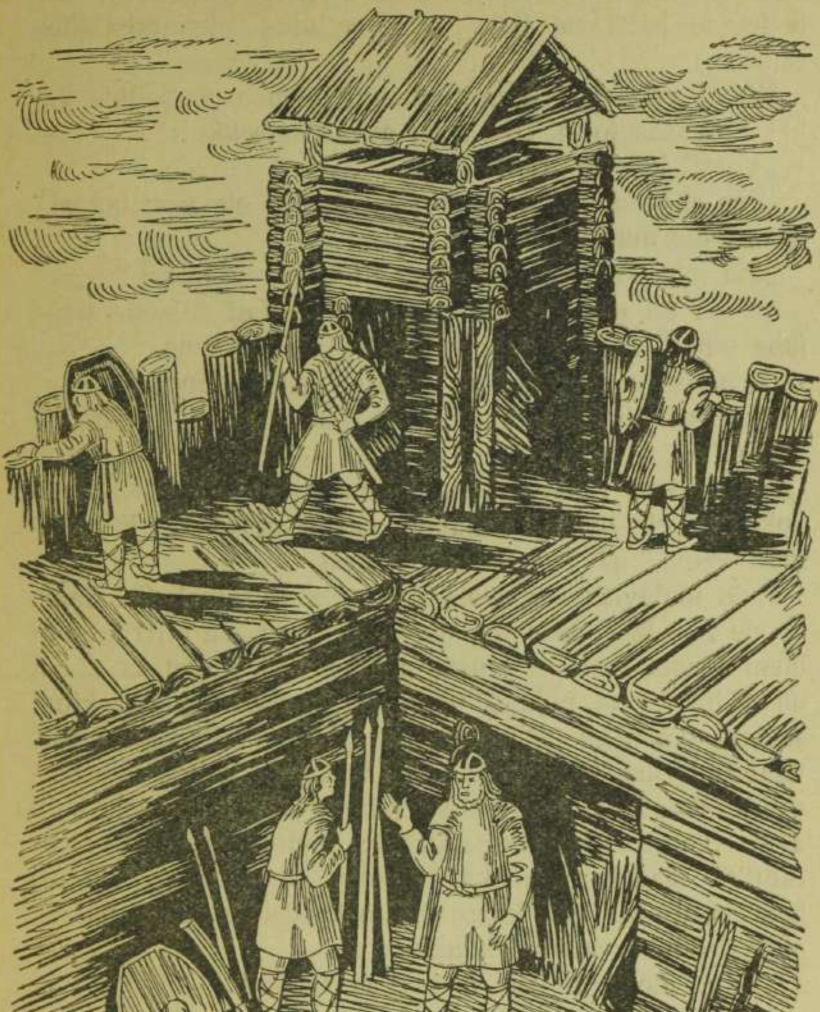
Kolm valvurit ronis pooleldi vastumeelselt hobustele ja hetk hiljem tunnistas tume kabjaplagin, et nad asusid põgenejat taga ajama. Peatselt kadusid nad Hermanni silmist. Hermann seisis pisut aega neile järele vaadates ning pöördus siis laagrisse tagasi. Ta süda oli äkki muutunud imelikult rõõmsaks ja kergeks, ta ei kaalutlenud ega kahetsenud pilkugi oma tegu. Ometi lootis ta, et taga ajama ratsutanud valvurid võivad tunnistada orduvägede juhile, et tema polnud süüdi ja põgenemine sündis paratamatusena.

Ja kuigi teda karistatakse, elu ei võeta talt ometi. See aga, kelle ta põgenema aitas, oleks kaotanud enam kui elu — oma puhtuse ja au. Teda oleks rüvetatud ja ära naerdud, ning see oleks olnud Hermanni arvates hirmsam igast piinast. Ta oli pärit sõbralikult Madalmaalt, tema hing oli veel puhas ja nüüd oli ta õnnelik, et oli aidanud abitut.

Seegi mure- ning kannatusrohke öö möödus, nagu möödub kõik elus, milles pole iialgi seisakut.

Aegamisi ja üsna nõrgalt hakkas valgenema kauge taevakaar, kuigi veel oli tunde hommikuni.

Vallidel viibivate valvurite pilgud olid pööratud ärevas ootuses linnuse piirajate laagri poole. Kuid see oli maetud udusesse hämarusse ning sealt polnud näha mi-

HENN SARAP 1946

dagi peale üksikute nõrgalt kumavate lõkketulede, mille leegid hakkasid juba vaibuma ning pikkamisi kustuma.

Rühm valvureid oli koondunud linnuse peavallide kohal asuvasse torni. Üks neist arvas murelikult:

„Varsti koidab juba!"

„See ei tähenda head! Ja vanemad ei ole veel tagasi," lisas teine murelikult.

„Ma kardan kõige halvemat," kinnitas kolmas.

„Kogu öö oleme asjatult oodanud! Nad peaksid nüüd juba ometi viimaks tulema," muretses esimene.

Ja neljas valvur, kes oli väga ebausklik, lausus:

„Taevas oli eile õhtul päris punane. See tähendab halba."

„Kuhu nad ometi võisid jääda nii kauaks? Kui nad kokkuleppele oleksid jõudnud, siis peaksid nad juba tagasi olema," arvas teine valvuritest.

Kuid malevlaste kõnelus katkes, sest samal ajal ilmus nende juurde linnusevanema naine Piret. Ta oli riietatud üleni musta, kandes musta pealinikutki. Kogu ta näost oli näha, et ta polnud terve öö jooksul silmagi kinni saanud. Ta nägu oli kaame, ning helesinised silmad täis valu ja hirmu. Ilma et ta oleks lausunud valvuritele ainsatki sõna, möödus ta neist valliservani, kus püsis hulk aega tummas vaatluses, uurides murelikul ilmel ristirüütlite laagrit. Viimaks pöördus ta esimese valvuri poole, kes asus talle kõige lähemal, küsides sellelt häälel, millest kostis valuline kõhklus:

„Te ei ole ikka veel midagi märganud?"

„Ei, emand!"

„Taara avitagu!" kordas Piret ahastavalt ja lisas siis: „Tund läheb tunni järel, ja nad ei tule, ei tule! . . ."

„Veel ei ole hommik, veel ei maksa lootust kaotada," püüdis valvur teda lohutada.

Silmi linikuga kattes eemaldus Piret sõnalausumata, otsekui poleks ta öeldut kuulnudki, ning teine valvuritest lausus:

„Ta pole kogu öö jooksul kordagi silma kinni saanud!"

„Kas sina säärasel ööl magaksid?" küsis kolmas.

„Tal on mees ja poeg mõlemad ristikaarnate leeris. Kas nad tulevad sealt veel tagasi, meist ei tea seda ükski! Mis su süda ütleks, kui sa ise oleksid samas olukorras?"

Esimene valvuritest, kes nägi, et kaugemale vallile ilmus üks kaaslastest, hõikas nüüd:

„Kas olete märganud täna öösel ristirüütlite laagris mingeid jälgi meie vanematest?"

„Ei. Peatelgid ei paista siia," hõigati talle vastuseks.

„Küll nad tulevad tagasi," arvas neljas valvur. „Läbirääkimised venivad, muud midagi."

„Siis nad oleksid juba varem tulnud. Neist ristikaarnatest võib kõike uskuda," kahtles teine.

„Ootame veel," kinnitas kolmas. „Vara on veel lootust kaotada. Ma olen paljudest sõjaretkedest osa võtnud, kuid pole kunagi kuulnud ega näinud, et saadikuid oleks mingi oht ähvardanud."

„Läbirääkimised jätkuvad, see on selge," arvas neljas. Ning nüüd lähenes neile vallilt veel kaks malevlast.

„Kui tuleks ometi abivägesid!" muretses esimene valvur.

„Oleme neid kolm nädalat asjatult oodanud," ütles üks juurdetulijaist.

„Veel ei ole hilja," vaidles teine talle vastu. „Ega see lähe nii kiiresti. Kui Lembitu sai teateid, et vaenlased meie linnust piiravad, küllap ta siis kuulis, et neid on nii

palju nagu liiva mere ääres, ja ega ta siis tule väikeste vägedega. Ja vägede kogumine ning valmisseadmine võtab samuti aega. Ega tulekki nõnda lihtne asi pole. See pole mõne üksiku päeva teekond."

Samal hetkel katkestas valvurite omavahelised arutlused ristirüütlite leerist kostev vali signaalsarve märguanne. See kajas nagu pidulik hõise läbi pimeda öö.

Rõõmus elevus läbistas valvurite südameid.

„Hei! Kuulsite! Vanemad tulevad!" rõõmutses esimene valvur.

„Alles nüüd!" lisas teine.

„Küll olid pikad läbirääkimised!" kinnitas kolmas.

Kuid samas kostis ristirüütlite leerist heeroldi vali hüüe:

„Tähelepanu! Ordumeister Siegfried laseb teatada, et linnusevanemad on vangistatud! Neile kingitakse elu ainult siis, kui te avate linnuse väravad hiljemalt päikesetõusu ajal. Vastasel korral surmatakse kõik! Ärge viivitage vastusega!'

Ja jälle jäi vaikseks ristirüütlite leeris. Valvurid võtsid teate vastu ängistava jahmumisega. Raskemeelne vaikus langes korraga nende ridadesse. Alles siis, kui alt kostis uus signaalsarve märguanne ja sama teadet korrati teiselt valli küljelt, lausus esimene vahisõdur:

„Oi alatust, alatust!"

Ja teine kinnitas, nagu ei usuks ta oma kõrvu:

„Kuulsite?! Kuulsite nüüd!"

Kolmas, kes oli ägedaloomulisem, hüüdis valjusti alla leeri:

„Te olete lurjused!"

„Nii tahetakse meid allaandmisele sundida," kinnitas kolmas.

Ja mitmed neist hüüdsid üheskoos:

„Häbi! Häbi teile!“

„Ja mis tehakse nüüd?“ küsis seejärel üks valvuritest.

„Kas avatakse väravad?! Kas võetakse ristirüütlite tingimused vastu?“ lisas teine.

„Vangistatud vanemad ei oleks kunagi sellega nõus, et me avaksime ise väravad. Mina arvan seda kindlasti!“ oletas esimene valvuritest.

„Siis nad oleksid juba seal selleks nõusoleku andnud! Kõik oli ju nende otsustada! Nad ei olnud nõus ja nad vangistati. Selle alatu nõudmisega ei lepiks nad iialgi!“ arvas teine.

„Iialgi! See on selge!“

„Ennem sureksid!“ arvasid malevlased.

„Ei see ole meie otsustada. Läki ja teatame nõumajale,“ ütles üks malevlastest.

„Eks seal oodata veelgi halvemat!“ lisas üks juurde tulnud meestest.

„Kas saab olla veel halvemat teadet kui see?“ kahtles teine.

„Lähme kohe!“ kiirustas esimene valvur. „Lähme üsna kohe ja teatame vanematele, mida ristirüütlid nõuavad.“ Siis pöördus ta kaaslaste poole ja küsis:

„Kes tuleb minuga ühes? Jätkub sellest, kui paar meest läheb. Teised jäävad siia.“

Ning nüüd ruttas ta ühes kaaslastega kiiresti alla linnusesse teatama vaenlaste allaandmise-nõuet ja selle alandavat hinda.

Uuesti kogunesid vanemad nõumajasse, et pidada aru oma kaaslaste, iseendi ja linnuse saatuse üle. Kuue asemel oli neid nüüd ainult kolm. Polnud neil rõõmu sellest kokkutulekust, sest teated, mida saadi alt vaenlaste leerist, olid tusaseks ja trotslikuks muutnud iga malevlase näo. Ükski neist poleks oodanud ristirüütlitest seda, et nad kaitsetuid saadikuid kohtlevad nii — nagu sellest nüüd teatati. Ja süngenäolistena istusid vanemad nõumajas. Väljas valitses veelgi pimedus. Ja ruumgi oli üsna hämar, hämar ja sünge nagu vanemate südamedki.

Vanemad olid saabunud vaikides. Tummalt ja vaikides istusid nad, nagu oleks igaühele asetatud õlgadele raske koorem, mis vajutab longu pea ja muudab suu sõnaahtraks. Isegi elurõõmus Aare oli nüüd muutunud tusatujuliseks. Temagi istus, pilk pööratud jalge ette, nagu mõtleks millegi üle sügavasti järele.

Vaikuse katkestas viimaks vana Vello, kes lausus:

„Taara ise juhatagu, Uku andku meile tarkust — mida teha ja mida valida!“

Ning lühikese peatuse järel ta jätkas:

„Te kuulsite kõik! Meil tuleb nüüd otsustada, mis ette võtta."

„Meid on veel ainult kolm," ütles Aare. „Kolm lamavad kinniseotud kätega vaenlaste leeris."

„Kui see nõnda oleks," lisas Ugur. „Kui nad ei lama juba lausa mullas, suud täis sõmerat ja liiva."

„Kardad sa juba seda?" küsis vana Vello, ja Ugur jätkas:

„Küll ma tunnen neid ristikaarnaid! Tuntakse neid nende tegudest ja kommetest mujalgi. Minu linnuse nad võtsid samuti pettuse ja kavalusega. Minu ainus poeg langes nende kätte vangi. Nad lubasid ta mulle elusalt tagasi anda, kui avan linnuse väravad. Ma uskusin neid. Olime suremas näljast ja janust, ja kaua me poleks suutnud enam niikuinii vastu panna. Avasime väravad... ja — nad andsid mulle tagasi minu poja, minu ainsa poja — laiba. Nüüd ma ei usu neid iialgi enam."

„Hullus oleks hunti uskuda! Silmitus mao sisinat silituseks pidada," arvas Aare. „Kas võib neid uskuda, kes oma saadikud ja kutsutud külalised, need, kes on kõigis leerides lõuna, hommiku, õhtu ja põhja poolt kaitstud mehed, seovad kinni nagu orjad. Kes alatuse abil püüavad võimu ja võitu, nende ausus on nagu auklik anum, mis ei pea vett. Mina ei usu neid. Ausale võin anda alla kui vaja, — alatule mitte iialgi!"

„Mõistan teid, kuid viha kõneleb teis veel liiga tugevasti. Tunnen endas kui tugevasti. See muudab aga meeled tumedaks. Sedagi ma tunnen," arutles vana Vello. „Aga meil peab olema selge aru. Me peame mõtlema külmalt ja rahulikult. Ma kardan, nad surmaksid vanemad, kui me ei täidaks nende tingimusi."

„Aga kui nad on juba surmatud?" küsis Ugur.

Ja Aare lisas tumedalt:

„Kardan sama. Arvan, et Jaanus, Lehho ega Ülo ei lase oma käsi siduda võitluseta. Tunnen neid selleks liiga hästi. Ja võitluses nad võisid langeda. Neid oli ainult käputäis tuhandete vastu."

„Nad võidi aga ka siduda võitluses," arvas vana Vello.

„Raske katse küll, aga..." kahtles Aare.

„Kaurol oli siiski õigus," kinnitas vana Vello. „Toidutagavara on lõpul. Uurisin seda täna öösel. Sellest jätkub vaevalt veel paariks päevaks. Vesi on otsas. Me ei suuda niikunii enam kaua vastu panna. Ja kas see oleks parem, kui me laseksime linnusevanema ja ta kaaslased seal all vaenlaste leeris surmata ja peaksime hiljem ikka alla andma, — võib-olla juba mõne päeva pärast. Kas see oleks targasti tehtud, ma ei tea seda."

„Sa arvad siis, et peaksime ristirüütlitele ise linnuse väravad avama?" küsis Aare, ja ta kulmud tõmbusid veel enam kortsu.

„Ma ei arva üksi midagi. Meid on kolm vanemat. Otsustame nagu üks mees ja teeme nagu üks mees," vastas vana Vello.

„Mis sa siis arvad? Avalda oma arvamised?" küsis Aare.

Vana Vello ei vastanud kohe. Näis, nagu mõtleks ta sügavasti selle üle, mis tuleks teha; otsekui otsiks ta teed, mis oleks parem kõigist võimalustest. Teised ootasid ta vastust. Vana Vello oli neist vanem, ja nad teadsid, et ta ei otsusta ühtki küsimust kergelt ilma põhjaliku ja targa kaalutlemiseta. Küllap ta nüüd püüdis teha seda samuti, kuigi neil oli ühiselt otsustada raske küsimus.

„Siin on üks, kelle arvamist ma tahaksin kuulda enne teiste arvamisi," ütles Vello viimaks.

„Keda sa mõtled?" küsis Ugur, ja vanemate pilgud peatusid Vellol.

„Ma mõtlen Piretit ja tema arvamist," ütles Vello.

„Linnusevanema lese arvamist," lausus Ugur.

Aare ja vana Vello vaatasid mõlemad talle jahmunult otsa. Nad mõlemad olid oletanud võimalust, et Jaanus on juba ristirüütlite poolt surmatud, kuid nõnda nad poleks seda siiski julgenud öelda, nagu tegi seda nüüd Ugur, ja vana Vello lausus etteheitvalt:

„Sa ütled nõnda, nagu näeksid sa teda juba surmatuna."

„Kardan küll," vastas Ugur.

„Tal on mees ja poeg mõlemad seal. Ta on linnusevanema ainus sugulane peale minu. Nõumajas pole seni küll küsitud naiste arvamisi, kuid ta on nüüd enam kui naine. Tema kaotaks kõik. Las ta otsustab. Kuuleme ta arvamist, ta on tark naine. Ja mina tahaksin just nüüd kuulata tema arvamist, enne kui meie midagi otsustame," arutles Vello.

Ja Aare nõustus kohe, öeldes:

„See on õige jutt. Piret rääkigu!"

„Olen nõus. Tal on rohkem kaotada kui meil," arvas nüüd ka Ugur.

„Jah, Piret on tark emand. Olen ikka austanud teda ja enamasti olnud päri ta otsustega. Kuidas see nüüd olekski, kui meie kõneleksime ta mehe ja poja saatusest, ilma et me temalt küsiksime."

Veidi aega hiljem saabus Piret vana Vello poolt kutsutuna. Ja ta silmadest paistis suur ahastus, kui ta jäi seisma nõumaja ukse kõrvale. Ometi valitses ta end, kandes oma halli pead püsti nagu alati.

Vanemad seisid vaikides ja enda ette vaadates, nagu

oleksid nad vajunud sügavasse mõttesse või ei teaks, kes neist esimesena peaks pöörduma Pireti poole.

„Vanemad kutsusid mind?“ küsis Piret, ja alles ta häälest kostis, kui väga ta kannatas.

Nüüd pööras vana Vello oma hallidest juustest piiratud pea tema poole ning küsis:

„Linnusevanema emand, sa kuulsid seda, mida nõuavad meilt ristirüütlid? Sa tead kõik?“

„Tean,“ vastas Piret vaevalt kuuldaval häälel.

Vana Vello ootas, et linnusevanema naine jätkaks, ja kui see ei lausunud ainustki sõna, ütles ta:

„Sinul on mees ja poeg mõlemad seal all. Sa tead, mis neid ootab. Sa tead ka seda, et see pole kusagil kombeks — sel viisil saadikuid vangi võtta. Nii ei tee ükski, kes on aus. See on kõige alatum, mis ma olen oma pikal elueal näinud. Sel teel tahavad nad saada seda, mida nad ise pole suutnud võita. Niiviisi tahavad nad meid sundida allaandmiseks. Kui me seda ise oleksime teinud, see oleks olnud kergem. Sa tead, mis on nende nõudmiste hind. See on liiga kallis, et seda alatut nõudmist nõu pidamata tagasi lükata. Ütle, mis me peame tegema?“

Piret oli kuulanud pärani silmil vana Vello kõnelust. Näis, et teda haaras järjest suurem rahutus ja ikka raskemaks läks tal enese valitsemine. Kuid paistis, et ta püüdis kõike taluda, nagu oleks ta eluraskustes teraskõvaks karastatud mees, kelle näos ei tõmble ainuski lihas, kui ta peab loovutama sellegi, mis ainsana annab elule edasielamise mõtte. Ainult Pireti käed reetsid seda, mis sündis ta südames. Suur rahutus värises neis, üha masendavamaks muutuv valu tõmbles ta vaheldumisi asetatud sõrmedes. Kuid ta surus needki kramplikult rahule ja vastas:

„Kuidas võiksin mina..."
„Jah. Ootame sinu otsust," kinnitas Aare.
„Taara, kuidas mina?!... Miks te minult..."
„Kellelt siis? Sinu meest ja poega ähvardab oht. Meil teistel pole nii palju kaotada kui sinul," vastas vana Vello.
Ja nüüd ootasid vanemad, pilgud üksisilmi Piretile pööratud. Vaikus haaras silmapilguks kogu nõumaja. Oli nii vaikne, et näis, nagu valitseks suur rahu linnuses ja selle ümbruses. Nagu poleks vaenu ei sees ega väljas. Siis ütles Piret:
„Minu koorem on niigi raske, miks te teete selle mulle veelgi raskemaks. Alistun teie otsusele."
„Ootame sinu otsust," kordas vana Vello.
Suur siseheitlus oli haaranud Pireti südame. Näis, et tal läks ikka raskemaks seda varjata, ja nüüd ta kaebleski:
„Taara avitagu, ma ei tea!... Kuidas saan mina otsustada, kuidas saan mina!..."
„Ootame sinu otsust," kordas Ugur omakorda.
„Sellest oleneb sinu mehe ja poja ning kogu linnuse saatus," lisas Aare. „Mõtle rahulikult. Meil on veel aega arutamiseks. Teame, et sa oled tark naine, ja sellepärast me usaldame sind mitte vähem kui iseend. Haldjas annab naisele vahel selle aru silmapilguga, mis mehele toob mõtlemine mitme päevaga."
„Arvate, et nad veel elavad, arvate seda?" küsis Piret õhinal, ja nüüd jäi ta pinevusega ootama, mis vanemad talle vastavad. Näis, et ta kartis, et vaenlaste leeris oli juhtunud kõige halvem, mida võis mõelda.
„Mina ei usu seda, et nad veel elaksid," ütles Ugur, kuid samas ta tundis, et ta seda poleks tohtinud lausuda. Teda tabas Aare etteheitev pilk ja ta vaikis kohe, kuigi kavatses veelgi edasi kõnelda.

Piret võpatas järsku ja jäi siis pärani silmil Ugurile vaatama. Nüüd hädaldas ta:

„Oh! Mida pean ma uskuma, mida pean ma tegema?!..."

„Igal alatusel on oma piirid. Ma usun, et nad elavad," arvas vana Vello.

„Meie peame kõigeks valmis olema. Targem on täna karta kui homme ohata. Parem piksemürin pikkamööda kauguses kui välgusähvatus lausa pähe," arutles Aare. „Oleme ennem valmis halvemaks, kui et see meid äkki jalust päris maha rabaks. Kui nad said sellega hakkama, et saadikuid sidusid, siis võib neilt oodata kõike, mida mõelda mõistame."

„Mis teha, mida uskuda," kordas Piret endise ahastusega.

Nüüd lausus Ugur:

„Minu ainsa poja lubasid nad mulle samuti anda elusalt tagasi, kui avan linnuse väravad. Ma arvasin, et parem on alla anda, sest linnus oleks niikuinii langenud. Olime juba suremas nälga ja janusse. Siis, kui nad juba linnuses olid, toodi mulle mu poja laip."

„Arvad sa... arvad sa nüüd sedasama?" küsis Piret kähedal häälel ja ta ainiti meeleheitlik pilk oli endiselt Ugurile pööratud.

„Vara on veel midagi arvata. Võib olla nii, nagu Ugur arvab, aga võib olla ka päris teisiti. Ootame sinu arvamist," pöördus vana Vello uuesti Pireti poole.

„Taara avitagu, andke mulle veel pisut aega... Veel pisut aega," halises Piret.

„Sul on aega. Ootame," vastas vana Vello.

Piret seisis nii, nagu kõiguks maa ta jalge all, nagu ei teaks ta, kas astuda pääsemiseks paremale või vasa-

kule; nii oli ta süda küsimuses pooleks rebenemas, et ta kuidagi ei teadnud, mis kohe vastata. Ja mida enam ta seisis ja vanemaid kuulas, seda suuremaks kasvas valu ja meeleheide ta südames. Mis oleks sellest kasu, kui ta lubaks avada linnuse väravad ja astuks ise ühes teistega nagu ori ristirüütlite leeri ja laseks seal siduda oma käed. Vabad käed! Ja nõnda mõlgutades vastas ta peaaegu sosinal:

„Oh, aidaku mind head haldjad. Aidaku! Kusagil ei tehta nii, — eks ole ju? Kusagil ei tehta nii!"

„Meie pole seni nii teinud," ütles vana Vello.

„Ega teeks seda ka iialgi," lisas Aare.

„Seda küll mitte. See on selge," kinnitas Ugur. „Seda ei tehta kusagil."

„Ja nüüd tahetakse meid sundida allaandmisele," kaebles Piret. „Mis teeks Jaanus meie asemel?" küsis ta äkki.

Ja nüüd sirgus Piret, nagu oleks ta järsku otsustanud. Otsekui oleks mingi selgus langenud ta murepimedasse südamesse. Nagu kasvaks ta korraga tekkinud otsuse mõjul jälle uhkeks ja trotslikuks. Ja kuna vanemad talle oodates otsa vaatasid, hüüdis ta üha kindlamal ja tugevamal toonil:

„Küll mina tunnen oma meest ja oma poegagi! Nad neaksid mind, kui ma seda teeksin. Ja mul oleks eluaeg häbi nende silmade ees. Kuhu ma iganes läheksin, mind saadaksid nende süüdistused. Kõik teised peaksid minu tõttu orjaks saama, alatutele alla andma?! Jah, jah, jah! Mina olen selle vastu. Olen küllalt vana, küllalt kannatanud, et teada, mis teha. Ma pole olnud iialgi ori ega müü oma meest ja lapsi orjaks! Oi, mihuke häbi, kui nad mind eluaeg neaksid! Ei. See on mu otsus."

„Ja see on õige otsus," ütles Ugur.

Piret võpatas järsku ja jäi siis pärani silmil Ugurile vaatama. Nüüd hädaldas ta:

„Oh! Mida pean ma uskuma, mida pean ma tegema?!..."

„Igal alatusel on oma piirid. Ma usun, et nad elavad," arvas vana Vello.

„Meie peame kõigeks valmis olema. Targem on täna karta kui homme ohata. Parem piksemürin pikkamööda kauguses kui välgusähvatus lausa pähe," arutles Aare. „Oleme ennem valmis halvemaks, kui et see meid äkki jalust päris maha rabaks. Kui nad said sellega hakkama, et saadikuid sidusid, siis võib neilt oodata kõike, mida mõelda mõistame."

„Mis teha, mida uskuda," kordas Piret endise ahastusega.

Nüüd lausus Ugur:

„Minu ainsa poja lubasid nad mulle samuti anda elusalt tagasi, kui avan linnuse väravad. Ma arvasin, et parem on alla anda, sest linnus oleks niikuinii langenud. Olime juba suremas nälga ja janusse. Siis, kui nad juba linnuses olid, toodi mulle mu poja laip."

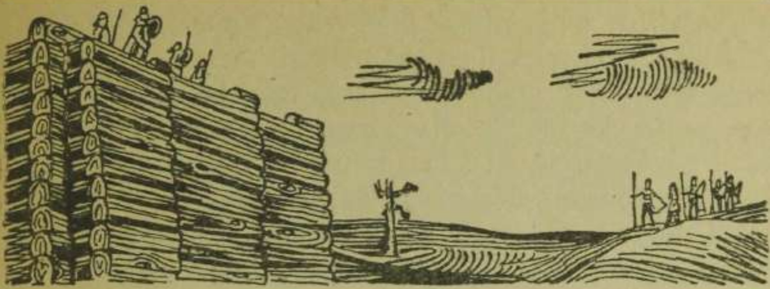
„Arvad sa... arvad sa nüüd sedasama?" küsis Piret kähedal häälel ja ta ainiti meeleheitlik pilk oli endiselt Ugurile pööratud.

„Vara on veel midagi arvata. Võib olla nii, nagu Ugur arvab, aga võib olla ka päris teisiti. Ootame sinu arvamist," pöördus vana Vello uuesti Pireti poole.

„Taara avitagu, andke mulle veel pisut aega... Veel pisut aega," halises Piret.

„Sul on aega. Ootame," vastas vana Vello.

Piret seisis nii, nagu kõiguks maa ta jalge all, nagu ei teaks ta, kas astuda pääsemiseks paremale või vasa-

Idakaares, kaugel metsade kohal hakkas taevas aegamisi valgenema, peatselt pidi saabuma hommik. Kuid all leeris valitses veel täielik pimedus. Laagrituledki olid kustunud ja kogu ristirüütlite vägi näis olevat vajunud sügavasse unne. Ainult linnusevallidel valitses elav liikumine. Üha rohkem kogunes üles vahitorni lähedusse malevlasi, kes ootasid uudishimuga, mis sünnib vaenlaste juures. Nõumaja otsus oli antud edasi orduvägedele ja nüüd oodati sellele vastust. Kolm vanemat olid tulnud vahitorni, kus neid piiras tihe salk sõdalasi. Orduvägede pealeeri poolsed vallid olid kõikjal kaetud linnuslastest. Julgemad neist usaldasid isegi tulla kaitsetarade ja palkseinte varjust vallide esiservale. Ristirüütlite leeris valitses nii sügav rahu, et vaevalt võidi oletada ambumeeste ootamatut saabumist ja uute rünnakute hädaohtu. Vallidele rivistunud malevlased kilpide ja odadega ning sõjarüüs näisid öise taeva foonil hiiglaslikult suurtena ja ebatavalisematena kui päevase valguse päikeselises ereduses.

„See pole lõbus ootus,“ ütles Aare ja lisas siis:

„Küllap me peame vist sellekski valmis olema, et varsti sõidavad surmasõnnid ...“

„Varsti on kõik selge,“ ütles vana Vello.

„Küll see on selge ilma ootamatagi,“ arvas Ugur. „Minu vana süda ütleb mulle: sealt pole meil küll midagi head oodata. Ja eks see ole alles algus. Egas need ristikaarnad nüüd niipea järele jäta, küll te näete. Küll neid tuleb järjest ikka rohkem ja rohkem juurde. Kord nad tulid nagu röövlindude parv, ja egas nad edaspidigi jäta. Aastaid ja aastakümneid ründavad need raisakullid meid nüüd ja edaspidi. On siin teisigi rüüstajaid käinud, kuid need ristiga märgitud, — need on need kõige hullemad. Halvale kohale oleme oma eluaseme asutanud. Merelt puhuvad tormid ja maalt tungivad igast ilmakaarest rüüstajad.“

„Aga tolligi ei saa nad sellest maast ilma vere hinnata. Ja kalliks läheb neile selle maa võitmine, seda nad veel näevad,“ kinnitas Aare.

„Halval kohal see küll on, see eesti rahva maa. Aga armsam siiski kui mõnes teises ilmakaares. Selle eest on meie isad seisnud ja selle eest seisame meiegi,“ ütles vana Vello. „Minust küll varsti pole enam tapri talujat ja kilbi kandjat, kuid küll pojad teevad paremini isadest. Aga mis need meie mured nende murede kõrval, kelle omaksed ootavad vastust vaenlaste leerist. Piretki on tulnud vallidele. Mõni teine tema asemel vaevalt seisaks samas olukorras jalul. Ta tuleks vist siia tuua. Oleksime talle toeks, kui tulevad halvad sõnumid.“

„Vähe on mehigi, kes kannataksid oma valu nii mehiselt ja ennastohverdavalt kui see naine. Kuid vaevalt saame meie ta muret palju kergendada,“ ütles Aare ja lühikese vaikuse järel lisas:

„Vahest sina, Ugur, lähed ja kutsud ta siia. Nõumaja koosolekust saadik on mul tunne, nagu kuuluks ta vanemate hulka.“

Ugur pöördus minekuks, kuid samas tardus ta kohale. Alt laagrist kõlas äkki vali signaalsarve hääl. Kõnesumin vallidel vaikis korraga. Kõigi pilgud pöördusid alla vaenlase leeri. Vanemad jäid teravalt kuulatama. Korraga vallutas pinev vaikus linnuslaste tihedad read.

Ja nüüd kostis alt leerist heeroldi vali hüüe:

„Teie vanemad on siin, kõnelge, mida soovite."

Kuid all orus asuvas leeris valitseva pimeduse tõttu polnud vallidelt näha ei heeroldit ega vanemaid. Ja nüüd hõikas Aare valjul häälel:

„Meie ei näe neid, toodagu nad lähemale."

Jälle oodati vastust. Oodati ärevalt, pakitseva südamega. Linnuse saatus pidi selguma lähemate minutite jooksul. See oli rahva ja vanemate ühine saatus, see haaras kõiki ühteviisi. Oli ühiseks asjaks igaühele. Uuesti kordas vana Aare:

„Toodagu nad lähemale!"

„See pole lubatud," vastas heerold. „Kõnelge nendega sealtsamast!"

Nüüd hüüdis vana Vello:

„Vanemad, siin hüüab vana Vello! Tahame kuulda teie häält!"

Oodati pinevalt, kuid imeliku kergendustundega, mis haaras nii vanemaid kui ka malevlasi. Ja kohe heeroldi ja Vello kõneluse järel kuuldi alt leerist valju hüüet:

„Kuuleme sind! Mis peame tegema!?"

See oli Kauro hääl. Seda tunti. See oli tumedakõlaline ning põrises nagu tõrre põhjast.

„Taara olgu tänatud, see on Kauro! Nad elavad siiski! Enneaegu kartsime," ütles Aare.

Üldine rõõmusumin läbistas korraga linnuslaste ridu. Ja uuesti kostis Kauro hüüe:

„Meid vangistati! Mis peame tegema?!“

Leegitsev tõrvik heitis nõrka kuma vanematele, kes vaatasid küsivalt üksteise otsa. Siis hõikas vana Vello valjusti:

„Kus on Jaanus, Lehho ja Ülo? Oled sa üksi, Kauro?“

Ja samas kostsid hüüded alt pimedusest:

„Ei, ka teised on siin!“

„Siin!“

„Oleme siin!“

„Jaanus, vend, tahan sinuga kõnelda,“ hõikas Vello. „Meilt nõutakse linnuse väravate avamist ja allaandmist. Kui meie seda ei tee, surmatakse teid. Tahame kuulda ka teie arvamist. Mis peame tegema? Arvan, et see on teie otsustada. Ainult sel korral ei ava me väravaid, kui te sellega ei ole nõus.“

Oodati ärevalt. Kuid alt leerist kostis ainult lühike hõige:

„Avage! Oleme nõus!“

Ja sellele järgnes kohe Kauro hõige:

„Avage! Meie surmast poleks mingit kasu teistele! Muidu tehakse ka teid orjaks! Mina arvan...“

Aga enne kui Kauro jõudis lõpetada oma lause, pöördus Aare üllatunult kaaslaste poole; tõrviku valgus langes talle otse näkku, ja nüüd nägid Vello ja Ugur, et Aare ilmesse oli ilmunud imelik segu kõhklevusest ja pettumusest ja mingi virildunud joon tekkinud ta elurõõmsa suu ümber. Veel enne kui nad oleksid jõudnud avaldada oma imestust, ütles Aare:

„See pole Jaanuse hääl! See on võõras mees, kes seisab Kauro kõrval.“

„Noh!...“ kahtles Ugur.

Ja vana Vello küsis uuesti:

„Oled see sina, Jaanus? Tahame sinuga kõnelda. Teised vaikigu! Tahame teada seda, mida soovitad sina.“

Kuid jälle oli Kauro see, kes vastas:

„Ta sai vangistamisel haavata. See pole nii raske, küll ta paraneb, kuid ta ei suuda karjuda."

Nüüd hüüdis Aare:

„Aga Ülo? Kus on Ülo? Las Ülo kõneleb."

Siis lisas ta kibestunult ja tasa, toonil, millest kostis sügav lootusetus:

„See on pettus. Järjekordne pettus. Meid tahetakse ainult petta."

Uuesti kostis Kauro hüüe:

„Ülo on vangis. Siin on ainult vanemad."

„Kus on Lehho?" küsis nüüd vana Vello.

„Lehho lamab haavatult ja kinniseotult ja ootab teie otsust. Meie ja teie endi elud olenevad teie otsusest," vastas Kauro.

„Me kuuleme ainult sinu häält, Kauro," ütles Aare. „Ja ühtki teist meie ei kuule ega näe. Kas sina oled siis ainus, kes veel elab?"

„Meie kõik elame ja ootame otsust!" hüüdis Kauro.

„Ah, see on vale! Alatu vale!" pomises Aare. Ta pea vajus järsku longu ning ta kortsulise suu ümber tõmbles kibe naeratus, milles oli sügav valu koos põlguse ja pettumusega. Vaikus langes vallidele ja vanemate ning malevlaste ridadesse. Kõikjal aimati korraga vist sedasama, mida oletas Aare. Ja heledad lootused mattusid masendavate kahtluste keerisesse.

Hetkelise vaikuse järel hüüdis Aare, nüüd aga märksa teisel toonil:

„Sa valetad! Sinu vilets elu on nii vähe väärt, et see ei vääri ühtki ohvrit. Jaanus, ma hüüan sind veel kord, vasta mulle, mida peame tegema!"

Jälle kostis tasane hääl leerist:

„Avage värav!“

Kuid see polnud Jaanuse hüüe. Jaanuse häält tundis linnuslastest igaüks. Ta oli kõnelnud sõdalastega kui sõpradega. Kõnetanud nende kaasasid ja koduseid. Seda häält armastati ja tunti kogu linnuses.

„Vale! See pole Jaanuse hääl! Need pole tema sõnad!“ karjus nüüd Aare. „Häbi sulle, Kauro! Häbi!“

Ja korraga tundus, nagu oleks äkiline tormipuhang kerkinud linnuse vallidelt. Kõikjalt kostsid valjud pahameeleavaldused. Igalt poolt hüüti:

„See pole Jaanuse hääl!“

„Meid tahetakse petta!“

„Vale!“

„Häbi teile! Häbi!“

Aare oli pöördunud vanemate poole ja ütles raskelt:

„Nüüd on kõik selge. Ükski neist ei ela enam peale Kauro. Ja see ei kuulu enam meie hulka. Oi alatust! Alatust ja häbi!“

„Oi, missugused!“ lisas Vello.

„Seda võis arvata,“ kinnitas Ugur.

Ja jälle kostis alt leerist heeroldi hääl:

„Kui linnuse väravaid kohe ei avata, hukatakse kõik vanemad.“

„Ei. Alatuile ei avata neid väravaid iialgi!“ vastas nüüd Aare. „Ennem sureme viimaseni.“

„Kus on Piret? Otsige ta kohe üles!“ ütles vana Vello, ja ta murelik pilk rändas vallidel ringi.

„Kuidas tema küll seda kõike talub?“ lausus Ugur.

„Otsime ta kohe üles, ja eks siis tule mehed seada võitluseks valmis. Kui need kaarnad alatuse ja kavalusega ei suuda saada seda, mida nad tahtsid, küllap nad siis tulevad varsti uuesti tormijooksule,“ arutles Aare.

„Meil tuleb nüüd küll kõigeks valmis olla," arvas Vello. „Toidu- ja veetagavarad on varsti täiesti lõpul, ja mis siis saab... Taara seda ise teab."

„Lähme siis," lisas Ugur.

Ja vanemad pöördusid minekuks.

„Kas keegi on näinud Piretit?" küsis Aare ühelt läheduses asuvalt malevlaselt, kuid sai eitava vastuse.

Äkki kostis kaugusest ühe valvuri vali hüüe:

„Taara avitagu! Linnusevanema emand heitis end vallilt alla!"

Vanemad seisatasid kohkunult. Kaugusest kostsid ärevad hüüded ja hädaldamissumin. Vanemad tormasid nüüd sündmuskohale, mis asus peatornist umbes neljakümne sammu kaugusel.

„Kuhu ta end heitis? Kas linnusesse või välja?" küsis esimesena vanematest kohalejõudnud Aare lõõtsutades.

„Linnusesse," vastas talle üks valvuritest.

„Hea seegi. Siit on vallid vähe madalamad. Siis ta elab ehk alles."

„Elab!" kostis alt hüüe. „Aga ta on päris meelemärkuseta. Õnneks ta pole langenud kividele, need on siit ainult paari sammu kaugusel."

„Taara olgu tänatud! Kui ta vigastused pole suured, siis ta jääb vahest veel elama," ütles Vello märgatava kergendustundega.

„Oleksime pidanud paremini valvama ta järele," lausus Aare ja lisas kohe:

„Aga nüüd on hilja sellest rääkida. Lähme alla, vaatame, kuidas temaga on."

Ja kolm vanemat saabusid üheskoos vallidelt alla linnusesse, kus Piret lamas meelemärkusetult malevlastest ümbritsetuna.

Üha enam lõi helendama taevakaar. Kuma kauge metsa kohal suurenes järjest ja varsti pidi tõusma päike. Üksik lõoke kerkis õhku nagu hõise. Ta rõõmus laul helises alla linnusesse, nagu oleks ümbruses valitsenud hele pühapäevahommik.

Hommikune värske tuulehoog uhas üle kauge kasteniiske lagendiku. Ja nüüd hakkasid läheduses asuvad metsadki helisema linnulaulust. Kõikjal ärkas loodus uueks päevaks, helgeks ja rõõmsaks virgumiseks, nagu poleks ümbruses varitsemas ühtki ohtu. Otsekui oleks rahu valitsenud kogu maal.

Aegamisi hakkas ärkama ka ristirüütlite leer. Mullapind ristirüütlite telkide ja linnuse vahelisel maa-alal oli tallatud mustaks. Siin-seal vedelesid söestunud tukid tuleasemete ümber, purunenud redelid linnusevallide kraavides ja tormijooksul kõrvaleheidetud kaitsekatuste ja lahingutarvete riismed. Leerist kaugemal oli kaevatud mitu kalmukühgast, mille külma mulla all puhkasid paljud sõdalastest. Neile olid hommikud ja päevad jäädavalt möödunud. Ükski neist polnud enam võimeline tõusma. Päike ei valgustanud enam nende nägusid ja nende suud

ei avanenud iialgi ei naeruks, naljaheitmiseks ega kõnelemiseks.

Ülal vallidel oldi juba mitmendat tundi valvel. Viha täitis linnuse kaitsjate südameid. Kõik teadsid pettusest ja roimast, millega oli püütud meelitada malevlasi allaandmisele. Mehed olid armastanud linnusevanemat nagu oma isa. Nüüd polnud teda enam. Lahingus need ristikaarnad ei suutnud teda väärata, nüüd olid nad tapnud ta alatu pettusega, ja paljud malevlased tõotasid nüüd vihas, mis muutis nad mitmevõrra võitlusvalmimaks, ennem nälga surra kui alla anda. Vanemad — Aare, Ugur ja vana Vello, olid otsustanud toidutagavarad, millest harilikkudes oludes oleks jätkunud linnuslastele vaevalt veel üheks päevaks, nüüd jagada kümne päeva jaoks. Tugevamad linnuslastest olid tõotanud esimesel päeval ja vahest järgmiselgi poole oma osast nõrgemaile anda. Ühine põlgus ja ühine viha vaenlaste vastu täitis kõiki linnuses viibijaid.

Ja endiselt olid vahitornis viibivate malevlaste pilgud pööratud kaugusse: vahest tuleb siiski abi. Võib-olla kerkivad vähemalt pilved ja toovad vihma, millest osagi nõrguks tühjaks jäänud linnusekaevu, täidaks väljaasetatud anumad ja päästaks võitlejad vähemalt lühemakski ajaks piinavast janust.

Kuid abi ei tulnud, ega kerkinud pilveudemeidki selgesse hommikuvalguses helendavasse taevasse.

„Sureme janusse ja nälga,“ ütles üks malevlastest.

„Aga orjaks ei anna!“ kinnitas teine.

„Kui käed ainult suudaksid mõõka kanda,“ kahtles kolmas.

„Seni paneme vastu, kuni suudame!“ lausus neljas.

„Ja kui enam ei suuda, las siis tulevad, saavad tühja linnuse ja laibad. Kõik, mis kõlbab, põletame enne seda

või peksame kildudeks, rebime puruks, teeme kõlbmatuks! Muud nad ei pea siit saama peale kivide!"

„Hakkavad juba sõrgu alla ajama," lausus üks malevlastest, osutades käega ristirüütlite leeri suunas.

„Sea ja lojuse sõrad neile peaksidki alla kasvama, — ega inimesed saa sellega hakkama, mis need tegid sel ööl," lisas teine.

„Haa! Vaadake!" hõikas äkki üks valvetorni ülemisel serval asuvaist malevlastest.

Kõikide pilgud pöördusid ta käe suunas, ja nüüd nägid teisedki: kaugelt rohelise metsa foonilt, kus teati looklevat kitsast teerada, eraldus üksik ratsanik valgel hobusel, lähenedes linnusele ja seda piiravale ristirüütlite laagrile.

„Kes see küll võib olla?"

„Ehk tulevad ometi abiväed!" rõõmutses üks linnuslastest.

„Väed? See on ju ainult üks ratsanik. Küllap see on mõni käskjalg nende kaarnate leerist," kahtles keegi.

„Pole meil sellest midagi head loota. Kui see mõni meie hulgast oleks, siis ei ratsutaks ta nii julgelt ristirüütlite leeri."

Silmapilguks tekkinud lootus meeste südameis vaibus niisama kiiresti, kui oli kerkinudki. Kuid huviga jälgisid nad ometi ratsaniku lähenemist.

„Küll kihutab!"

„Eks tal ole mõned kiired sõnumid."

„Ju ristielajaid tuleb veel juurde. Kümme meest ei saa ühega hakkama, eks siis ole vaja kahtkümmend."

„Sortsivägi küll! See on ju naine!" hõikas äkki üks malevlastest.

„Tsst! Tasa!“ hoiatas teda keegi kaaslastest. „Ehk on see siiski mõni meie hulgast, ja me äratame asjata ristirüütlite tähelepanu. Võib-olla tuuakse meile sealt mõni üsna hea teade, seegi pole võimatu.“

Kõneleja tõrjus kaaslased valvetorni esiplaanilt tahapoole.

„Oi sa! Kui see nõnda oleks...“ rõõmustas kolmas malevlane.

Ja veelgi suurema pinevusega ootasid valvurid ratsaniku lähenemist. Nüüd oli ta juba selgesti näha. Tõepoolest, see oli naine. Tema linik lehvis kiires ratsutamishoos. Ta pikkadest juustest oli osa palmikust lahti hargnenud ja lendles pea ümber. Ta võis olla veel kolme-, neljasaja sammu kaugusel ristirüütlite leerist, kuid ükski neist polnud teda seal veel märganud. Telgid kumasid koidu valguses juba selgesti, kuid ainult üksikute ümber oli märgata liikumist. Enamik ristirüütlitest pidi alles uinuma hommikuse une raskes rammetuses.

„Oi! see ratsutab kindlasti siia!“ rõõmutseti vallidel. „Ja kui see meile mõnd teadet toob, siis — nad surmavad ta silmapilk.“

„Peaksime teda kuidagi aitama.“

„Kuidas sa seda küll teeksid?“

Soovitaja ei osanud seda isegi seletada, ja pärani silmil, ootamisärevus südames, jälgisid nad ratsaniku lähenemist.

Nüüd oli ratsanik kiire kihutamisega juba päris ristirüütlite leeri lähedusse jõudnud. Sealt oli teda juba märgatud, ja paar meest jäid imestusega jälgima valgel hobusel lehvivate juustega istuvat neidu. Kuid ta ei peatanud oma hobust orduvägede telkide juures, vaid kihutas sealt otse edasi linnuse poole.

„Vaadake,“ karjus äkki ärritatult ja heameelest tulvil häälel üks malevlastest, rõõm silmis säramas. „Vaadake! See on ju Meeli!“

„Linnusevanema kasutütar Meeli,“ kordas teine. „On see võimalik?“

„Ma tunnen teda selgesti. See ta on,“ lausus esimene.

„On jah!“ kinnitas kolmas.

„Viirastusi vahite või!“ vaidles neljas. „Kuidas see Meeli siis linnusest välja sai? Arvate, et ratsutas läbi õhu nagu mõni sortsipiiga. Ärge seletage segaseid unenägusid.“

Kuid varsti nägid kahtlejadki, et oletajail oli õigus. Meeli oli ratsutanud läbi hommiku-unes viibiva vaenlase leeri päris linnusevallide lähedusse ja nüüd peatas ta järsul tõmbel oma ratsu, kes näis olevat üleni vahus, ja hüüdis valjusti ülal vallidel viibijaile:

„Abi tuleb! Ärge andke alla! Võidelge! Lembitu läheneb suurte vägedega. Juba enne kui päike tõuseb, on nad siin. Ärge andke alla!“

Hele rõõm täitis linnuslaste südameid. Vallidel seisjail oli tunne, nagu oleks nädalaid kestnud pilkase pimeduse järel korraga päike pilvede varjult välja tunginud. Nagu algaks särav hommik sünge ja piinarikka öö järel. Kõik oli muutumas korraga hoopis teiseks. Orjaks langemise oht ning alandav häbistamine olid peatselt kaugenemas. Nüüd tuli veel ainult oodata ja võidelda. Abivägede lähenemisel lüüa omalt poolt ristirüütleid selja tagant. Kui nad ainult poleks märganud Meeli teadet ega sellest midagi aru saanud. Kui omad vennad saaksid tulla peagi tähelepanematult. Siis need röövlid ei pääseks põgenema ja saaksid seda, mida nad on teeninud.

„Oi! Nad tapavad ta nüüd!“ hüüdis äkki üks malevlastest.

„Kui ta ometi põgenema pääseks!“ hädaldas teine.

„Taara küll! Kui ta niisama õnnelikult tagasi pääseks!“

Vallidele kogunes nüüd ikka rohkem linnuslasi. Päästesõnum käis suust suhu. Vanemaist jõudis esimesena vahitorni vana Aare, kes kiiresti korraldas:

„Heitke köied alla! Vahest saame ta enne veel üles, kui ristirüütlid siia jõuavad.“

„Ratsuta minema!“ karjus samal ajal ülalt üks malevlastest. „Nii ta pääseks kergemini,“ lisas ta kõrval seisjale.

„On juba hilja,“ vastas Aare. „Terve ristirüütlite leer ta ümber kihab juba meestest. Tagasi ta vaevalt veel pääseks. Nad laseksid ta nooltega surnuks või saaksid ta jälgimisel ikkagi kätte.“

Kiiresti heideti vallilt alla ronimisköis ja jäädi ärevalt ootama, kas Meelil õnnestub end päästa või mitte.

„Taara küll! Ta ratsutabki tagasi!“ hädaldas Aare.

Meeli oli algul kõhelnud, mis teha. Korraks oli ta isegi hobuse seljast maha hüpanud, kuid märgates, et ristirüütlid ta selja taga hakkasid talle juba lähenema, kiiresti uuesti oma valge ratsu turjale roninud. Ja seal ta nüüd kihutaski tagasi otse ristirüütlite leeri. Nähtavasti polnud ta palju mõelnud sellest, mis saab edasi pärast seda, kui ta on toonud oma kaaslastele pääsmisteate. Kui tähtsusetu oli talle tundunud kõik muu peale tahte tasuda. Tal võis olla vaid üks lootus: vabastada linnus ja ühtaegu sellega ka Ülo. Kui see üldse veel elas. Tema enda elu oleks Ülo surma korral olnud mõttetu, ega polekski ta tahtnud sel korral pääseda. Ja kui nad ta tapavadki, ta oli enne teinud, mis suutis: kiirustanud lähenevate abivägede ruttamist. Taara ise oli aidanud teda öisel põgenemisel ja abiotsimisel kohata Lembitu liginevaid väge-

sid. Ja nüüd ta soovis ainult ühte: kui ainult Ülo veel elaks! Tema päästmiseks oleks ta valmis olnud ennast ohverdama ükskõik milleks.

Linnusevallidel seisvad mehed jälgisid murega ta põgenemiskatset.

„Mõrtsukad küll, juba lasevad nooltega. Ega ta pääse."

„Ära nad ta tapavad."

„Miks ta siis sinna... seal on juba ratsanikud vastas."

„Oi! Neid tuleb igalt poolt!"

„Kui nad ainult teda nooltega..."

„Vaadake! Pääseb siiski!"

„Vara veel rõõmu tunda! Nad on tal üsna kannul!"

„Ah! juba... Juba nad ta..."

Elavad arutlused, ahastavad hüüded ja üldine ning pinev kaasaelamise sumin vaibus nüüd rõhutud vaikuseks. Kõik jälgisid leeris arenevat sündmust murega, nagu oleks Meeli olnud igaühele oma tütar. Ta oli toonud neile kauaoodatud rõõmusõnumi, mis oli suurem kõigist teistest sõnumitest: Lembitu tuli neid päästma! Kuid nüüd ta oli langenud ohvriks teiste eest, ja mure vajus korraga kõigisse neisse südameisse, mis alles mõni minut tagasi olid olnud täis rõõmu.

„Kiskusid ta juba hobuse seljast maha. Vaevalt nad ta ellu jätavad," kaebas esimene malevlastest.

„Peaksime ta päästma," vastas kaaslane.

„Kuidas?" kahtles kolmas.

„Linnusest välja — pealetungile!"

„See ei aitaks midagi," ütles Aare raskelt. „Nad võivad ta surmata juba kohe, ja siis oleks iga abi hilja. Mina annaksin oma vana elu tema nooruse päästmiseks otsekohe. Aga kui nad teda otsekohe ei surma, siis päästame ta niikuinii. Päike tõuseb varsti, ja abiväed pidid selleks

ajaks juba siia jõudma. Olgu igaüks valmis lahinguks. Kuigi Lembitu tuleb oma abivägedega, tuleb meilgi kõigeks valmis olla. Ristirüütlite arv on selleks liiga suur, et me neid kergesti võidaksime. Igaüks meist peab lööma mitme mehe eest!"

„Ja kui nad teda nüüd kohe ei tapa, siis jääb ta kindlasti ellu," rõõmutses üks noorukitest, nagu poleks ta Aare kõnelust üldse kuulnudki.

„Seal nad viivadki teda ordumeistri telgi juurde," lausus teine malevlastest.

„Aidaku kõik head jumalad, et tal hästi läheks," ütles Aare tasa ja lisas siis karmil ning käskival toonil:

„Seadke end valmis! Lahing võib kohe alata, ja siis tuleb igal mehel oma kohal olla. Teate küll, mille eest meil tuleb tasuda! Kõik antakse andeks, ainult alatusi mitte!"

Äkki kajas vali hõige üle vallide:

„Tulevad! Lembitu väed! Juba tulevad!"

Kõikide pilgud pöördusid kauge metsaviiru poole, ja tõepoolest nähti sealt eredas hommikuvalguses esimesi ratsanikke lagendikule kihutavat.

„Lembitu tuleb!" hõikas üks malevlastest.

„Nüüd . . . see algab!" hõisati rõõmsalt.

Neist hõigetest kajas nii palju õnne ja vabanemislootust, et vanadki sõdalased muutusid korraga nagu nooreks. Vali rõõmusumin täitis linnusevalle, kuid Aare summutas selle ainsa hoiatava käeviipe ja märguandega.

„Tsst! Olete oma aru ja mõtlemisvõime hoopis kaotanud! Tasa! Tahate, et ristirüütlid juba võimalikult varakult märkaksid? Võiksite ise ka pisut mõelda!"

Ta käsklused anti kiiresti mees-mehelt edasi, ja varsti valitses vallidel jälle vaikus. Kuulekalt alistusid malevlased oma lugupeetud vanema korraldustele. Enamik

meestest käsutati vallidelt alla. Kuid need, kes jäid üles, jälgisid rõõmust ja ootamisärevusest säravate silmadega abivägede lähenemist.

Sealt tuli kuulus Lembitu. Kuulsam ja lugupeetum eesti rahva paljudest vanematest. Tuli ahistatud kaaslastele tooma abi ja vabadust. Tuli oma vägede hulgaga nagu määratu pilv, mis pidi tooma janunejaile ja ohtudes ahastajaile lunastavat abi.

„Lembitu tuleb!“ See hüüe kandus korraga kogu linnuses suust suhu, seda hüüti rõõmsa ärevusega nagu teadet, mis tõi surmamõistetuile tagasi elu.

Näod, millele nädalaid kestnud mure, meeleheide ja nälg olid jätnud oma jäljed, lõid korraga päikeses särama. Lootusetusest läike kaotanud pilgud helkisid pidulikust rõõmust. Tülpimus ja väsimus kadusid korraga vanadegi rühist. Ja varsti oli kogu linnus võitlusvalmis.

Lembitu väed liginesid: ees ratsasalgad, tagapool tihe rivi jalamehi. Varsti hargnesid need poolkaarena ümber kogu linnuse. Appi tulevaid sõdalasi polnud vahest nõnda palju kui ristirüütleid, kuid Lembitu vägesid võisid toetada malevlased linnusest.

Nüüd oli Lembitu vägesid märgatud ka ristirüütlite leerist. Ja korraga lõi see kihama nagu suur sipelgapesa. Lembitu tulek oli ordurüütlitele liiga ootamatu. Telkide juurest põgeneti rüsinal. Rasked raudrüüd, mida paljud ei jõudnud selga tõmmata, ja kilbid, mis takistasid põgenemist, paisati tärisedes kõrvale. Ja nüüd jooksid jalameesteks jäänud rüütlid kabuhirmus laiali nagu ehmunud penikari.

Vangistatud linnuslased, teiste hulgas ka Ülo, kes viibisid selles leeriosas, vabanesid, ilma et nende valvurid oleksid jõudnud päästevägedele vastu hakata või vange surmata.

Ülo oli öö saatnud mööda, ilma et uni oleks kordagi laskunud ta laugudele. Vihas ja meeleheites ärkas ta nüüd ängistavast murest. Kõik näis talle korraga ebatõenäolisena, uskumatuna ja üllatuslikuna. Talle tundus, nagu näeks ta und. Siis tulid talle tagasi ta lootused. Tema esimeseks mõtteks oli Meeli. Sellest silmapilgust peale, kui nad vägivaldselt teineteisest lahutati, oli piiga nägu, ta tumedad silmad ja lapsesuu seisnud peaaegu vahetpidamata ta silme ees. Ta ei teadnud midagi, mis sai temast. Kuid ta oleks olnud valmis surema selle eest, et päästa Meelit. Nüüd ta haaras esimese läheduses asuva mõõga ja liitus täis tasumisiha edasiratsutavate Lembitu vägedega. Ta oli valmis Meelit otsima igalt poolt, lootuses, et temagi pidi elama. Kui polnud elu võetud nendelgi meestel, kes olid vangistatud ühes temaga. Ja nüüd ta tormas nagu meeletu ratsanike hulgas, et püsida ründajate esimestes ridades, nende hulgas, kes tungisid orduvägede leeri keskkoha suunas.

Kuid mujal olid rüütlid juba koondunud vastupanuks, — võitluseks elu ja surma peale. Põgenevad mehedki sunniti pöörduma. Pisteti neile pihku relvad, moodustati tihe müür kõrvu asetatud kilpidest, mille taha põlvitasid sõdalased, pikad piigid suunatud lähenevate vaenlaste poole. Siin olid heitlemas jalamehed. Ratsasalgad olid koondunud taamale, ning sealgi käis nüüd võitlus, milles pidi otsustatama elu ja surma küsimus.

Valjud pasunahelid kutsusid ristirüütleid koonduma tihedamateks ridadeks. Ja kui Lembitu väed nüüd ligi-

nesid korrapäraselt valmisseatud ristirüütlite rivile, võttis neid vastu tihe vihisevate noolte sadu. Paljud ründajaist, nooled rinnus, vajusid elutult kummuli, kuid vabastavate vägede tee läks üle kaaslaste laipade.

Ristirüütlite tähelepanu oli nüüd peamiselt pööratud Lembitu vägedele. Leeris kardeti küll Lembitut abistavat rünnakut linnusest, kuid arvati, et selle algamiseks kulub aega. Nõnda seati vaid harv rivi rüütleid linnusepoolse seljataguse kaitseks. Aare oli aga juba kohe, kui kuulis Meeli teadet abivägede tulekust, linnuseväed viimseni võitlusvalmis seadnud. Selles abistasid teda vana Vello ja Ugur. Mõlemad olid tulnud Pireti põetusaseme kõrvalt. Nüüd polnud neil enam aega õnnetu emanda abistamiseks. Võitlus maa ja linnuse vabaduse eest nõudis iga mehe kaasaminekut. Nemad olid vanemad ja pidid kuuluma esimeste ridadesse. Ning enne kui rüütlid võisid aimatagi pealetungi linnusest, ründasid malevlased siitki täies koosseisus oma vaenlasi. Nende südamed olid täis viha ja kättemaksutahet. Tasuda pettusega leeri meelitatud ning seal surmatud Jaanuse ja ta kaaslaste eest, — see soov põletas linnuslaste võitlusägeduse veelgi tulisemaks ja andis nende käsivartele mitmekordse jõu.

Linnusepoolset seljatagust kaitsvate rüütlite read olid võrdlemisi hõredad, ja enne kui neile jõuti abi saata, oli siitki juba mitmelt poolt läbi murtud.

Metsik sõjakisa, mõõkade tärin, oiged, sajatused ja käsklused täitsid kogu ümbruse. Taamal põrus maa ratsanike tormavate hobuste kapjade all.

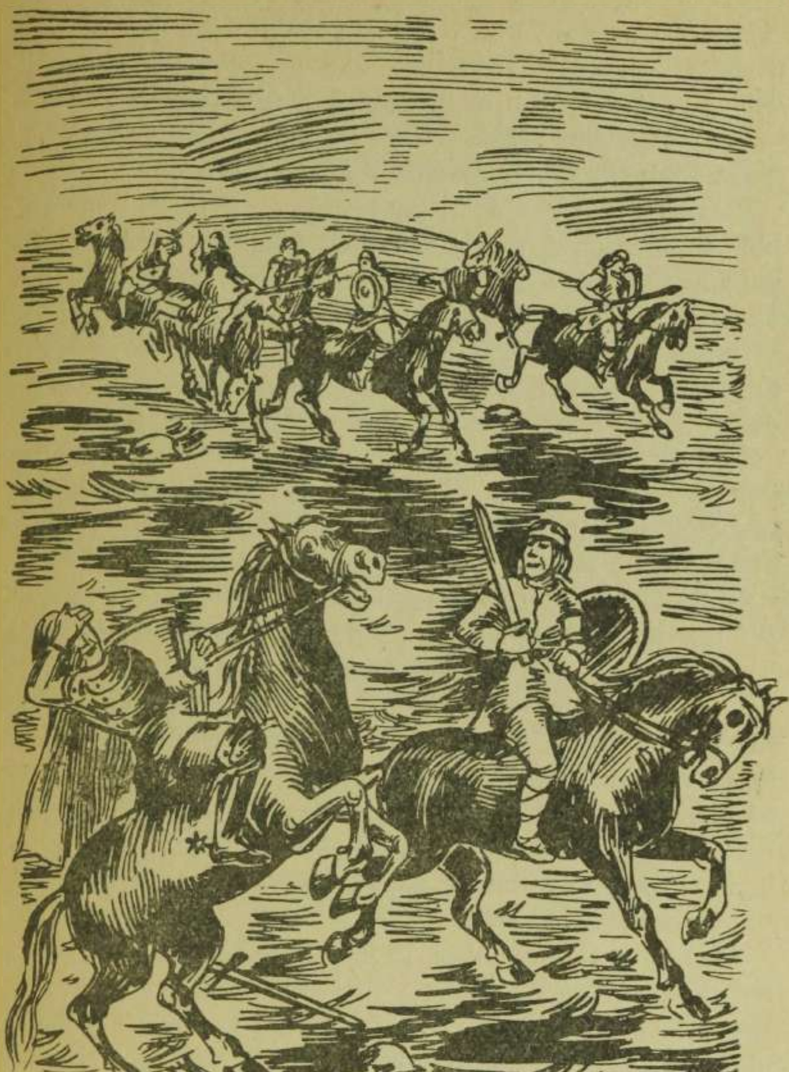
Ülo oli algul jooksnud koos ratsanikega. Leegitsevate silmade ja lehvivate juustega oli ta tormanud galopeerivate hobuste hulgas, kuid märgates, et ratsanikud pöör-

dusid paremale ristirüütlite tiiva ümberhaaramiseks ja Lembitu vägede selja taha tungimise ärahoidmiseks, peatus linnusevanema poeg. Tema tähelepanu oli pööratud kohale, kus asusid orduvägede juhtide telgid. Sinna oli ta eile jätnud selle, kelleta ta elu poleks talle tundunud elamisväärsena, ja sealt lootis ta teda leida ka nüüd kergemini kui kuskilt mujalt, ja juba tormas ta öises võitluses katkirebitud särgis ja rutust õhetades peatelkide poole.

Pealetungivad Lembitu väed olid juba jõudnud kõrgendikule, kus asusid ristirüütlite väejuhtide telgid. Nende ümber möllas nüüd kibe võitlus. Ristirüütlid kaitsesid iga sammu meeleheitliku ägedusega. Siin oli nende juhtide leer. Siin lehvisid nende lipud ja taamal seisid väejuhid, jälgides ärevalt võitlust, valmis lähenevas lahingukeerises iga silmapilk ise mõõka haarama.

Ristirüütlid võitlesid pikkade piikide ja mõõkadega. Nad olid enamasti kõik tugevad ning pikakasvulised. Mitmed neist kandsid peale kilbi veel raudriideid. Enamikul olid aga need õhinaga jäänud selga tõmbamata. Äkilise pealetungi tõttu olid nende read korrastamata ja pealegi ei teadnud nad vaenlasvägede suurust, milletõttu oletused paisutasid hirmu mitmekordseks.

Lembitu sõdalased kandsid lihtsaid rõngasürpe. Nende mõõgad olid lühikesed, kuid nad käsitsesid neid jõu ning osavusega. Mõõgameeste selja taga asusid nuiamehed, kes keerutasid pea kohal raskeid ja pikki tammenuiasid. Need polnud küll kaugevõitluseks kuigi kasulikud, kuid lähedal osati nendega lüüa nii võimsalt, et vaenlaste raudsed peakatted purunesid nagu pähklikoored. Pealegi võidi nendega tõrjuda vaenlase mõõgahoope, ja vahel jäi mõõgatera neisse peatuma ning nõnda sai selle rüütli käest ainsa ropsuga ära kiskuda.

Ootamatu pealetungi tõttu olid rüütlite read peatelkide ümbruses iseäranis hõredaks jäänud. Öistel puhketundidel asusid väed harilikult kaugemal olevais telkides ning nende ümbruses kihas nüüd sõdalasi palju suuremal määral kui siin, kus hädaoht oli kõige suurem.

Siegfried käsutas vägesid kriiskava häälega oma telkide ümbruse kaitseks. Kuid need kuulasid üldises lahingumöllus vaevalt väejuhtide korraldusi. Segadus leeris oli selleks liiga suur, et vägesid korrapäraseks riviks koondada, ja nõnda tuli, et märksa suuremad ristirüütlite väed sattusid ootamatu pealetungi ees suurde segadusse, ja siin-seal algas peatselt põgenemine.

Ülo jõudis varsti peatelkide juures asuvate Lembitu vägede esiridadesse. Ta kättemaksuiha oli nii suur, et ta vahepealseist elamusist ja sündmusist hoolimata üldse ei tundnud väsimust.

Hõre sakslaste salkkond oli siingi varsti segi löödud, ja juba olid põgenemas nii ristirüütlid kui ka nende juhid. Kaks pikakasvulist Lehola sõdalast tormasid teistest kaugele ette ja Ülogi oli kohe nende kannul. Teda ei kohutanud seegi, et teine ta ees tormajaist noolest tabatuna langes ja samas suri. Ülo oleks läinud kas või üksi, sest nüüd nägi ta äkki, et peatelgi läheduses seisis Meeli kinniseotud kätega ühe ristirüütli valve all, kes aga läheneva hädaohu tõttu valmistus hirmunult paremale ja vasakule vaadates põgenemiseks.

Suur rõõm täitis äkki Ülo südant. Meeli elas alles. Nüüd ta oleks tahtnud kas või tema silme ees surra. Surra nagu kangelane. Ta rõõm oli nii suur, et ta tahtis otse hõisata. Kuid samas täitis äkki ta südant ootamatu kartus: kui valvur Meeli selja taga enne põgenema asumist viimaks ei surma oma valvealust. Ülo oli liiga kau-

gel, et teda selles takistada, kuid ta püüdis teha kõik, et tütarlast päästa. Rüsinal tormas ta oma kaaslasest mööda, pidi peaaegu komistama ühele langenud rüütlile, kuid püsis ometi jalul ja jooksis kiiresti Meeli suunas. Tema päästmiseks oleks ta olnud valmis surema iga silmapilk.

Ülo välimus ja võitlusõhin pidid olema nii kartustäratavad, et ristirüütel, kes seisis Meeli selja taga, asus ta lähenemist märgates kiiresti põgenema, jättes tütarlapse seotud kätega samasse kohta, kus ta varemgi seisis.

Linnusevanema poeg vabastas ainsa mõõgatõmbega oma lemmiku käed köidikuist. Ta suutis rõõmsas õhinas öelda vaid ainsa sõna: „Meeli!“ Kuid see ainus hüüe ütles rohkem kui tuhat tõotust. Selles oli koos kogu ennastohverdava noormehe olemus, kõik ta igatsused, kujutlused, lootused, kogu ta olevik, minevik ja tulevik.

„Ole terve!“ ütles piiga, ja ere õhetus värvis kogu ta näo. „Teadsin, et sa tuled, ootasin sind ja mõtlesin ainult sinust. Kartsin, et nad sind on juba surmanud. Siis ei oleks minagi enam tahtnud elada.“

„Sa oled tore! Sa oled mulle kõik!“ ütles Ülo ja lisas siis: „Oota seal tagapool. Ma tahan oma isa eest kätte maksta. Oma isa ja teiste kaaslaste eest!“

Ja juba ta tormas minema, et püsida põgenevate ristirüütlite jälil. Vaid korraks hõikas ta veel üle õla:

„Oota siin!“ Ja juba ta oli kadunud edasitormavate lembitulaste ridadesse.

Suur osa ristirüütlite väest oli vahepeal põgenema löödud. Osa neist oli heitnud relvad ja kilbid. Üks osa püüdis veel meeleheitliku ägedusega vastu panna. Näis, et Lembitu oli võitnud. Võitnud hõlpsamini, kui seda oodati.

Juba oli Ülo jällegi jõudnud esimeste ründajate ridadesse. Siis märkas ta äkki enda ees orduvägede pealikut Siegfriedi. Nähtavasti olid ta kaaslased jätnud oma väejuhi maha, kes nüüd, pilkav ja trotslik ilme näol, vahetevahel hobust peatas, et võidelda ründajatega. Ta käsitses mõõka säärase osavusega, et enamik eestlastest, kes talle püüdsid läheneda, langes. Pikakasvuline, laiaõlaline ja erakordselt väle, tundus ta oma sõdalastest ohtlikumana. Ülo tormas kiiresti kohale, kus ta oli märganud Siegfriedi.

Haa! Seal ta ongi! Tema isa ja teistegi vanemate mõrtsukas. „Seal see elajas siis ongi!" kähistas Ülo endamisi poolkuuldavalt. Ning samas ta tundis, kuidas ta süda hakkas lööma äkki märksa kiiremini. Ja kõhkluseta ning kiirustades järgnes ta talle. Oma rutus jõudis ta Siegfriedile nii lähedale, et oleks võinud teda surmata ainsa mõõgapistega selja tagant. Liiga ennastusaldavana ja kindlana läks see „külalislahke" saadikute surmaja seal ees. Nähtavasti oli ta jõudnud arvamisele, et ükski pealetungijaist ei julge talle enam mõõga või nuiaga kallale tungida, ning ambujaid ta polnud nende hulgas ainustki märganud. Nüüd käsutas Ülo valjusti üsna rüütli selja taga:

„Pööra ümber!"

Siegfried pööras oma musta ratsu ehmunult kõrvale. Võib-olla mäletas ta teda eelmisest õhtust. Küllap mäletas. Sest näis, nagu oleks ta silmi äkki looritanud hirm. Eks ta olnud ju ise eelmisel õhtul imetlenud Ülo vehklemisoskust. Nüüd seisis seesama väle nooruk, kelle silmad lausa lõkendasid vihast, otse ta enda vastas. Kuid hirm ta silmis välkus vaid lühikest aega, siis ilmus neisse uuesti üleolev trots.

Ülo, kes oli hüpanud vahepeal peremeheta hobuse selga, oli võitlusvalmis. Ta lihased olid tõmbunud pinevile ning kogu ta olemus korraga muutunud keskendunud võitlustahteks ja tähelepanuks, kuid ta ei alustanud enne pealetungi, kui Siegfried oli selleks täielikult valmis. Ta kähistas vaid kärsitult:

„Noh! Noh, ristironk. Hakka aga peale!"

Siegfried heitis kiire pilgu selja taha. Seal põgenesid ta löödud väeriismed. Ükski ta kaaslastest polnud jäänud oma pealikut abistama. Ta oli jäetud üsna üksi pealetungivate vaenlasvägede metsikute nuiameeste vastu. Samas märkas ta, et Ülo selja tagant ja paremalt lähenesid talle võõrad sõdalased. Juba olid nad poolkaares teda piiramas. Mitmed neist ühes Üloga teda ründamas, kümme meest ainsa vastu, kakskümmend, veel enamgi. Ja jälle ilmus hirm ta silmisse. Ja nüüd kuulis ta üllatusega, et ajal, mil mitu meest korraga püüdsid talle kallale tungida, Ülo äkki pöördus ja hõikas:

„Ärge segage! Siin on verevõlg tasuda! Teistel pole siin tegemist. Siin on ainult minu tapril tasuõigus, minu mõõk siin mõistku kohut!"

Ja samas taandusidki teised, jäädes huviga jälgima sündmuse arengut.

Siegfried haaras mõõga, kuid hirm oli halvanud ta endise hoogsuse. Ometi pidi ta olema valmis võitluseks elu ja surma peale. Et see tuli tulisem kui teised enne seda, seda ta teadis. Kuid tarvitses tal siiski karta seda noorukit? Temal, kes oli olnud osavaimaks vehklejaks kogu oma ordus.

„Julgemalt!" hüüdis Ülo, märgates oma vaenlase lühikest kõhklemist. „Julgemalt!" Ning nüüd lisas ta äkki Siegfriedile suureks ootamatuseks saksa keeles:

„Kui võidad, võid minna oma põgenevate koerte järele, kui sa ainult jõuad!“

Siis tärisesid mõõgad vastamisi. Ülo ründas oma vastast noorusliku tulisusega. Vastane oli temast raskem ja tugevam. Peaaegu niisama väle, vehklemiskunstis vilunud, ja sellel seisis samuti kui temalgi elu kaalul. Kuid Ülol oli ometi tunne, nagu peaks ta paratamatult võitma. Ning see tunne andis talle kahekordse jõu, tegi ta mitmekordselt väledaks. Palju ohtlikum oli olnud Ülole võitlus linnusevallidel hiiglasega, kus vana Aare oli ta surmast päästnud. Nüüd tantsis küll verivaenlase mõõk vahetpidamata ta silme ees, kuid Ülo oli nii innustunud, et surmgi poleks teda heidutanud.

Siegfried ründas teda esimesena. Paari osava pettelöögiga püüdis ta Ülo tähelepanu mujale viia. Kuid linnusevanema poeg oli selleks liialt õppinud vehklemiskunsti, et lasta end eksiteele vedada. Ta vastas Siegfriedi lööke tõrjudes valvsa tähelepanuga ning asus siis omakorda pealetungile.

Ümbritsevate meeste pilgud moondusid üheksainsaks pinevuseks. Nad polnud oma elus varem näinud säärast mõõkade tantsu, mis nüüd järgnes. Ning kogu aeg nööris nende hingamist hirm linnusevanema poja pärast. Pikale ristirüütlile ulatus ta vaevalt õlani, kuigi oli niisama kiire ja painduv kui ordupealik.

Ja kui nüüd hulk aega kestnud võitluse järel Siegfriedi läikiv pikk mõõk välkkiirelt tungis Ülo rinna suunas ja nooruki käsi kaitselöögil vääratades ei suutnud tõrjuda vaenlase ohtlikku relva, kajas meeste suust ühine ning masendav ohe. Näis, et ainult ime suudab veel Ülot surmast päästa.

Aga kui Siegfriedi mõõk oli juba Ülole rindu puurimas,

jõudis viimane end erakordse kiirusega paremale kallutada. Vaenlase relv läbistas ta hameserva, riivas nõrgalt ta käsivart ning tungis keha ja käe vahel läbi. Linnusevanema poja oli päästnud vaid ta väledus. Siegfried ei jõudnud nüüd enam mõõka tagasi tõmmata, et pareerida Ülo lööke, ja ta varises surmavast pistest elutuna sadulast maha.

Kaaslaste vali rõõmukisa saatis Ülo võitu, ja Ülo ratsutas pikkamisi kaaslaste rõõmuhõisete saatel võitluskohast eemale, tagasi peatelkide poole, kuhu ta oli varem jätnud Meeli, käskides teda end oodata.

Sel ajal hakkas lahing lõpule jõudma. Ristirüütlite leer oli segi paisatud, nagu oleks äkiline tormihoog sellest üle käinud. Mitmel pool olid telgid maha sõtkutud, katapuldid kummuli, kaitsevõrendid ümber tõugatud. Siin-seal vedelesid põgenemisel kõrvaleheidetud relvad ja lamasid langenute laibad. Ümberringi kostsid Ülole seekord imelikult meelepäraselt surevate vaenlaste võõrkeelsed hädaldused. Kuid kõigest hoolimata tundis ta end väga reipana ja puhanuna. Tema isa ei olnud enam ... paljusid sõpru ei olnud enam ... aga mis seal ikka, — võit oli saabunud ja vaenlane oli vääratud. Sõbralik ja alati rõõmus ning pilkamishimuline Lehhogi oli surma saanud. Loendamatud head inimesed olid selle võidu heaks manalasse läinud. Ja kõigest kõige eredamana tundus pealegi mõte Meelist, sellest heast ja vahvast tüdrukust, kes pidi kord emaks saama uutele sangaritele, uutele vabadusvõitlejatele.

Siis tuli talle äkki meelde: kuidas võis küll tema enda ema oodata linnuses tema ja ta isa tagasitulekut. Tänases lahingus langenud kanti kõrvuti asetatud kilpidel ja ristamisi pandud odadel linnusesse viimsele auandmisele.

Kus oli aga tema isa? Isa, kes Ülole oli olnud enam kui ükski sõber. Vahel isegi enam kui ema. Ülo ei teadnud seda hauaküngastki, kuhu ta oli asetatud. Ja nüüd haaras ta südant ainult üks soov: kui ta leiaks selle kohagi, kus maine vari isast lamas külmas ja niiskes vaikuses, kodumaa kamaral, mida nad olid siin kõrvuti kaitsnud.

Ümberringi juubeldasid Lembitu võidukad väed. Ratsanikud olid põgenevaid ristirüütleid taga ajamas. Suur osa jalamehigi oli läinud, kuid julmad röövkaarnad olid olnud põgenemisel veelgi väledamad kui tulekul. Nad olid kihutanud laiali iga ilmakaare poole, ja nõnda neid oli võetud vangi ja surmatud küll ratsanikena, küll jalameestena.

Ülo leidis peagi Meeli. Nõrk naeratus ilmus ta näole, kui piiga talle avakäsi vastu tormas, käed talle ümber kaela põimis ning pea ta rinnale peitis. Kuid nüüd oli Ülo naeratuses samapalju täismeest kui äsjast noorukitki.

Vaikides astusid mõlemad sõdalaste saatel linnusesse. Ümberringi tervitati neid rõõmuhõisetega. Taamalt kõlasid võidulaulud. Ristirüütlite leeris süüdati põlema mitmed telgid. Tõusva päikese säras lõõmasid need heledalt, pahistades kõrgeid suitsusambaid helendava laotuse poole.

Üsna linnuse värava läheduses tormas Ülole esimesena vastu ta noorem vend Olev. See kilkas rõõmsalt hüpeldes nagu noor koer. Ta pärimistel ja arutlustel ei tahtnud lõppu tullagi.

„Küll ma otsisin sind, kus sa ometi olid? Hommikul ma ärkasin, suur müdin oli sees ja väljas, ja sind ei olnud kuskil. Aga kus on isa? Kui mind magama pandi, siis läksid sa isaga üheskoos. Kus te käisite? Kus on isa?"

„Isa!... Kuidas sa seda pärid... Kuidas sa seda küsid...“ vastas Ülo raskelt, ja talle tundus, nagu oleks keegi alles nüüd valutava haava ta südames lahti tõmmanud.

Kuid Olev ei jätnud veelgi järele:

„Miks sa siis ei ütle, kus on isa? Teda ma ootasin veel enam kui sind! Ja kui sa ei ütle, ma ei kõnelegi sinuga!“

Ülo tundis, nagu oleks mingi loor langenud üle ta silmade. Siis vastas ta aegamisi:

„Isa läks... kaugele... pikale teekonnale. Läks abivägesid tooma.“

„Kas see on väga kaugel? Kui kaugel?“

Kuid Ülo ei vastanud nüüd midagi. Ja jälle päris Olev:

„Miks sa siis mulle ei ütle? No ütle nüüd, kui kaugel see on?“

„Kulub kaua, kaua aega, kui ta jälle tagasi tuleb. Aga kus on siis ema?“

„Ema sai haiget. Ta astus müürilt alla, ja vana Vello ei lase teda segada. Aga siis hakati siin ümberringi sõdima ja mina läksin üles torni. Nüüd tohtis jälle sinna minna ja seal ei olnud mitte kedagi. Mina läksin päris luugi juurde. Oi, oli tore! Kõik kihutasid, ja siis need ristimehed pistsid liduma. Ja mina karjusin ka ülevalt. Ega see vist küll palju ei aidanud. Aga ehk aitas ka?...“

Olev oleks vist kauemgi seletanud oma abist, kuid vana Aare tormas nüüd õhinal Ülole vastu. Ta haaras sõnatult noormehel õlgade ümbert ja raputas teda kaua, silmad endal pisarais. Ja siis ta lausus:

„Ometi tulite! See oli hirmus öö! Ma kuulsin juba, kuidas teistega oli. Su emale oli see kõige raskem hoop! Ta arvas, et teid kõiki surmati, ja tahtis temagi minna

manalasse. Vall oli õnneks madal. Küll ta saab terveks. Sealt ta tuuaksegi. Lasksin ta kanda siia nägema, et te siiski elate. Sina vähemalt elad, ja Meeli, ja... Olev. Nii on tal vähemalt poole kergem oma valu taluda."

Taamal kantigi kahe malevlase toetusel Piretit. Viimase vigastused olid nähtavasti niivõrd kerged, et ta võis end nõrga naeratusega istuli toetada.

Ülo tormas talle rõõmsalt vastu.

Kui palju oleks ta tahtnud lausuda oma hallijuukselisele memmele, kuid ometi ta suutis öelda ja korrata ainult ühte sõna: „Ema! Ema!"

„Elad, poeg! Elad siiski!" ütles Piret, ja ta hääl oli nagu segu valust ja rõõmust.

„Elan, ema! Elan!" kordas Ülo.

„Kõik ei ela, kuid meie vabadus elab! See on nagu tuli, mis loidab nende elu leekidest, kes selle eest surid. Ja elu eest surra on vahel enam kui elu!" lausus vana Aare, ja ta pilk oli pööratud kaugusse, nagu püüaks ta näha kõiki neid, kes on andnud oma elu maa vabaduse ja kaaslaste õnne eest.

Illustreerinud Henn Sarap.

Vastutav toimetaja August Jakobson.

Keeleline toimetaja Väino Linask.

Ladumisele antud 6. XII 1945. Trükkimisele antud 17. IV 1946.
Paber 56:79 cm 1/16. Trükiarv 10 200. Trükitähti trükipoognas 29 180.
Trükipoognaid 9. Arvutuspoognaid 6,4. MB-02644.
Trükikoda „Ühiselu“, Tallinn, Pikk 42. Tell. nr. 2302.

На эстонском языке.
Александер Антсон. Победа.

RBL. 6.50